

Hrubý, Petr

Hmotná kultura

In: Hrubý, Petr. *Jihlava - Staré Hory : archeologický výzkum středověkého důlního, úpravnického a obytného areálu v letech 2002-2006 : příspěvek ke studiu středověkého rudného hornictví*. Klápště, Jan (editor); Měřínský, Zdeněk (editor). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2011, pp. 195-233

ISBN 9788073083434

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/127606>

Access Date: 01. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

13. HMOTNÁ KULTURA

13.1. Užitéková keramika

V souboru z archeologických výzkumů na Starých Horách v letech 2002–2006 je inventováno 8545 zlomků keramiky v různém stupni fragmentarizace, tj. od celých exemplářů přes torza (50–70 % dochované hmoty nádoby), velké fragmenty až po centimetrové střepy. Metody, povaha, ale i značně rozdílné podmínky provádění jednotlivých výzkumů, či dokonce odkryvu jednotlivých objektů jsou primárním faktorem ovlivňujícím počet, charakter a kvalitu nálezů, zachycení nejmenších, milimetrových fragmentů či prosté přítomnosti keramiky ve výplních, které byly zkoumány pouze povrchově nebo řezem (k tomu srov. Graf 1–4).

13.1.1. Morfologie užitékové keramiky ze Starých Hor

Hrnce a hrnky: Hrnce různých velikostí tvoří naprostou většinu tvarově rozlišitelného středověkého keramického materiálu ze Starých Hor (Obr. 210–219). Materiálově jde o velmi široké spektrum od jemného (snad i plaveného) materiálu až po hrubší a anorganicky ostřeně těsto, a to i u menších hrnků. Pravděpodobně chronologicky závislou skutečností je příměs grafitu v keramickém těstě; tento prvek řadíme tradičně do starších horizontů A a B, ačkoliv se může různou měrou vyskytnout i později. Tuha má charakter jemné příměsi, která se zdá být geologicky přirozenou součástí těsta (plastické grafitické hlíny). V mnoha případech jsou však zrnka mikrokrytalického žilního grafitu zřetelně uměle nadrcena nebo namleta a do keramické hmoty přimíšena. Ve starších obdobích lze pozorovat spíše měkký střep s nižším stupněm výpalu (nebylo exaktně analyzováno). V souboru hrnců jsou zastoupeny střepy s výpalem oxidačním s mírnou převahou nad redukcí, přičemž v tomto ohledu nebyl soubor zatím podroben statistickým a materiálovým analýzám s důrazem na typologicko-morfologickou a zejména pak chronologic-

kou souvislost tohoto jevu. Nejčastějším typem jsou bezuché hrnce vejčitého anebo i soudkovitého tvaru. Pokud jde o ucha, která byla na Starých Horách nalezena jako samostatné fragmenty, nelze jejich příslušnost k hrncům vyloučit, zejména u mladších horizontů C a D, jejich přesnému zařazení však brání materiálová, výzdobná a technologická podobnost s dalšími tvary, které měly ucha z principu své funkce na rozdíl od hrnců téměř vždycky. U uch, která příslušela k jiným tvarům prokazatelně (konve, koflíky, džbány), je další rozbor bezpředmětný.

Mezi okraji hrnců, v závislosti na jejich chronologickém zařazení, najdeme prakticky všechny zjištěné typy a varianty, vyjma těch, které jsou výlučně spojeny s jinými specifickými tvary keramického zboží. Hrdlo hrnců je obvykle výrazně odsazené, ačkoliv to není pravidlem (srov. Obr. 211: 6; Obr. 217: 1). Výška hrdla (tj. jeho vizuální zdůraznění) vůči celkové výšce hrnců může různě kolísat od velmi výrazného vysokého a štíhlého provedení (např. Obr. 210: 3; Obr. 212: 3; Obr. 213: 9; Obr. 214: 2, 5 a 9; Obr. 215: 10) až po hrdlo výškově dosti redukované (např. Obr. 210: 2; Obr. 213: 2; Obr. 216: 11, 16). Nejvíce zastoupeným druhem výzdoby u hrnců je prostá, velmi citlivě provedená a mělká plastická lišta se žlábkem na výdutích (okolo třiceti případů). Jen v několika případech bylo zastoupeno příčné přesekávání nebo příčné, tzv. nehtové vrypy na podhrdlí (Obr. 210: 8). Velmi častým prvkem jsou různé typy obtáčených vodorovných linek či svazků (na výduti i na vnější straně okraje) a různé typy šroubovice. Zastoupeným typem výzdoby hrnců jsou vlnice (zejména ve starších horizontech A a B, méně C, celkem 17 případů; Obr. 210; Obr. 214: 8; Obr. 215: 5, 13, 15; Obr. 216: 3 a 8). Pouze v jednom případě bylo u menšího hrnce zastoupeno rádečko (Obr. 217: 18) nebo jiné typy výzdoby (Obr. 211: 2; Obr. 218: 10). Určitou část hrnců v horizontu B a C lze považovat za zcela nezdobenou. U hrnců byly nejvíce pozorovány značky na dnech, přičemž poměr jejich výskytu vůči dnům hrnců bez značky

byl výrazně malý, vyjádřený jednotkami, nanejvýš jednou až dvěma desítkami procent (značky viz Obr. 219). U celkem 62 celých tvarů nebo torz hrnců byl měřitelný průměr okraje, přičemž zachyceny byly rozměry ve spektru 7,5 až 23 cm. Nejčastěji vyskytujícím se rozměrem bylo 12–12,5 cm, 14–14,5 cm

a 15–15,5 cm (celkem 31 případů). Každá velikostní kategorie byla zastoupena vždy třemi až osmi případy, přičemž mezi jednotlivými kategoriemi rozměrů není nikdy větší odstup hodnot než 1 až 1,5 cm. Jedná se tedy o velmi plynulé spektrum rozměrů okrajů hrnců a hrnků bez pozorovatelných vyhraněných velikost-

ních skupin. Hrnky lze charakterizovat průměrem okrajů 7,5–9,5 cm (celkem 6 případů). Na opačném konci spektra stojí největší zachycené průměry starohorských hrnců, pohybující se mezi 21,5 až 23 cm.

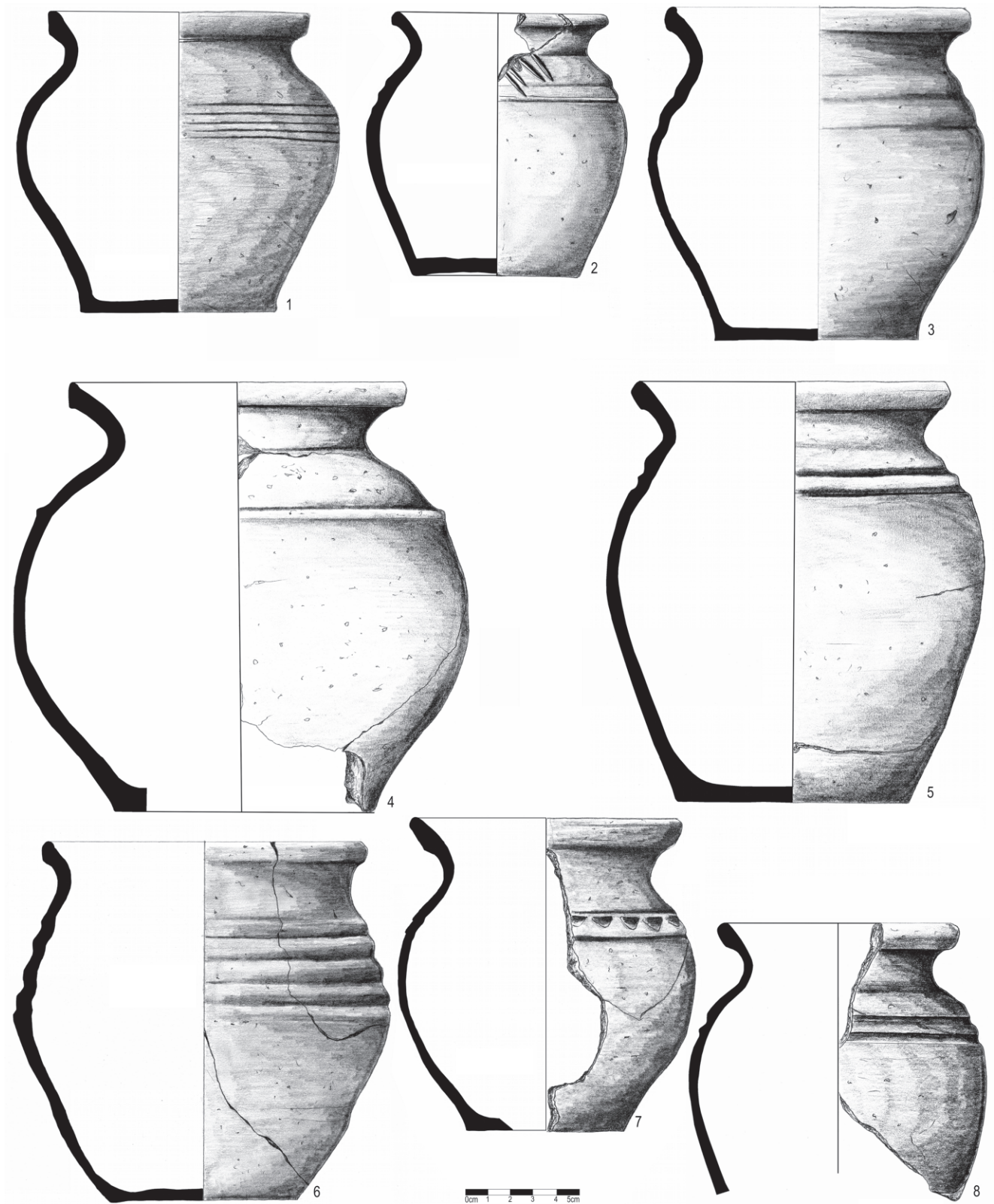
Zásobnice: Zásobnice tvoří nápadně malou část souboru, který se tak v tomto směru poněkud vymyká běžnému obrazu keramického užitkového sortimentu vrcholně středověkého sídliště mimo jádra měst. Standardně se jedná o tlustostěnnou keramiku (1,5–1,8 cm) s větším podílem grafitu v těstě. Také frakce zrn v keramickém těstě je větší než u jiných skupin zboží, přičemž se jedná zpravidla o zrnka křemene, rul a dalších nerostů a hornin. Povrch je zpravidla hrubě upraven, zbarven do oranžových a červenavých odstínů, popřípadě se barva pohybuje v tmavších šedavých až šedohnědých odstínech. V některých případech se může v horní části zásobnice vyskytnout výzdoba jako na hrncích, a sice citlivě provedené vodorovně vytáčené profilování (Obr. 220: 3 a 9). Fragменты zásobnic byly nalezeny výhradně v zánikových vrstvách zahloubených staveb.

Poklice: Poklic byl nalezen nevelký soubor, čítající asi 20–30 fragmentů z přibližně dvacítky exemplářů (Obr. 221). Rozlišeny byly **a**) zvonovitě až miskovitě profilované poklice (tzv. miskovitě poklice) s širokou podstavou (úchytem) neoddělenou od těla pokličky,

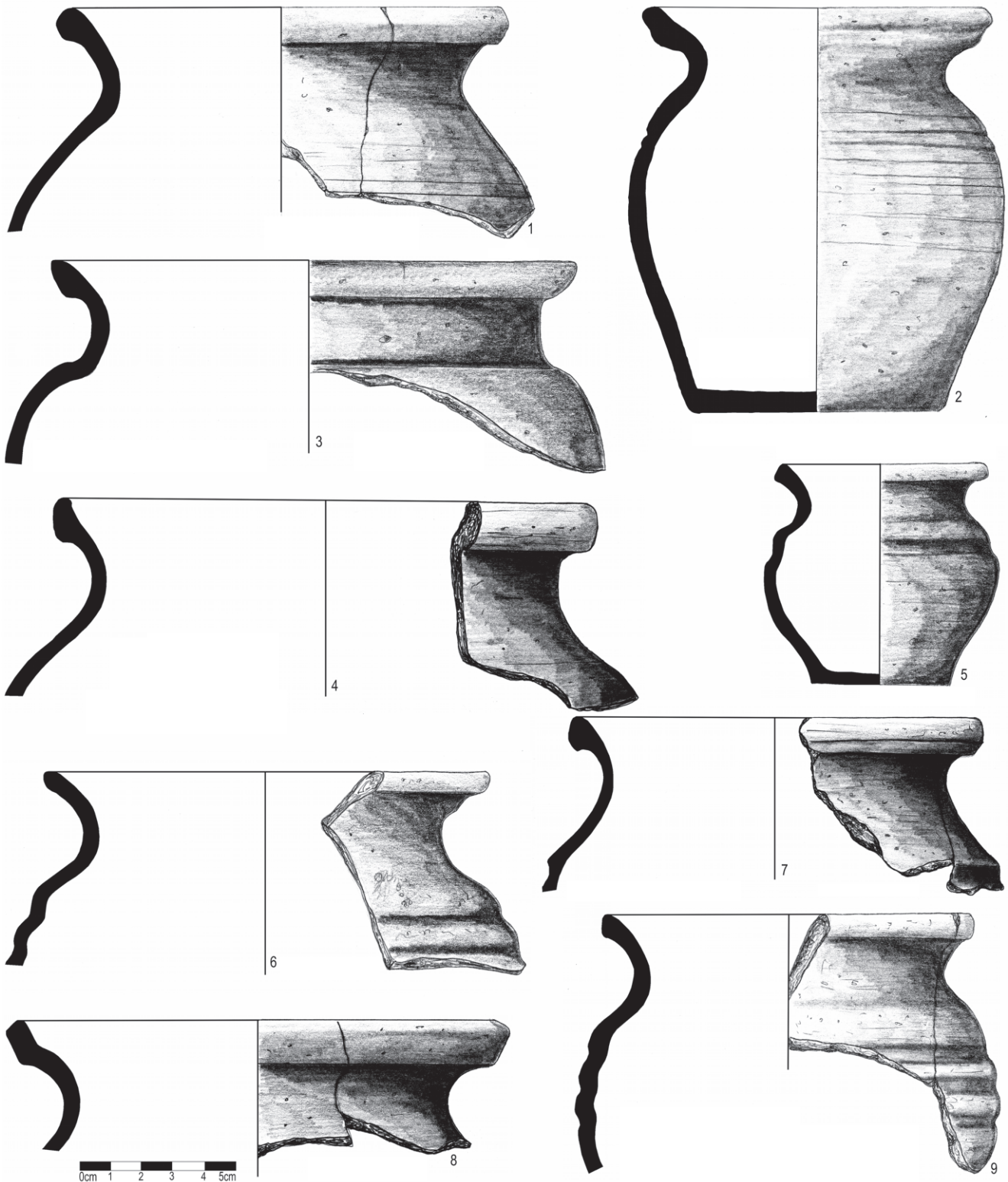
Obr. 210. Jihlava – Staré Hory I (výzkum 2002). Výběr bezuchých hrncovitých nádob zpravidla zdobených vlnicí či svazkem vlnic, někdy v kombinaci s linkou anebo s příčnými přeseky či nehtovými vrypy na podhrdlí, datovaných s největší pravděpodobností do doby k polovině a po polovině 13. století. 1: objekt 3525 (nespecifikovaná mělká sídlištní jáma), vrstva 2390 (i. č. A035/02-3290/1); 2: stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/1); 3: stavba 2653, vrstva 2362 (i. č. A035/02-2362/2); 4: zlomek výdutě se svazkem vlnic drobné frekvence i amplitudy, objekt 3525 (nespecifikovaná mělká sídlištní jáma), vrstva 2390 (i. č. A035/02-2390/6); 5: nezdobený soudkovitý jednoduchý hrnec, stavba 1622A, vrstva 1377 (i. č. A035/02-1377/5); 6: torzo horní poloviny hrnce s vlnicemi na podhrdlí, stavba 2651, vrstva 3123 (i. č. A035/02-3123/1); 7: zlomek výdutě hrnce s vlnicemi a linkou, stavba 2651, vrstva 2364 (i. č. A035/02-2364/60); 8: horní část hrnce s příčnými přeseky na podhrdlí, stavba 2664, vrstva 2377 (i. č. A035/02-2377/1); 9: torzo horní části hrnce s linkami a zvlněnou plastickou lištou, stavba 2651, vrstva 2366 (i. č. A035/02-2366/1); 10: horní část hrnce s okrajem a linkou s vlnicí na výduti, stavba 2664, vrstva 2297 (i. č. A035/02-2297/2); 11: zlomek výdutě hrnce nebo soudku s vlnicemi, stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/25); 12: horní část hrnce bez okraje lepená ze dvou střepů, zdobeno svazkem rovnoběžných linek a fázově posunutou dvojistou vlnicí, stavba 1622A, vrstva 2235 (i. č. A035/02-2235/2); 13: fragment výdutě menšího hrnce s nehtovými vrypy, bez stratifikace; 14: dno a výduť dvojkónické nádoby s vlnicemi, pravděpodobně mísa nebo nízký hrnec, stavba 1622A, vrstva 2234 (i. č. A035/02-2234/7); 15: fragment výdutě hrnce s vlnicí a linkou, stavba 2664, vrstva 2377 (i. č. A035/02-2377/3); 16: malý fragment výdutě s dvojlínkou a vlnicí, stavba 1634A, vrstva 1230 (i. č. A035/02-1230/19). Kresba P. Hrubý.

kteří patří pravděpodobně k horizontu B a snad i C (Obr. 221: 7–10), dále **b**) poklice zvonovitě profilované s vypouklým tělem a podstavou redukovanou na stále ještě dosti široký úchyt, oddělený však již od těla pokličky krčkem (Obr. 221: 2, 12–13), **c**) poklice zvonovitě profilované s úzkým, plochým diskovitým (válcovitým) úchytem a úzkým krčkem, oddělujícím je od těla poklice, **d**) nízké ploché poklice, u nichž není v některých případech jisté, zda nejde o misky s plochým dnem (např. Obr. 221: 14) a u nichž určitým vodítkem může být profilace vnější strany okraje, naznačující odsazení pro přiklopení na hrnec (Obr. 221: 19). Úchyty nejsou až na jedinou výjimku opatřeny jinak docela běžnou značkou a na ploché straně, tj. ploše, na které poklička stála na kruhu při vytáčení, jsou patrné otisky dřevěné desky anebo podsýpky. Velmi atypický je kalichovitý profilovaný úchyt pokličky (?) se značkou v podobě jednoduchého čtyřramenného kříže na spodní straně (Obr. 221: 11). U poklic, resp. u okrajů poklic, lze pozorovat dvě skupiny zřejmě v závislosti na dvou způsobech posazení na hrnec. Poklice, zvonovitě profilované i ploché miskovitě s různými variantami ovalených, ponejvíce vodorovně zdůrazněných okrajů (Obr. 221: 7 a 10, 16, 18–19) byly pravděpodobně nasazovány na hrnce opatřené odsazením pro poklici na vnitřní straně okraje. Naopak poklice s okrajem vytaženým nebo protaženým dolů, které jsou tak samy opatřeny odsazením na vnitřní straně okraje (Obr. 221: 1, 4 a 17), byly nasazovány na hrnec tak, že do jeho okraje „nezapadaly“, nýbrž jej překrývaly a okraj hrnce tak naopak do poklice sám „zapadal“.

Mísy a misky: Mísy a misky patří z hlediska rozlišení od plochých poklic nebo plochých miskovitých kahanů k problematické skupině, poněvadž ve fragmentárním materiálu, nejde-li o výjimečně dochované celé exempláře či větší torza s charakteristickými rozlišovacími znaky a stopami (např. výlevka a usazení pro knot, očazení apod.), se projevují v podstatě shodně. Shodně je z principu a vzhledem ke společnému základnímu tvaru a podobným velikostem i spektrum uplatněných okrajů (srov. Obr. 222 a Obr. 225) a také užitý keramický materiál, způsob výpalu a podobně. Jasně odlišitelným typem jsou mísy s polokulovitou až v náznaku dvojkónickou profilací, s vyšším tělem, širší podstavou a zpravidla s odlišně provedeným okrajem, než je tomu u nízkých plochých misek či kahanů (Obr. 222: 1–2, 7). Odlišují se také velikostí, neboť většina nízkých forem skupiny misky a miskovitě kahanů má průměr podstavy v rozmezí 7,5–9,5 cm, zatímco vysoké mísy jsou rozhodně větší, s průměrem podstavy 11,5–13 cm. Ještě výrazněji se rozdíl projevuje v průměrech okrajů – u plochých misek/kahanů je to okolo 10–10,5 cm, u větších hlub-

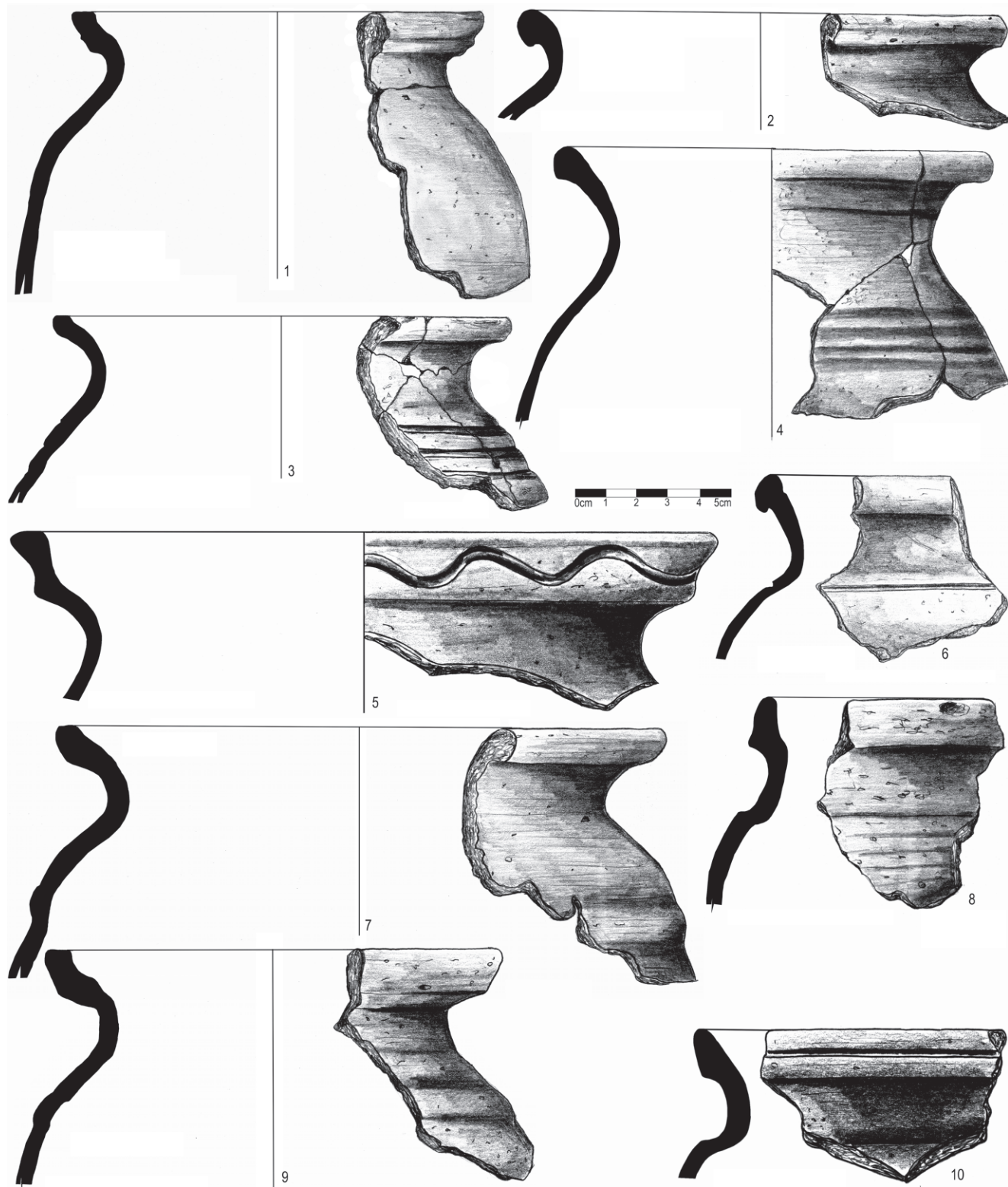
Obr. 211. Jihlava – Staré Hory III (výzkumy 2004–5, 2005 a 2006). Výběr bezuchých hrnců a soudků. 1: objekt 6612, vrstva 6348 (i. č. A082/05-6348/4); 2: stavba 3559, vrstva 3398 (i. č. A033/06-3398/1); 3: jáma 5568, vrstva 5235 (i. č. A042/04-5235/1); 4: stavba 3581, sekvence vrstev 3323–3327 (i. č. A033/06-3323-27/1); 5: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033 /06-3353/12); 6: stavba 5692, vrstva 6298 (i. č. A042/04-6298/2); 7: objekt 6612, vrstva 6348 (i. č. A082/6348/3); 8: jáma 3561, vrstva 3166 (i. č. A033/06-3166/8). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 212. Jihlava – Staré Hory III (výzkumy 2004–5, 2005 a 2006). Výběr bezuchých hrnců. 1: jáma 3561, vrstva 3166 (i. č. A033/06-3166/14); 2: nespecifikovaný objekt 6624, vrstva 6366 (i. č. A082/05-6366/1); 3: kanál 3590, vrstva 3256 (i. č. A033/06-3256/1); 4: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/6); 5: stavba 3581, vrstva 3333 (i. č. A033/06-3333/1); 6: nespecifikovaná jáma 3592, vrstva 3270 (i. č. A033/03-3270/1); 7: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/2); 8: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/1); 9: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/3). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

ších mís okolo 16 cm. Rozdíly výšek jsou pak ještě výraznější: 1,5 – max. 4 cm u misek/kahanů a 6–7 cm u mís. Misky a mísy jsou na Starých Horách výhradně nezdobené. Nejisté je morfologické zařazení torza dvojkonické nádoby bez horní části hrdla a okraje, je-

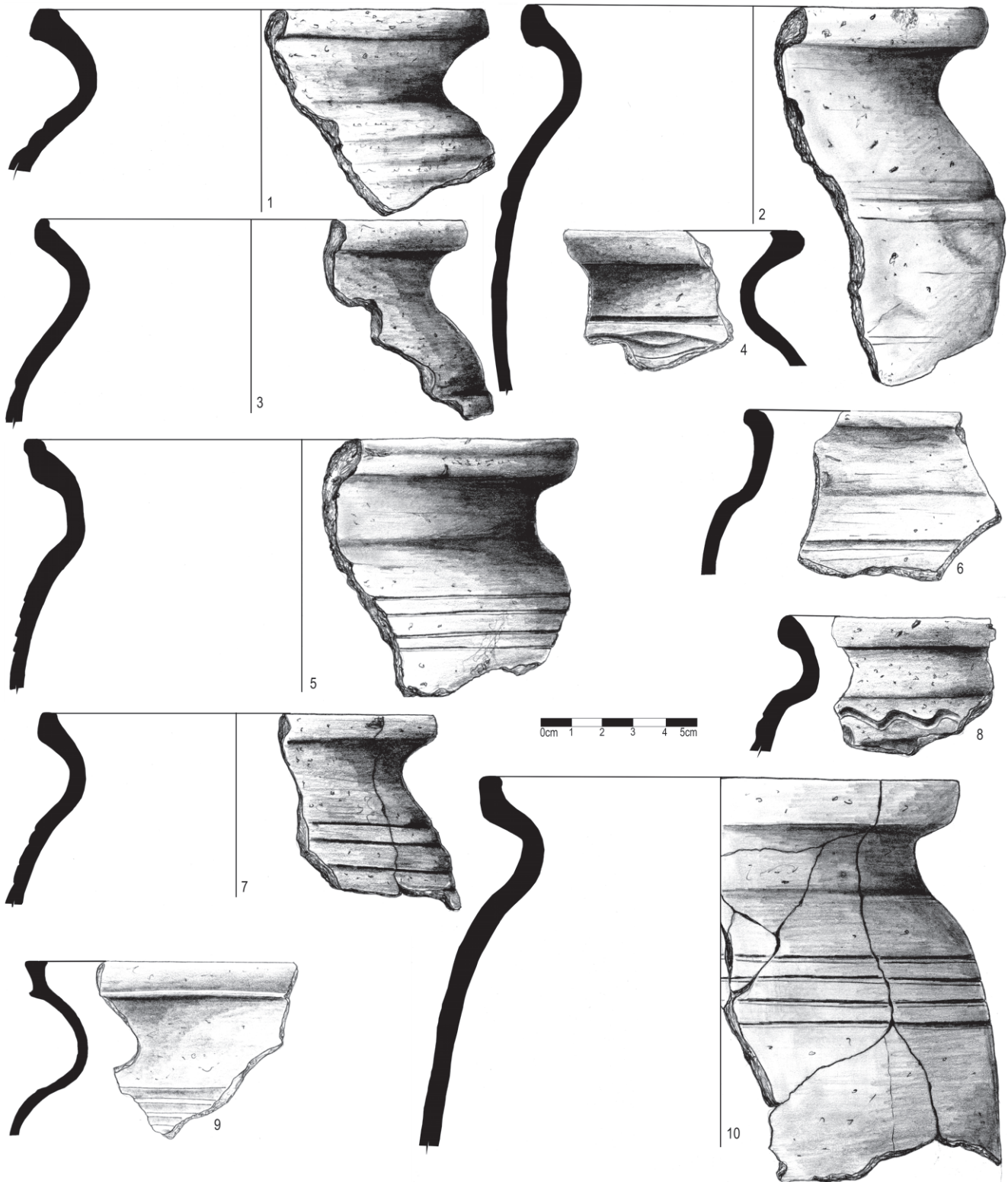
žij maximální výduť (lom výdutě a podhrdlí) je zdobená poněkud plastičtěji vyvedenou vlnicí. Vzhledem k široké podstavě (13 cm) vůči výšce výdutě po zlomu u podhrdlí (6 cm), a tedy jistě odlišnosti od hrnců není příslušnost tohoto kusu k mísám (Obr. 210: 14).

Obr. 213. Jihlava – Staré Hory III (výzkumy 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz bezuchých hrnců. 1: stavba 5603, vrstva 5293 (i. č. A024/04-5293/3); 2: stavba 5660, vrstva 5362 (i. č. A024/04-5362/15); 3: sloupová jáma 5631, vrstva 5326 (i. č. A024/04-5326/1); 4: stavba 5594, vrstva 6189 (i. č. A024/04-6189/4); 5: kanál 3563, vrstva 4100 (i. č. A033/06-4100/1); 6: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/4); 7: stavba 5660, vrstva 5362 (i. č. A024/04-5362/26); 8: stavba 6607, vrstva 6142 (i. č. A024/04-6142/21); 9: stavba 5603, vrstva 6136 (i. č. A024/04-6136/3); 10: kanál 3563, vrstva 3204/3316 (i. č. A033/03-3563/3204-3316/1). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Lahve: Lahve jsou zastoupeny pouze několika rozpoznávanými exempláři, přičemž nalezeny byly výhradně v zánikových výplních v zahloubených částech dřevohliněných staveb. Jedná se o horní polovinu tě-

la s úzkým hrdlem a prstencem, celoplošně a hustě zdobenou rytou výzdobou se svazky vlnic a linkou (Obr. 222: 30–31). Zda byly tyto exempláře opatřeny uchy (resp. jedním uchem), nelze říci. Za lahve lze

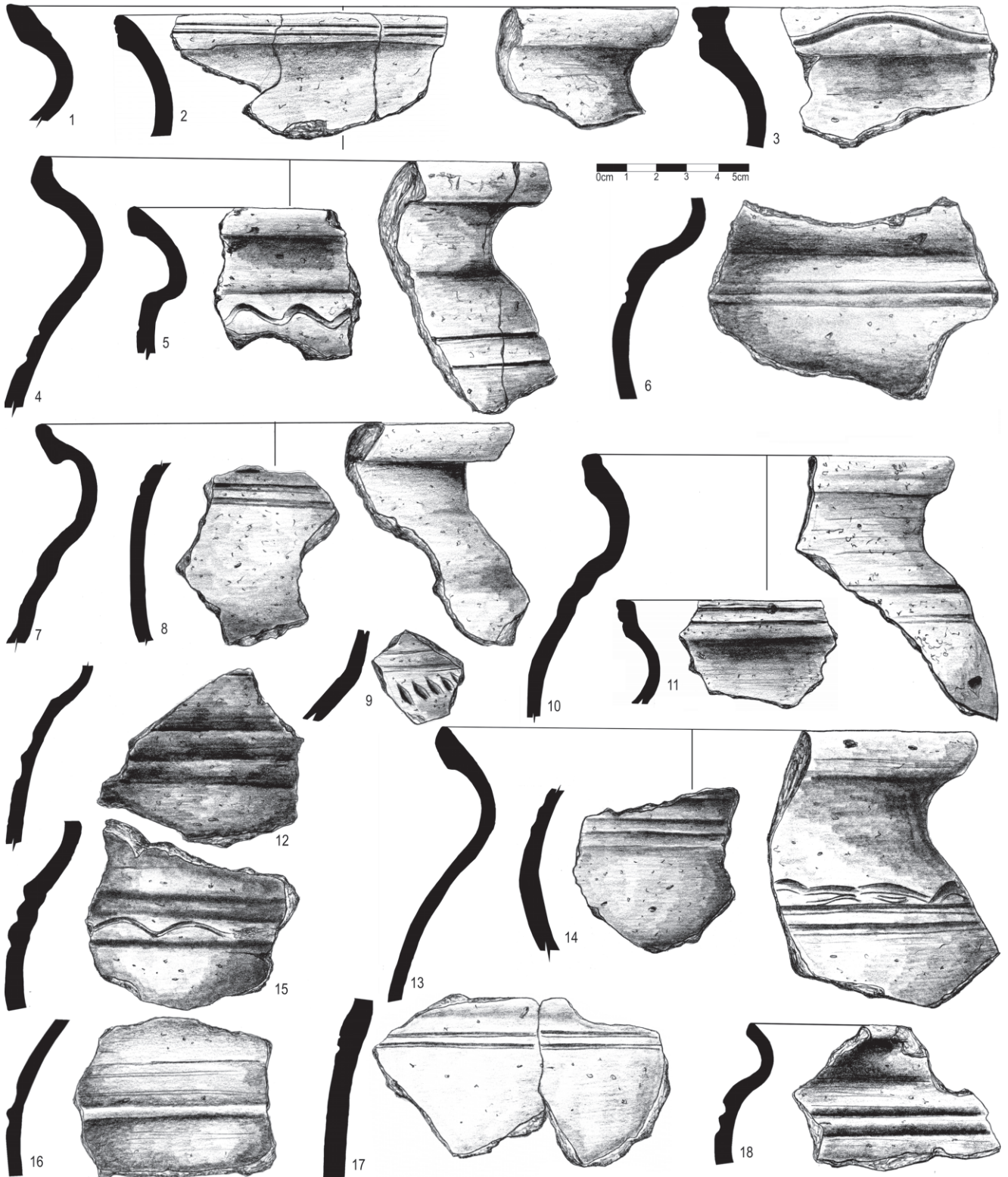

Obr. 214. Jihlava – Staré Hory III (výzkumy 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz bezuchých hrnců. 1: stavba 6534, sekvence vrstev 6200–6303 (i. č. A042/04-6200-6303/3); 2: stavba 6534, sekvence vrstev 6200–6303 (i. č. A042/04-6200-6303/4); 3: stavba 5692, vrstva 6297, (i. č. A042/04-6297/7); 4: jáma 3555, vrstva 3159, (i. č. A033/06-3159/7); 5: stavba 6534, sekvence vrstev 6200–6303 (i. č. A042/04-6200-6303/nejz.); 6: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/13); 7: stavba 5692, vrstva 6298, (i. č. A042/04-6298/3); 8: stavba 5692, vrstva 6297, (i. č. A042/04-6297/8); 9: jáma 3555, vrstva 3159, (i. č. A033/06-3159/10); 10: stavba 5692, vrstva 6298, (i. č. A042/04-6298/13). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

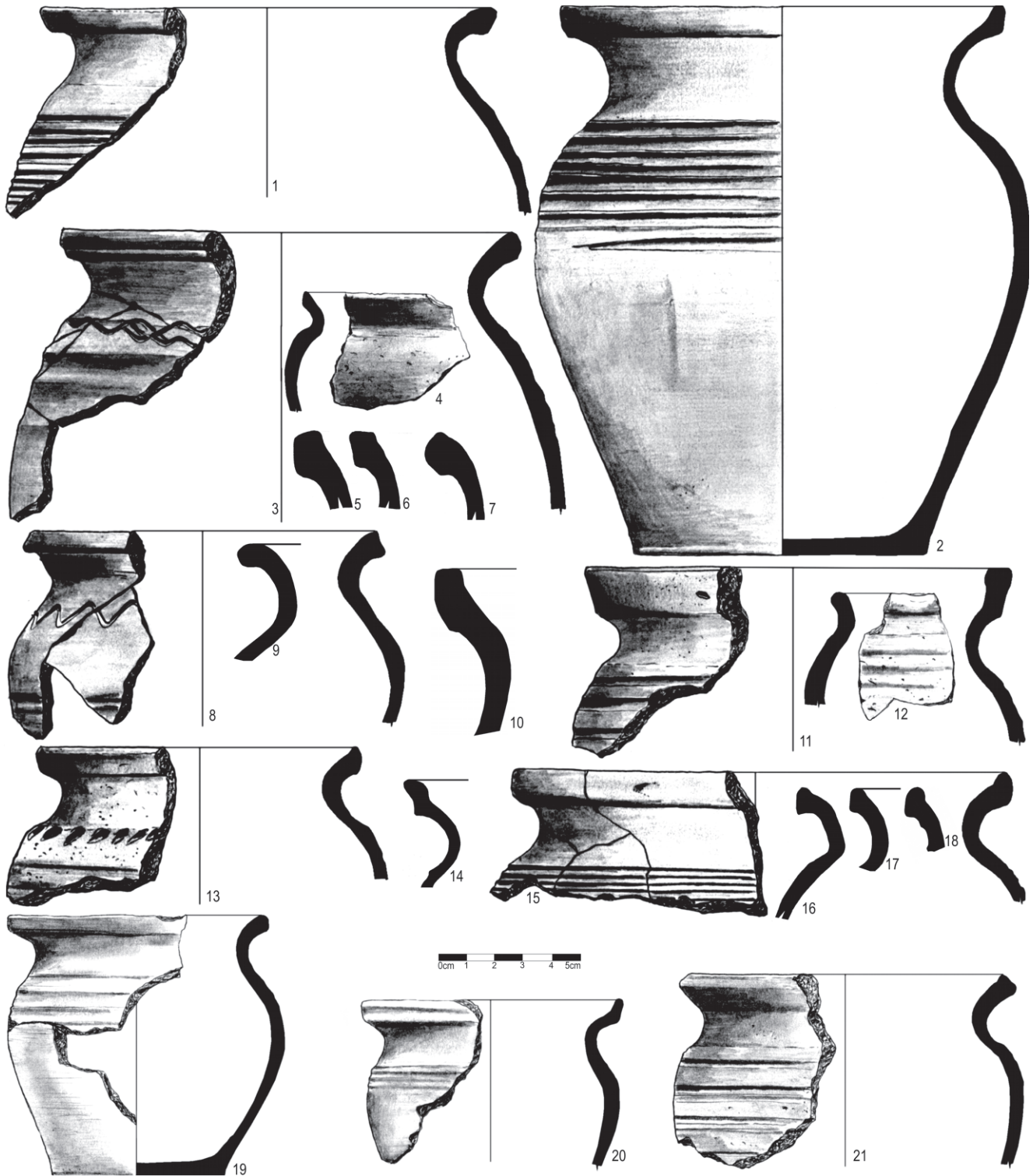
označit pravděpodobně i dva exempláře nádob (torz) s úzkým hrdlem, avšak ne tak extrémně jako v předchozích případech, a amforovitým až vejčitým tvarem výduti (Obr. 222: 29 a 32). Výzdoba je podobná jako

např. u hrnců, to jest vodorovné vtláčované linky při vytočení nebo jemně profilovaná vytáčená výzdoba s lištami a žlábků. Poslední dva jmenované kusy byly s největší pravděpodobností bezuché. Dobrou analo-

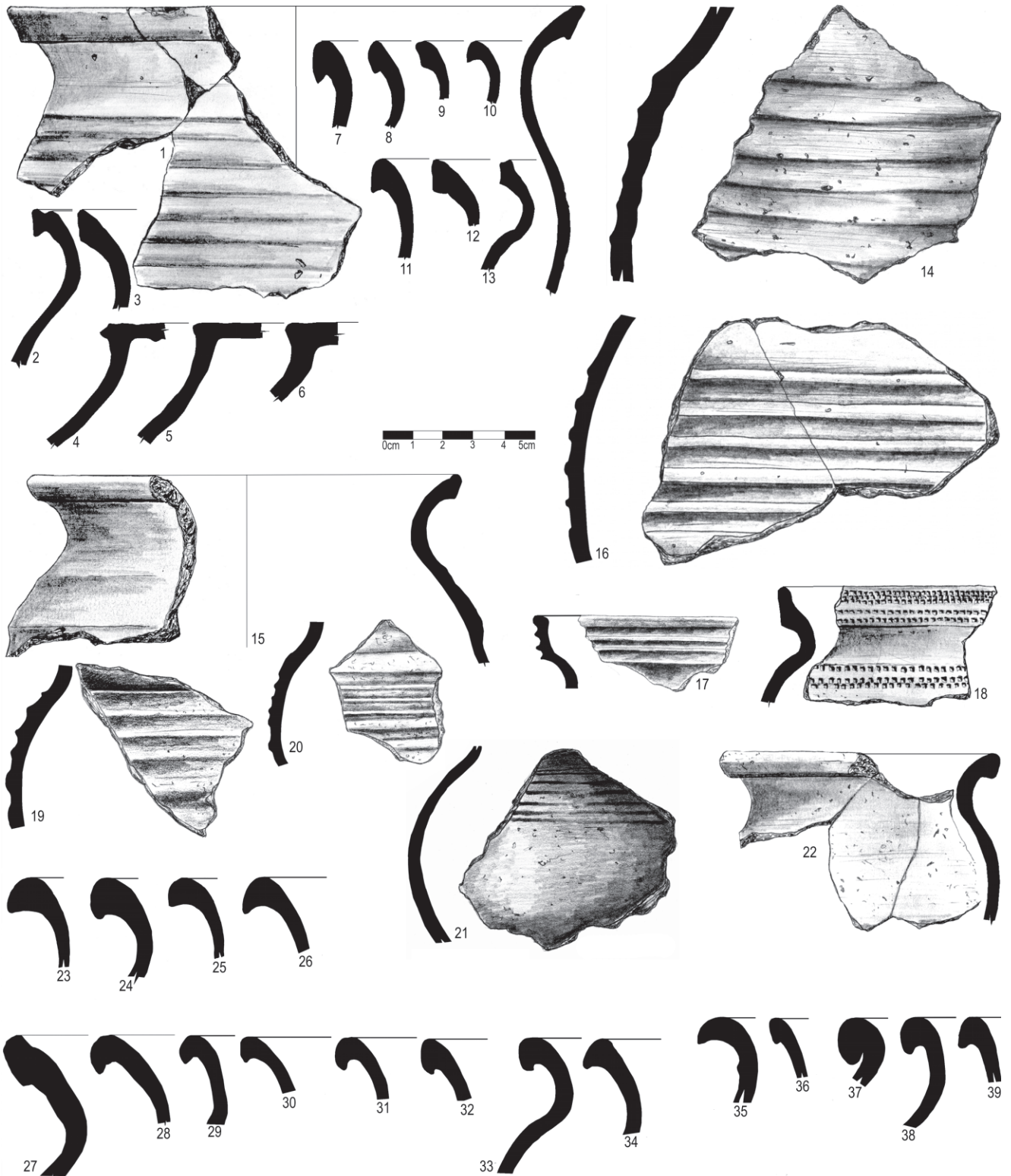

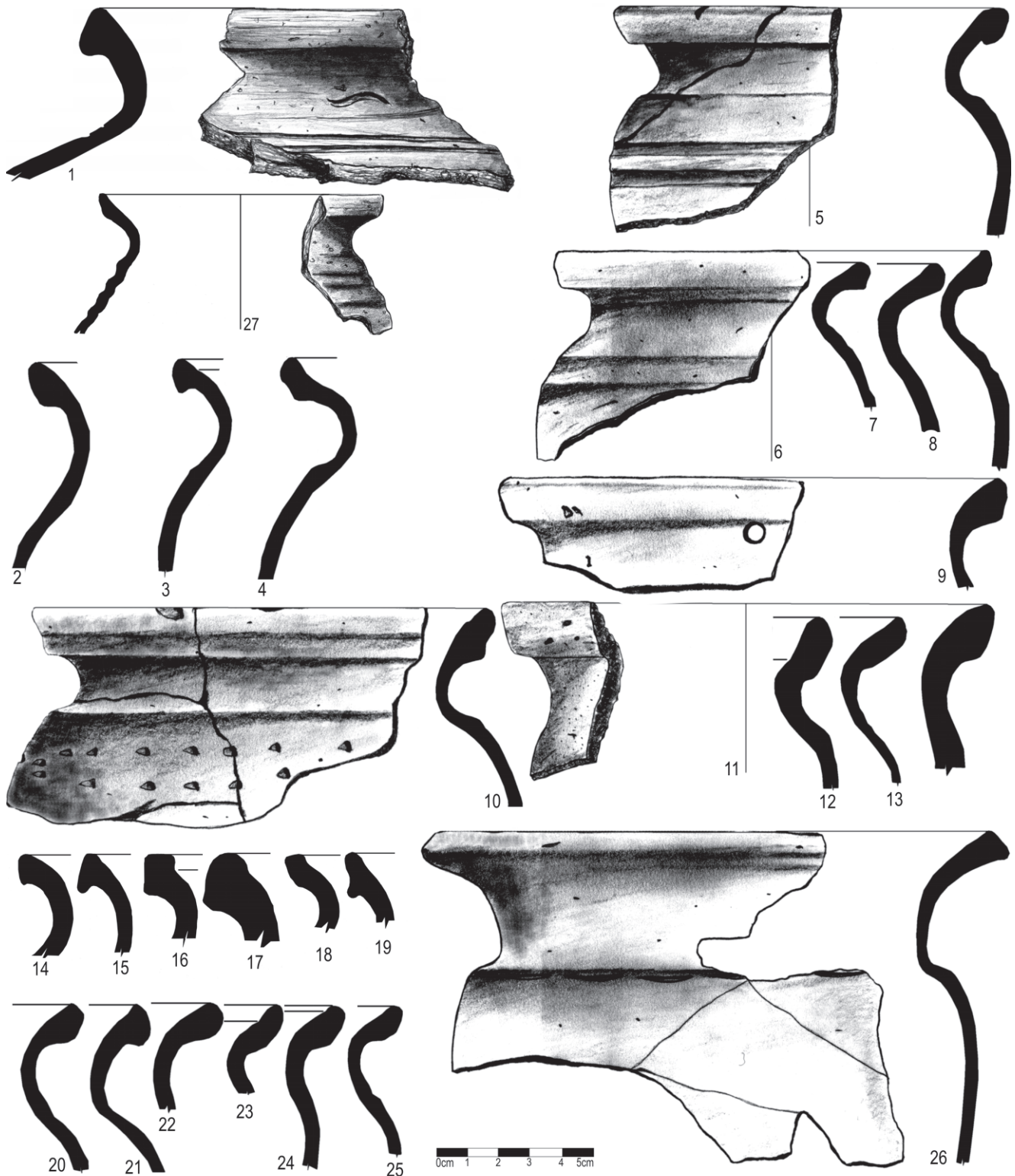
Obr. 215. Jihlava – Staré Hory III (výzkumy 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz bezuchých hrnců. 1: stavba 5692, vrstva 6297, (i. č. A042/04-6297-8/4); 2: povrchový nálezy po začišťování plochy po skrývce (výzkum 2005); 3: stavba 6638, vrstva 6405 (i. č. A082/6405/1); 4: stavba 5692, vrstva 6297 (i. č. A042/04-6297-8/5); 5: stavba 5692, vrstva 6307-6308 (i. č. A042/04-6307/6308/6); 6: stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3581-3241/7); 7: stavba 5692, vrstva 6297 (i. č. A042/04-6297/15); 8: stavba 5692, vrstva 6297 (i. č. A042/04-6297/22); 9: stavba 5594, vrstva 5283 (i. č. A042/04-5283/15); 10: stavba 6534, vrstvy 6335–6336 (i. č. A042/04-6335-6/2); 11: stavba 5660, vrstva 5362 (i. č. A042/04-5362/29); 12: stavba 5692, vrstva 6297 (i. č. A042/04-6297/23); 13: nespécifikované rozsáhlé pozůstatky úpravnického zařízení 6614, vrstva 6351 (i. č. A082/6351/2); 14: jáma 6596, vrstva 6101 (i. č. A042/04-6596/12); 15: nespécifikovaný objekt 6627, vrstva 6368 (i. č. A082/05-6368/1); 16: stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3241/8); 17: příkop 6622, vrstva 6362 (i. č. A082/05-6362/3); 18: stavba 3581, vrstva 3333 (i. č. A033/06-3333/3). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

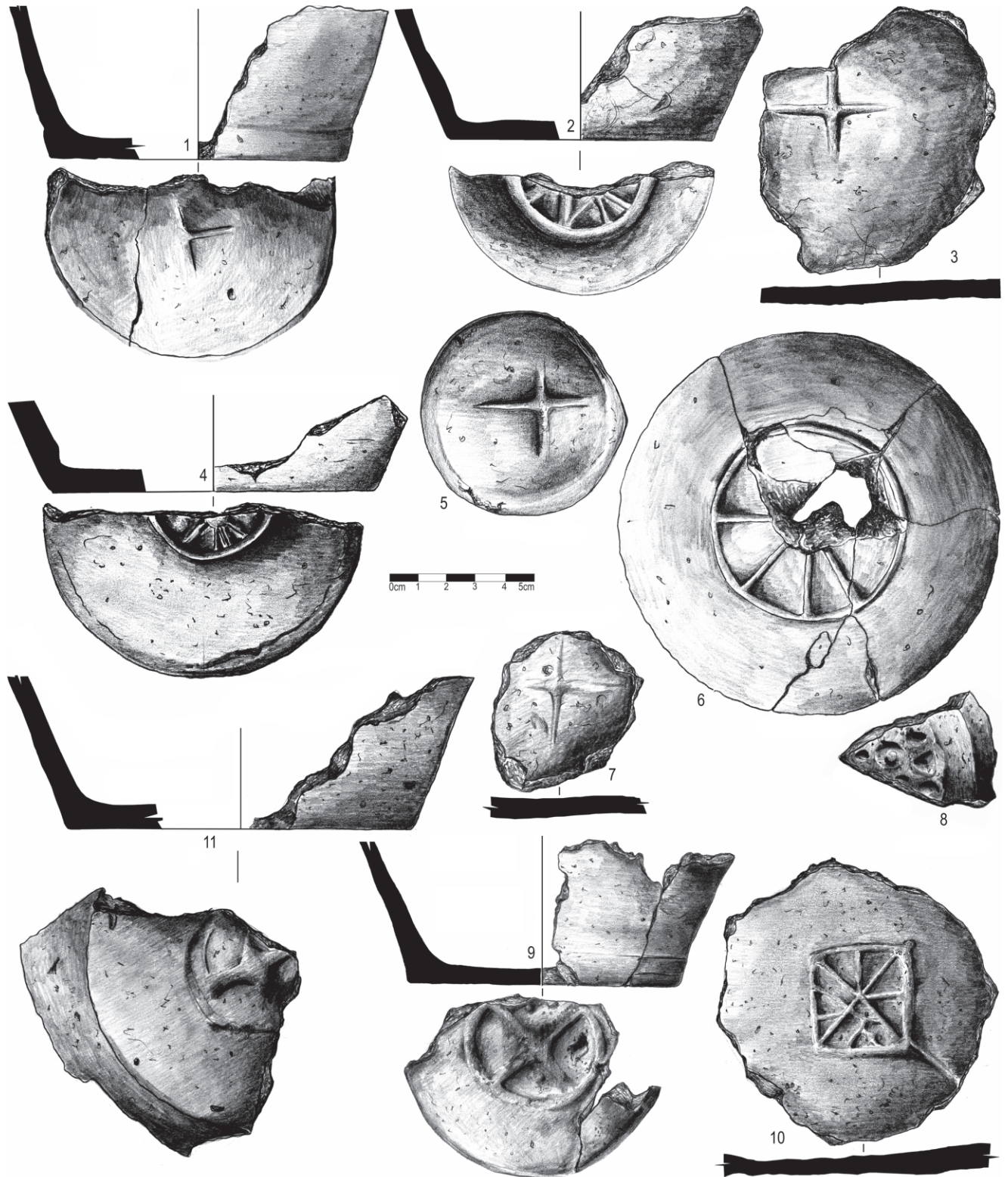
Obr. 216. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz a menších fragmentů bezuchých hrnců, konec 13. a počátek 14. století. 1 a 15: stavba 1622A, vrstva 1202 (i. č. A035/02-1202/11); 2: stavba 1634A, vrstva 1215 (i. č. A035/02-1215/1); 3: stavba 1637B, vrstva 1219 (i. č. A035/02-1219/13); 4: stavba 2006, vrstva 2260 (i. č. A035/02-2260/66); 5: stavba 5692, vrstva 6307 (i. č. A042/04-6307/4); 6: stavba 5692, vrstva 6307 (i. č. A042/04-6307/1); 7: stavba 5692, vrstva 6307 (i. č. A042/04-6307/3); 8: stavba 1634A, vrstva 1215 (i. č. A035/02-1215/2); 9: stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3581/4); 10: kanál 3563, vrstva 4100 (i. č. A033/06-4100/2); 11: stavba 1622A, vrstva 1202 (i. č. A035/02-1202/18); 12: vrstva 1216, objekt neurčen (i. č. A035/02-1216/3); 13: stavba 1634A, vrstva 1215 (i. č. A035/02-1215/3); 14: jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3159/13); 16: stavba 5692, vrstva 6307 (i. č. A042/04-6307/2); 17: stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3581/5); 18: stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3581/6); 19: stavba 1634A, vrstva 1375 (i. č. A035/02-1375/8, 14); 20: stavba 2651, vrstva 2364 (i. č. A035/2002-2364/25); 21: stavba 1634A, vrstva 1375 (i. č. A035/02-1375/5). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

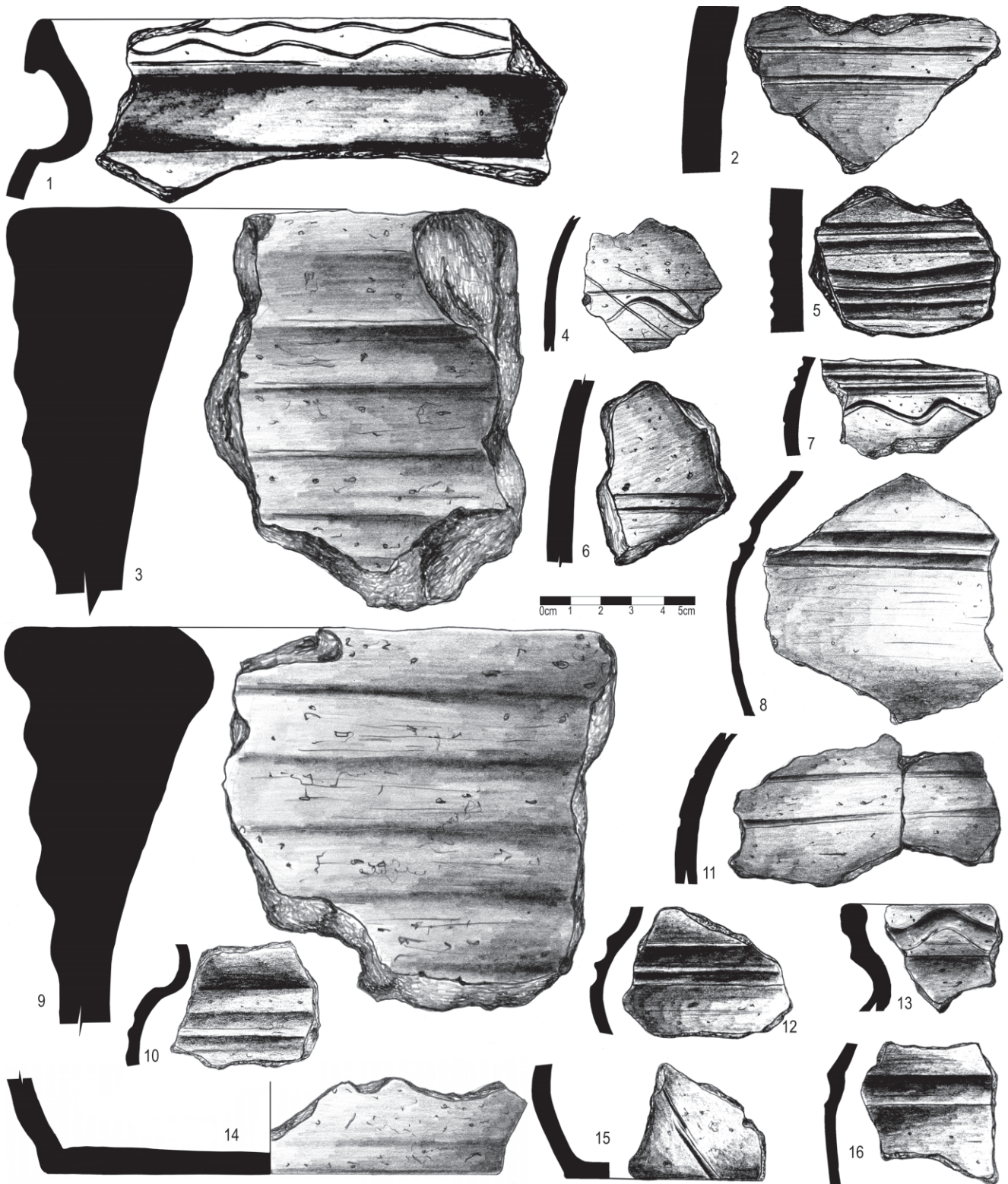
Obr. 217. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz a menších fragmentů bezuchých hrnců a v několika exemplářích také poklic, závěr 13. – první polovina 14. století. 1, 4, 6, 7, 10, 11: stavba 2651, vrstva 2364 (i. č. A035/02-2364/2, 68, 29, 13, 8, 22); 2, 5, 8–9, 13: jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035/02-2214/5, 23, 36, 17); 14: recentní narušení 5502 jámy 5501, vrstva 5102 (i. č. A042/04-5102/8); 15: stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/52); 16: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/9); 17, 20, 26, 29–32, 34: jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3159/11, 44, 20, 10, 1, 8, 2, 5); 19 a 33: jáma 3561, vrstva 3166 (i. č. A033/06-3166/7, 9); 22: stavba 1634A, vrstva 1375 (i. č. A035/02-1375/2); 23, 25: pravděpodobně úpravnický objekt 5585, vrstva 5270 (i. č. A042/04-5270/1 a 3); 24: stavba 6607, vrstva 6142 (i. č. A042/04-6142/7); 35–36: stavba 5594, vrstva 5283 (i. č. A042/04-5283/11 a 9); 21 a 37: nespécifikovaný objekt 5629 poblíž jámy 5628, vrstva 5323 (i. č. A042/04-5323/8 a 4); 38: kanál 3563, vrstva 3193 (i. č. A033/06-3193/1); 39: stavba 5594, vrstva 6185 (i. č. A042/04-6185). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

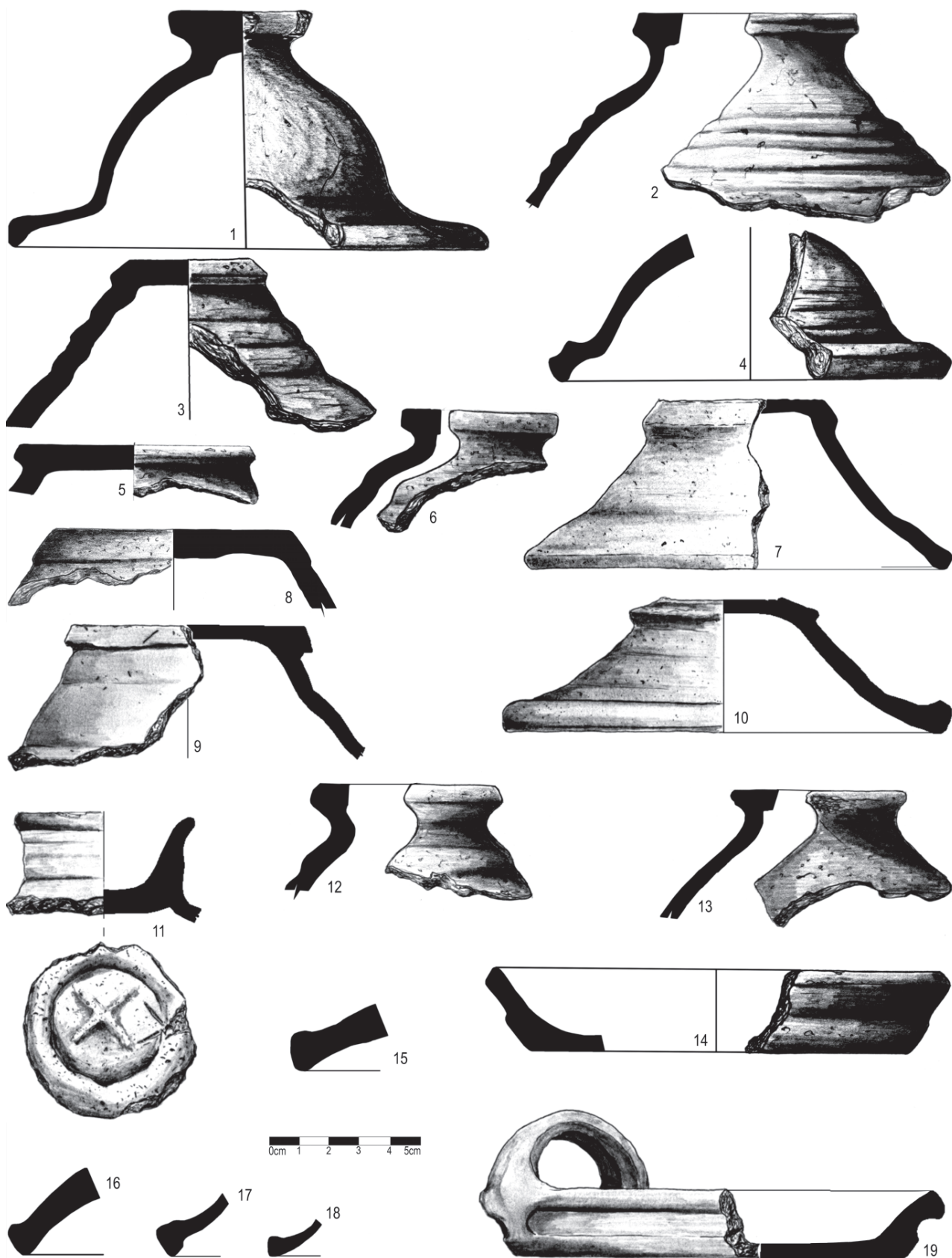
Obr. 218. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz a menších fragmentů bezuchých hrnců, závěr 13. – první polovina 14. století. 1: větší hrnec s výraznou výduti, stavba 6534, vrstvy 6200/6303 (i. č. A042/04-6200/6303/5); 2 a 10: okraj hrnce a torzo hrnce, stavba 2662, vrstva 2268 (i. č. A035/02-2268/13, 7); 3: stavba 1634A, vrstva 1375 (i. č. A035/02-1375/1); 4 a 8: okraje bezuchých hrnců, stavba 1637B, vrstva 1219 (i. č. A035/02-1219/3); 5 a 7: torzo bezuchého hrnce a okraj hrnce, stavba 2651, vrstva 2363 (i. č. A035/02-2363/1, 2); 6 a 11: pravděpodobně průzkumná jáma 2661, vrstva 2251 (i. č. A035/02-2251/3, 2); 9, 13, 21: jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035/02-2214/10, 4, 2); 12: stavba 2653, vrstva 2240 (i. č. A035/02-2240/2); 14–17: výběr okrajů hrnců, stavba 6607, vrstva 6142 (i. č. A042/04-6142/6, 3, 4 a neurč.); 18–19: výběr okrajů hrnců, stavba 5660, vrstva 6241 (i. č. A042/04-6241/5, 6); 20: stavba 1622A, vrstva 2124 (i. č. A035/02-2124/1); 22: nádržka 3522, vrstva 2384 (i. č. A035/02-2384/1); 23: stavba 2653, vrstva 2301 (i. č. A035/02-2301/16); 24: stavba 3543A, vrstva 3122 (i. č. A035/02-3122/2); 25: stavba 2653, vrstva 2362 (i. č. A035/02-2362/5); 26: stavba 2651, vrstva 2366 (i. č. A035/02-2366/3); 27: stavba 5603, vrstva 5293 (i. č. A042/04-5293/12). Kresba David Zimola, E. Šamalová, úprava P. Hrubý.

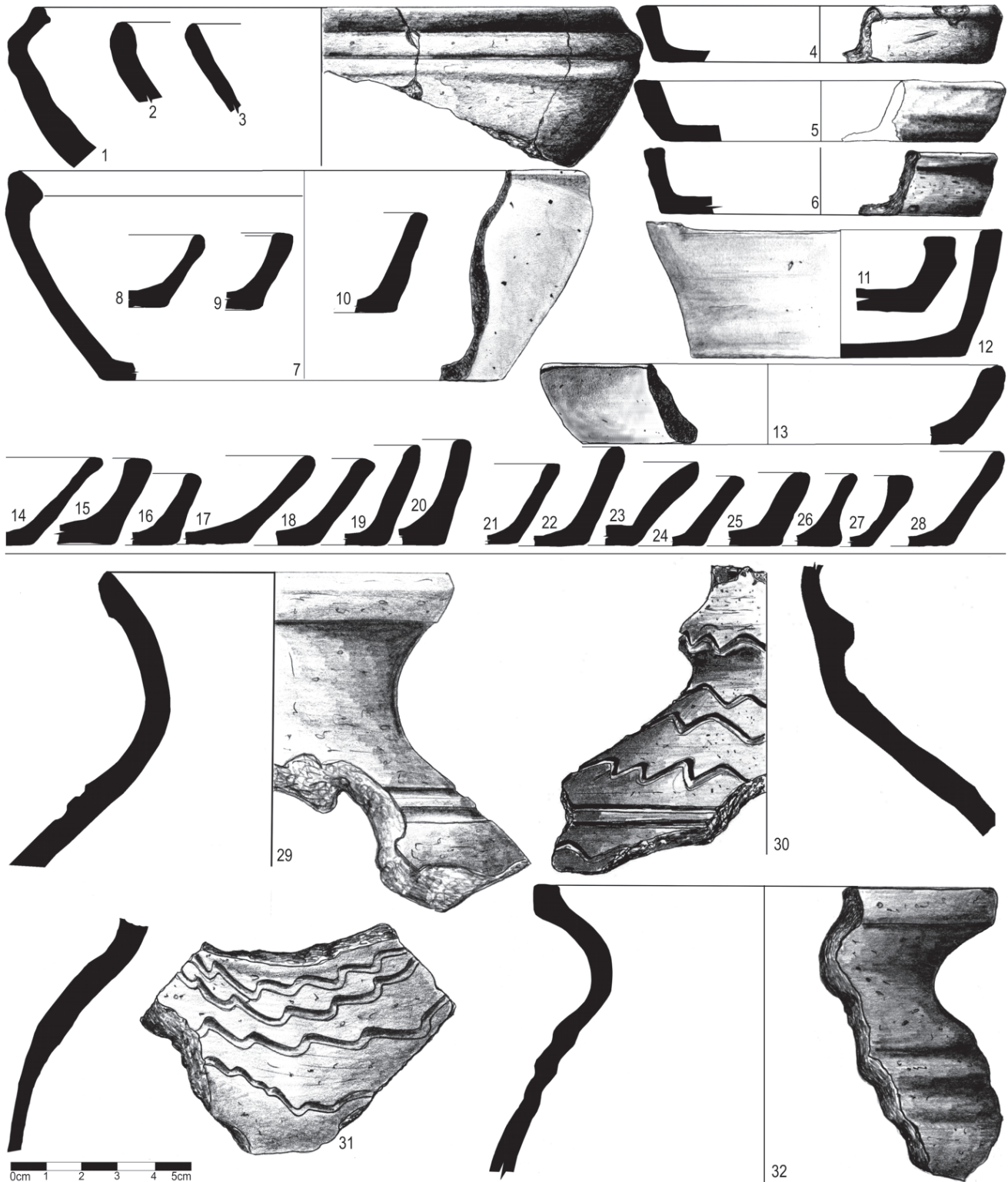
Obr. 219. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr den a torz bezuchých hrnců se značkami na dně, druhá polovina 13. století. 1: spodní část a dno (jednoduchá značka „nedokončeného“ trojramenného kříže) bezuchého hrnce, stavba 5692, vrstva 6298 (i. č. A042/04-6298/9); 2: stavba 3616, vrstva 3352 (i. č. A033/06-3616-3352/2); 3: dno hrnce (?) se značkou, obval 6627, vrstva 6368 (i. č. A082/05-6362/2); 4: jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3159/7); 5: dno menší hrncovité nádoby, stavba 3559, vrstva 3398 (i. č. A033/06-3398/1); 6: dno hrnce, blíže nespecifikovaná uloženina 6363 (i. č. A082/05-6363/1); 7: stavba 5660, vrstva 6241 (i. č. A042/04-6241/23); 8: fragment dna, pravděpodobně hrnc, kombinovaná kruhová značka dělená do více políček, stavba 5692, vrstva 6298 (i. č. A042/04-6298/9); 9: dno hrnce, jáma 5502, vrstva 5102 (i. č. A042/04-5102/2); 10: stavba 5692, vrstva 6298 (i. č. A042/04-6298/8); 11: dno hrnce se značkou (jednoduchý čtyřramenný kříž v kruhu), jáma 6596, vrstva 6101 (i. č. A042-6596/13). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 220. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr zlomků bezuchých hrnců s výzdobou a zásobnic, druhá polovina 13. století. 1: jáma 3160, vrstva 3556 (i. č. A033/06-3556-3160/1); 2: nádržka 3596, vrstva 3277 (i. č. A033/06-3596-3277/2); 3: stavba 6607, vrstva 6142 (i.č. A024/04-6142/28); 4 a 14: stavba 5603, vrstva 6121 (i.č. A024/04-6121/9, 4); 5: jáma 3574, vrstva 3236 (i. č. A033/06-3574-3236/1); 6: stavba 5660, vrstva 6241 (i. č. A042/04-6241/9); 7, 8: jáma 3555, vrstva 3159, (i. č. A033/06-3159/40, 39); 9: zlomek okraje zásobnice, stavba 6534, vrstva 6302/6309 (i. č. A042/04-6302-6309/4); 10: jáma 3561, vrstva 3166 (i. č. A033/06-3166/7, 9); 11 a 13: sídlištní jáma 5554, vrstva 5204 (i. č. A042/04-5204/26, 4); 12, 15–16: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/9, 11). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

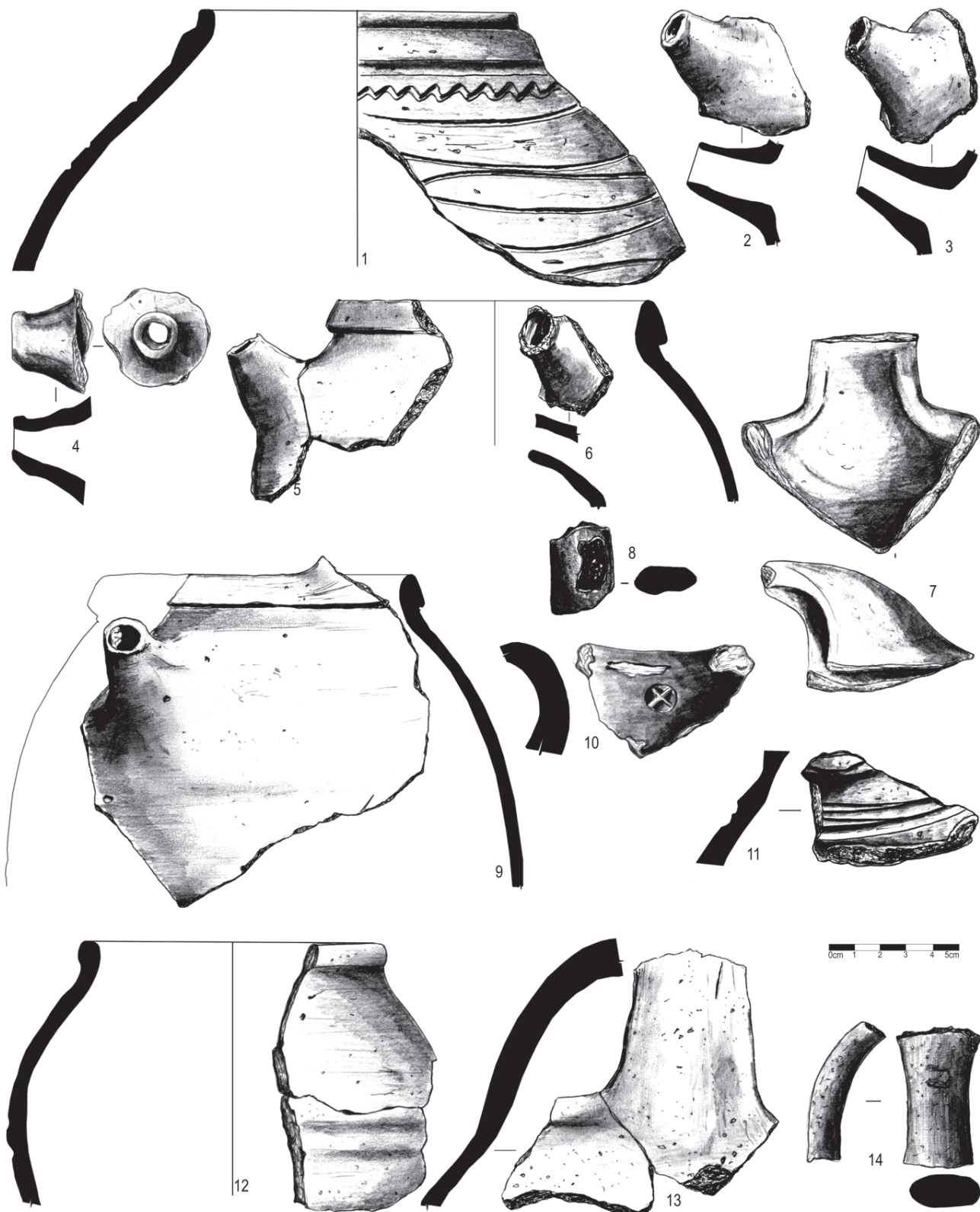

Obr. 221. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). Výběr torz a zlomků poklic, 13.–14. století. 1 a 4: jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3159/37); 2, 12: stavba 5594, vrstva 6189 (i. č. A042-6189/4); 3: nádržka 3629, vrstva 3390 (i. č. A033/06-3629-3390/1); 5: komunikační a provozní vrstva 6390 (i. č. A082/05-6390/1); 6: stavba 5603, vrstva 5293 (i. č. A042-5293/19); 7: stavba 3543A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/58); 8: stavba 5692, vrstva 6297 (i. č. A042/04-6297/20); 9: stavba 1622A, vrstva 2235 (i. č. A035/02-2235/3); 10: stavba 3543A, vrstva 3122 (i. č. A035/02-3122/9); 11: stavba 3581, vrstvy 3323–3324 (i. č. A033/06-3323-4/2); 13: pravděpodobně úpravnický objekt 5585, vrstva 5270 (i. č. A0 A042/04-5270/16); 14: nádržka 3596, vrstva 3277 (i. č. A033/06-3596-3277/7); 15: stavba 3581, vrstva 3333 (i. č. A033/06-3333/4); 17: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/7); 18: jáma 3608, vrstva 3374 (i. č. A033/06-3374/3); 19: stavba 1637B, vrstva 1372 (i. č. A035/02-1372/1). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

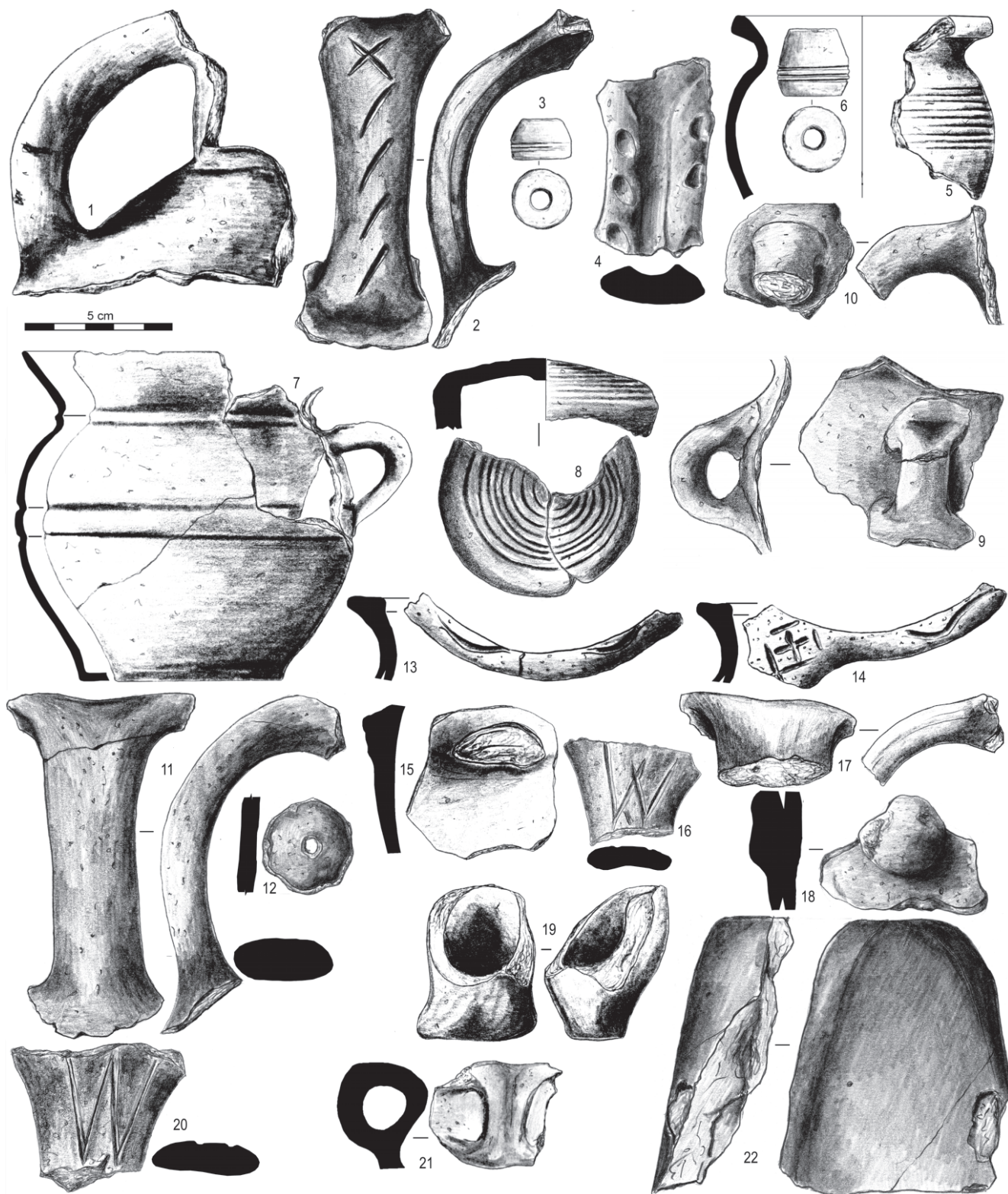

Obr. 222. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5, 2005 a 2006). V horní části obrázku mísy a misky, přičemž však u jednoduchých plochých exemplářů v podobě fragmentů a menších torz však není jisté, zda nejde také o lampičky. V dolní části obrázku lahve. 1, 4: mísa, stavba 3581, vrstva 3241 (i. č. A033/06-3581-3241/3, 11); 2-3, 6: stavba 5692, vrstva 6297, (i. č. A042/04-6297/16, 17, 6); 5: obval 6627, vrstva 6368 (i. č. A082/05-6362/2); 7: mísa, stavba 2651, vrstva 2363 (i. č. A035/02-2363/18); 8: okraj misky nebo popřípadě kahanu, stavba 1634A, vrstva 1230 (i. č. A035/02-1230/20); 10: stavba 1622A, vrstva 2127 (i. č. A035/02-2127/2); 11: jáma 6609, vrstva 6322 (i. č. A042/04-6322/4); 12: naběračka nebo kahan s držadlem (?), stavba 1637B, vrstva 1219 (i. č. A035/02-1219/10); 13: primární úprava – kanál 2598, i. č. A032/02-2143/1); 14–15: objekt 2641 (superpozice se stavbou 2654), vrstva 2219 (i. č. A035/02-2219/8, 1); 16: stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/24); 17–20, 23, 27: jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035/02-2214/50, 10, 49, 73, 51, 48); 21: průzkumná jáma 2584, vrstva 2164 (i. č. A035/02-2164/25); 22: stavba 2653, vrstva 2240 (i. č. A035/02-2240/22); 24: stavba 2664, vrstva 2297 (i. č. A035/02-2297/1); 25: stavba 2669, vrstva 2345 (i. č. A035/02-2345/2); 26: stavba 2651, vrstva 2364 (i. č. A035/02-2364/32); 28: stavba 2653, vrstva 2299 (i. č. A035/02-2299/29); 29: hrdlo a horní část lahve, stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/9); 30: stavba 1622A, vrstva 2235 (i. č. A035/02-2235/1); 31: fragment horní části výdutě lahve, objekt 6634, vrstva 6392 (i. č. A082/05-6392/1); 32: horní část lahve, stavba 6592, vrstva 6307–6308 (i. č. A042/04-6308/7/2). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 223. Nálezy z lokalit Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5 a 2006). Keramické zboží s uchy (konve). 1: horní část výdutě konve s okrajem bez dochovaného ucha a s výzdobou vlnicemi a linkami, stavba 3581, sekvence vrstev 3322–3327 (i. č. A033/06-6622-27/1); 2: výlevka konvice, nespécifikovaná kruhová jáma 2580, vrstva 2129 (i. č. A035/02-2129/2); 3: výlevka konvice, stavba 1634A, vrstva 1376 (i. č. A035/02-1376/11); 4: výlevka konvice, příkop 6622, vrstva 6362 (i. č. A082/05-6362); 5: torzo horní části konvice s výlevkou, stavba 1634, vrstva 2123 (i. č. A035/02-2123/4); 6: úlomek výlevky konvice, stavba 2653, vrstva 2301 (i. č. A035/02-2301/20); 7: zlomek třmenového ucha konvice, jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3555-3159/38); 8: nespécifikovaný zlomek ucha, jáma 3561, vrstva 3334 (i. č. A033/06-3561-3334/1); 9: torzo konvice s výlevkou, stavba 1637B, vrstva 1372 (i. č. A035/02-1372/2); 10: pravděpodobně zlomek ucha s kolkem, stavba 6607, vrstva 6142 (i. č. A024/04-6142/8); 11: stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3616-3353/9); 12: torzo horní části konvice soudkovitého tvaru, stavba 5692, vrstvy 6307–6308 (i. č. A042/04-6307/6308/1); 13: zlomek třmenového ucha, lepeno ze dvou střepů, nespécifikovaný objekt 2638, vrstva 2216 (i. č. A035/02-2216/1, 13); 14: nespécifikované válcovitě profilované ucho, stavba 6534, vrstvy 6335–6336 (i. č. A042/04-6335-36/5). Kresba E. Šamalová, P. Hrubý, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 224. Nálezy z lokalit Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5 a 2006). Keramické zboží s uchy (džbány a koflíky) a další spíše netypické keramické výrobky. 1: zloмок konvice nebo džbánu (stavba 5603, i. č. A042/04-6136/1); 2: ucho džbánu s příčnými přeseky (těžní jáma 3555, i. č. A033/06-2159/45); 3: dvojkónický přeslen s dvojitou oběžnou linkou soustružený z mastku (jáma 2672, i. č. A032/02-2326/1); 4: profilované ucho s vtačenými důlky (zpevnění vozové cesty 5658, i. č. A042/04-5359/5); 5: torzo hrnku se šroubovicí (stavba 5603, vrstva 6183, i. č. A042/04-6183-4/14); 6: dvojkónický přeslen s dvojitou oběžnou linkou soustružený z mastku (průzkumná jáma 2636, i. č. A032/02-2214/77); 7: hrneček s uchem, pravděpodobně tzv. scheuer (stavba 5603, i. č. A042/04-6183/4/24); 8: miskovitý keramický předmět, pravděpodobně poklička koflíku, tzv. scheueru (jáma 5580, vrstva 5268, i. č. A042/04-5268/6); 9: fragment výdutě koflíku (tzv. scheuer) s krátkým oválně profilovaným uchem, lepeno ze tří fragmentů (jáma 5580, vrstva 5268, i. č. A042/04-5268/12, 16); 10: fragment výduti pravděpodobně koflíku (tzv. scheuer; příkop 6622, vrstva 6362, i. č. A082/05-6362/2); 11: ucho jednoduché a nezdobené (stavba 5594, i. č. A042/04-5283/17); 12: druhotně provrtaná výduť nádoby upravená na přeslen (stavba 5660, i. č. A042/04-6241/15); 13: okraj hrnce s horizontální rytou vlnicí (stavba 5603, i. č. A042/04-6121/7); 14: okraj hrnce s rytou vlnicí na horizontální ploše a s přeseky na náběhu odlomeného ucha (stavba 5603, i. č. A042/04-6121/6);

gií je fragment lahve z druhé poloviny 13. století ze středověkého levobřežního předměstí Sezimova Ústí (srov. Richter – Krajčíc 2001, 159, Obr. 185: 13).

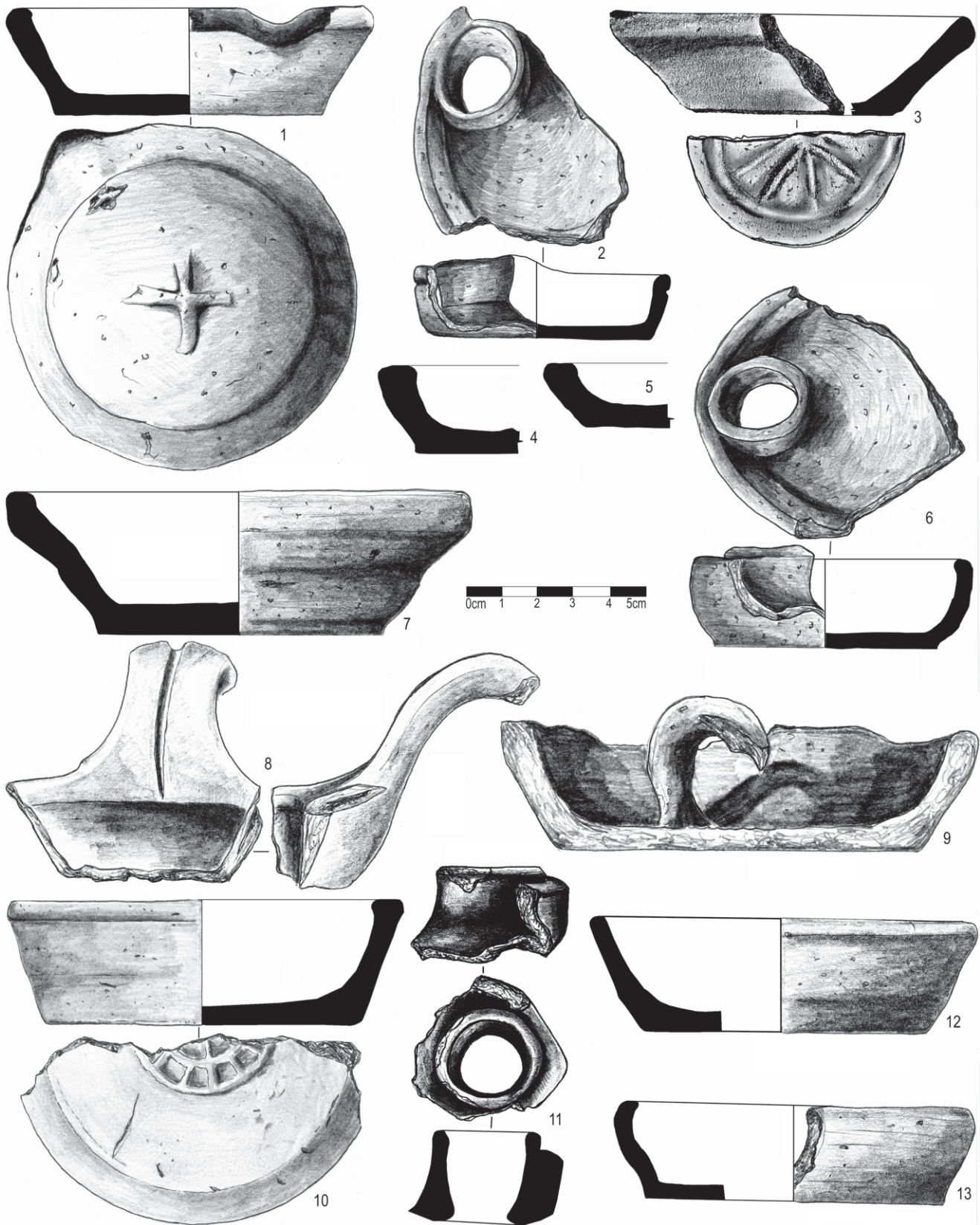
Konve: Konví byla rozlišena více než desítka fragmentů. Jednalo se o konvice s třmenovým uchem, charakterizované jako vejčité nebo soudkovité tvary s výrazně se zužující horní částí výdutě, potlačeným hrdlem a jen několika variantami okrajů (Obr. 223: 1, 5, 9, 12 a 13). Keramické těsto je co do kvality, ale i výpadu a provedení téměř shodné s hrnci a stejně tak je tomu i s výzdobou. Charakteristickými znaky konví jsou však široká ucha, nasazená svisle (třmenově) na horní část okraje (Obr. 223: 7 10, 13). Tato ucha jsou nezdobená, jen výjimečně byl zachycen tištěný (tlačný) kolek (Obr. 223: 10). Dalším charakteristickým prvkem je krátká trubkovitá výlevka s jednoduchým a spíše málo pečlivě provedeným okrajem, nasazená v horní části výdutě konve (Obr. 223: 2–6, 9). Výzdoba konvic je na Starých Horách zastoupena rytou vlnicí, vodorovnými linkami a nepravidelnými obtáčenými zvlněnými linkami. Konve lze na základě řady analogií z českého prostředí zařadit do horizontu B a C.

Keramické koflíky (scheuery): Jedná se o specifickou formu stolní (picí) keramiky zpravidla soudkovitého až amforovitěho tvaru těla, přímého či otevřeného ústí nádoby, s jedním, výjimečně dvěma uchy na největší výdutí nádoby. Někdy mohou být ucha, jinak zpravidla svisle orientovaná, usazena na výdutí vodorovně nebo mohou být modifikována na neduté úchyty či redukována na zcela jednoduché úchyty ve formě výčnělků či nálepů. Podstava nádoby je zvýšena a zvýrazněna nebo je nádoba na nožce. Povrch bývá u honosnějších exemplářů plasticky bohatě zdoben a v některých případech může být opatřen nápisy. Některé exempláře bývají opatřeny pokličkou, rovněž zpravidla zdobenou. Zástupcem této specifické skupiny keramických nádob je ve starohorském souboru v každém případě jednoduše a skromně provedené torzo nádobky výšky 10,5 cm, šířky v maximální výdutí 10 cm, průměru okraje 8,5 cm, průměru hrdla v nejužším místě 7 cm a průměru podstavy 5,5 cm. Ucho je usazeno těsně

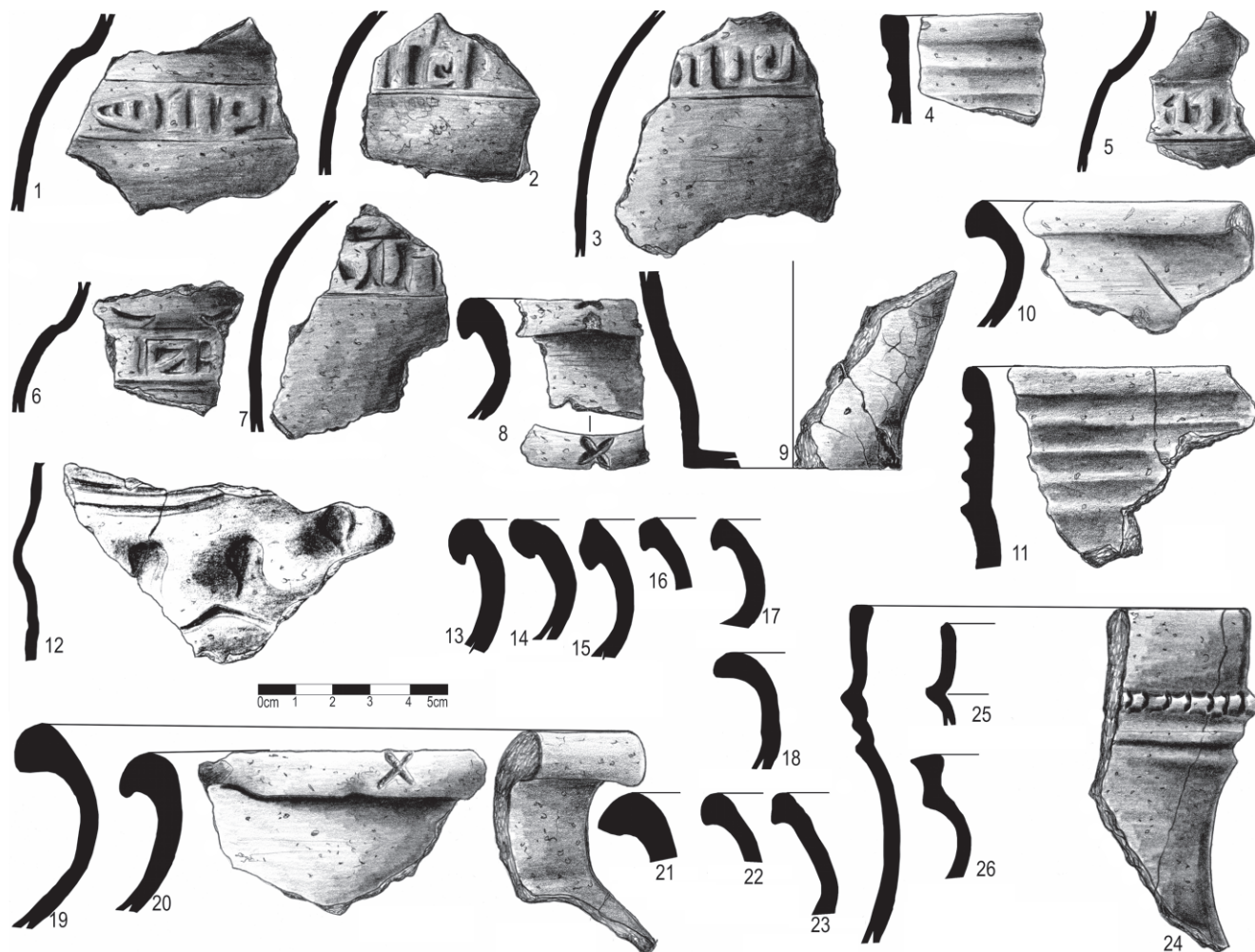
v podhrdlí a na maximální výdutí. Tloušťka střepu je 2,5 až 3 mm. Z výzdobných prvků se na hrdle v jeho nejužší části vyskytuje hladká vodorovná plastická lišta s oválným profilem. Na největší výdutí nádoby je pak dvojice vodorovných rovnoběžných linek, rovněž provedených hladce a s plynulým přechodem k výdutí. Ústí nádoby je kuželovitě otevřené, okraj je přímý ovalený bez zesílení (Obr. 224). Tento typ nádob lze sledovat i v dalším keramickém materiálu, přičemž vodítkem je zejména krátce provedené, tlustší oválně profilované ucho s malým rádiem, často tzv. na jeden prst. Fragment takového ucha bez výzdoby, které pravděpodobně nepatří ke konvicím s třmenovými uchy, pochází ze zásypu suterénu 6534 (vrstvy 6335–6336, i. č. A042/04–6335/36/5). Dalším exemplářem je fragment oválně profilovaného a jednoznačně krátkého ucha na maximální výdutí blíže nespécifikované nádobky, nalezený ve výplni hrotitého příkopu 6622 na lokalitě Staré Hory III (výzkum 2005; vrstva 6362, i. č. A082/05–6362/2, Obr. 227). Poněkud přesvědčivější je celé dochované krátké ucho (na jeden prst) na maximální výdutí nespécifikované nádobky z kanálu 2598 na lokalitě Staré Hory I (výzkum 2002, vrstva 2143, i. č. A035/2002–2143/5). Dalším exemplářem je fragment maximální nezdobené výdutě s úlomkem přísazení ucha, nalezený ve svrchním zásypu těžní jámy 3555 (Staré Hory III, výzkum 2006, i. č. A033/2006–3555/43). Dalším zlomkem scheueru je pravděpodobně také znovu oválně profilované a krátce zatočené ucho na maximální výdutí spíše tenkostěnné nádoby z výplně důlní jámy 5580 (vrstva 5268, i. č. A042/04–5268/12,16). Konečně posledním fragmentem, který je nejspíš možné přiřadit k této skupině nádob, je část výdutě bez výzdoby, avšak se zploštělým spíše hrubě provedeným knoflíkovitým nálepem (nalezeno v objektu 5554 na Starých Horách III, vrstva 5204, i. č. A042/04–5204/18). Tvarově i výzdobně blízký Starohorskému scheueru je exemplář z blíže neurčené lokality na Tábořsku (Drda – Krajčíc 2001, 565, Obr. 2: D).

Tyto nádoby, vyskytující se v měšťanském i jiném vyšším sociálním prostředí, mají své ekvivalenty či předlohy v nádobách skleněných anebo kovových, vyskytnout se ovšem mohou také scheuery dřevěné. Ačkoliv je tato stať zaměřena na vyhodnocení středověké starohorské keramiky, právě v případě nádob typu scheuer je užitečné poněkud odbočit ke středověkému stolnímu sklu. Zejména u skleněných scheuerů se ukazuje, že na mnoha místech střední Evropy a Německa se vyráběly a užívaly již ve 13. nebo na počátku 14. století. Takto staré exempláře jsou známy například z lokality Nottuln nebo Krefeld v Severním Porýní – Vestfálsku, z Kostnice na horním Rýně, z jihoněmeckého Freiburgu nebo Freisingu v Bavorsku. Na východ od Německa známe skleněné scheuery ze

Obr. 224 – pokračování: 15: fragment výdutě hrnku s odlomeným uchem (primární úprava – nádržka 3535, i. č. A033/06-3535/43); 16: zlomek horní části ucha s rytým majuskulním W, jáma 5580, vrstva 5268 (i. č. A042/04-5268/5); 17: zlomek ucha (jáma 3561, i. č. A033/06-3561-3166/6); 18: nespécifikovaný fragment výdutě se zploštělým nálepem (sídlištní jáma 5554, i. č. A042/04-5204/18); 19: dutá nožka, popřípadě nádoba ve tvaru nožky (stavba 3616, i. č. A033/06-3616-3353/4); 20: zlomek horní části ucha s rytým majuskulním písmenem W, jáma 5509, vrstva 5115 (i. č. A042/04-5115/3); 21: výduť s malým uchem (na prst, primární úprava – kanál 2598, i. č. A035/02-2143/5); 22: brousek, popř. hladítko (stavba 5692, vrstva 6297, i. č. A042/04-6297/8). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 225. Nálezy z lokalit Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5 a 2006). Lampičky (kahánky). 1: stavba 5603, vrstvy 6183–4, i. č. A042/04-6183-4/21); 2: stavba 5603, vrstva 6136 (i. č. A024/04-6136/2); 3: stavba 3543A, vrstva 3126 (i. č. 35-2002-3126/4); 4–5, 10: stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/57, 58, 1); 6: stavba 5603, vrstva 6121 (i. č. A024/04-6121/5); 7: stavba 5692, vrstva 6298 (i. č. A042/04-6298/1); 8: naběračka, popřípadě miskovitý kahan s jazykovitým (naběračkovitým) úchytem, jáma 3555, vrstva 3159 (i. č. A033/06-3159/26); 9: stavba 5553, vrstvy 5212–5224 (i. č. A042/04-5212-24/4); 11: úchyt ploché miskovité lampičky, stavba 3616, vrstva 3353 (i. č. A033/06-3353/11); 12: miskovitá lampa, stavba 3581, vrstva 3333 (i. č. A033/06-3333/2); 13: plochá miskovitá lampa, stavba 6638, vrstva 6405 (i. č. A082/05-6405/1). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

Obr. 226. Nálezy z lokalit Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–5 a 2006). Soubor keramiky považovaný za mladší horizont (14. – poč. 15. stol.). Poháry, džbány a nádoby s nápisy, popřípadě imitacemi nápisů. Vedle toho ukázka fragmentů okrajů hrncovitých tvarů. 1–5: fragmenty výdutí tenkostěnných nádob (poháry nebo džbány?) s vtláčovanými nápisy (formou?) z pravděpodobně úpravnického objektu 5585, vrstva 5270 (i. č. A042/04-5270/14, 4, 13, 11, 8); 6, 8, 19 a 25: stavba 5594, vrstvy 6185–6186 (i. č. A042/04-6185-86/8, 5, 2, 6); 7: sloupová jáma 5557, vrstvy 5195–5196 (i. č. A042/04-5195-5196/8); 9: spodní část poháru (?), výplň zpevnění vozové cesty 5658, vrstva 5359 (i. č. A042/04-5359/4); 10, 20 a 24: stavba 5603, vrstva 5293 (i. č. A042/04-5293/5, 20, 11); 11: přímý okraj džbánu nebo poháru, kruhová jáma 6635, vrstva 6400 (i. č. A082/6400/1); 13: stavba 5603, vrstva 6121 (i. č. A024/04-6121/1, 4); 14: sídlištní jáma 5554, vrstva 5204 (i. č. A042/04-5204/3); 15: stavba 6607, vrstva 6142 (i. č. A024/04-6142/22); 16, 21: jáma 3573, vrstva 3235 (i. č. A033/06-3235/12); 17: příkop 6622, vrstva 6362 (i. č. A082/05-6362/1); 18: stavba 5603, vrstva 5293 (i. č. A024/04-5293/13); 22–23, 26: jáma 3555, vrstva 3159, (i. č. A033/06-3159/23, 10, 15). Kresba E. Šamalová, úprava P. Duffek a P. Hrubý.

13. století např. z Trnavy nebo Bratislavy. Dva exempláře z první poloviny 14. století jsou známy z bavorského Norimberka. Konečně u nás známe skleněné scheuery z několika archeologických výzkumů středověkého Brna (detailně *Sedláčková 2005*). Středověké scheuery keramické či dřevěné mají v některých případech do jisté míry na pohled až halštattizující tvary, popřípadě tvary připomínající vzdáleně nádoby mohylové kultury doby bronzové (srov. *Drda – Krajčíc 2001*, 568, Obr. 5: C, D, Tab. IV: A, Tab. V: F, Tab. VI: A–C). Scheuery lze ve středoevropském kontextu nejčastěji nalézt v časovém horizontu 14.–16. století, nicméně mohou se vyskytnout již ve století třináctém. Spojeny jsou se specifickou kolektivní středověkou píčí kulturou v církevním i světském prostředí (řády, společenství, bratrstva), přičemž nejčastěji se

používaly při obřadních přípitcích na některé světce (Minnentrinken, tj. vzývání lásky – přízně), nejvíce na Jana E. ngelistu (Johannesminne). Přípitek na lásku Jana měl zajistit přízeň světce a jeho ochranu před nemocí, neúrodou, náhlou smrtí atd. Tento zvyk byl svou duchovní a symbolickou podstatou spjat s prožitky a vyrovnáním se s loučením s blízkými před nebezpečnou cestou s nejistým koncem, stejně jako s duševním prožitkem usmíření se nebo s prožitkem při smrti blízkých a při uctívání jejich památky. Tento rituál je doložen v 11. století v církevních (klášterních) kruzích a záhy našel uplatnění při specifických liturgických obřadech spojených s vínem (např. svěcení vína). Rozšířen byl zejména v Německu, méně pak v dalších oblastech střední i severní Evropy (*Drda – Krajčíc 2001*, 525–537).

Kahánky (lampičky): Keramické olejové (lojové) lampičky (kahánky) jsou sortiment, který je na středověkých hornických lokalitách z principu dost obvyklý, ale zároveň ani zdaleka není výhradní hmotnou kulturou horníků. V dobové odborné literatuře o hornictví a hutnictví ze 16. století, jako je například Dvanáct knih o hornictví a hutnictví Georgia Agricoly nebo Das Schwazer Bergbuch, nejsou lampy zobrazovány a zmiňovány explicitně mezi důlním nářadím, kterému jsou v obou dílech věnovány speciální kapitoly, takže je zřejmé, že se kahany za zvláštní vybavení nepovažovaly (srov. Ježek – Hummel 2001; Bartels – Bingenener – Slotta 2006). Na Starých Horách lze rozlišit čtyři základní typy keramických lojových lampiček:

1) Jednoduchá miskovitá lampička kruhové základny s plochým dnem, bez úchyty a s drobnou výlevkou či výlevkami pro opření knotu. Tento typ lampy je zobrazován např. u Agricoly, kde jej horník v podzemí i při náročných úkonech (sestup s pomocí lana) drží v ruce normálním způsobem za okraj a kde knot vystrčený nad hladinu loje hoří co nejdále od ruky (srov. Ježek – Hummel 2001, 228). Soubor analogických plochých olejových lampiček pochází např. z archeologických výzkumů ve středověkém jádru Jihlavy, např. z radnice na Masarykově náměstí 1 a 2. Dna těchto miskovitých lamp byla opatřena značkou, což je spolu s nálezovými okolnostmi řadí do 13. století (srov. Hrubý – Malý – Militký 2007, 97, Obr. 30: 15 a 23). Olejové lampičky tohoto druhu pochází např. z hornorakouských hradů, hrádků a tvrzišť v dolním Mühlviertelu, kde najdeme zcela analogické tvary jednoduchých miskovitých lampiček se sníženou „výlevkou“ pro knot, často s očazením (Höllhuber 1995). Běžné miskovité kahany analogické k nálezům ze Starých Hor lze nalézt např. i v souborech ze dvora a tvrze na lokalitě Mstěnice u Hrotovic (Nekuda 1985, 101, Obr. 149).

2) Miskovitá lampička s plochým dnem, kruhovou nebo protáhlou kapkovitou základnou se zvýrazněnou výlevkou pro lůj a uchycení knotu nad hladinu (někdy jsou tyto lampičky nazývány palčáky). Úchyt má podobu kruhového trubkovitého otvoru směrem od dna vzhůru, přičemž okraj otvoru je ve stejné úrovni s okrajem lampičky. Trubkový otvor může být situován samostatně nebo je v týlu lampičky nalepen či rovnou spojen s jejím okrajem. Analogické dva exempláře tohoto typu lamp, které lze zařadit do 13.–14. století, pocházejí z úpravnické lokality Na Prádle na katastru Kašperských Hor (Waldhauser – Daněček – Nováček 1993, 399, Abb. 6: 9). Hojně jsou nalézány na hornických středověkých lokalitách středního Slovenska, jako je Banská Štiavnica, Nová Baňa, Špania Dolina (srov. Labuda 1997, 134–135, Tab. VI a VII).

3) Miskovitá lampička kruhové nebo kapkovité základny s uchem pro ruční uchycení, ale také i za-

věšení, které je nalepeno vertikálně na dně lampičky (Obr. 225).

4) Nálevkovitá (naběračkovitá) lampička s úchytem v podobě vzhůru vytaženého a na konci zahnutého držadla (Obr. 225).

Nádoby s nápisy: Nádoby s nápisy jsou zastoupeny menším souborem šesti keramických fragmentů. Čtyři pocházejí z blíže nespecifikované sídlištní jámy 5584 na lokalitě Staré Hory III (vrstva 5270, i. č. A042/04–5270/8, 13, 14, 17; Obr. 226). Další pocházejí z blíže nespecifikované menší oválné jámy 5518 (Staré Hory III, výzkum 2004, vrstva 5195, i. č. A042/04–5195–96/8) a z výplně zahloubené stavby 5594 (Staré Hory III, výzkum 2004–2005, vrstva 6185, i. č. A042/04–6185–86/8; obojí Obr. 226). Nápisy nejsou provedeny klasickou radélkovou metodou, jako je tomu u většiny u nás známých příkladů (např. soubory ze Sezimova Ústí či z Kozího hrádku, srov. Drda – Krajíc 2001, 579 a 598; další lokality nálezů keramiky s nápisy *tamtéž*, 539). Znamená to, že nejsou vtlačovány dovnitř do hmoty nádoby. Nápisy na starohorských nádobách jsou provedeny plasticky v pozitivu, tj. vystupují z povrchu nádoby, přičemž těla písmen, resp. znaků, jsou hladká a hladké a plynulé jsou i jejich hrany na přechodech do podkladu. Nápisy na fragmentech nejsou čitelné, nicméně i kdyby šlo pouze o imitaci skutečného nápisu, převážně stylově a výtvarně dobře napodobují užívané gotické majuskule, analogické např. k nápisu na nádobce ze Sezimova Ústí (Drda – Krajíc 2001, 579: C). Pokud jde o typologicko-morfologické vazby, mohou se nápisy zhotovené radélkovou metodou na keramických nádobách není v českém prostředí znám v časnějších fázích vrcholného středověku (13. století až první pol. 14. století). Tento sortiment se objevuje v předhusitském a v husitském období v druhé polovině 14. a v první polovině 15. století. Zároveň je však nutno zdůraznit, že výskyt tohoto druhu keramiky je vázán na nedaleký region Táborska a Soběslavska, popřípadě Podblanicka (*tíž*, 539).

Poháry a džbány: Jedná se o specifickou a nepočetnou část keramického souboru, zastoupenou torzem hrdla a okraje z výplně stavby 5603 (Obr. 226: 24), dále zpravidla přímými vertikálními nebo vertikálně zvýrazněnými, svisle vytaženými okraji, většinou s obtáčenými linkami či šroubovicí na vnější straně (Obr. 226: 11, 25–26). Jako pohár lze nejspíš označit i úzké vysoké tělo torza nádoby se zvýrazněnou pod-

stavou (Obr. 226: 9). Keramika tohoto druhu je zpravidla jemnější, bez pozorovaného makroskopického ostríva, tloušťka střepu je ve srovnání s většími tvary menší. Tato skupina nálezů pochází výhradně z lokality Staré Hory III. Chronologicky ji můžeme přiřadit spíše až ke skupině D. Určitou analogii může představovat zlomek spodní části těla poháru s uchem, obsahující mincovní depot pražských grošů Václava IV. a dalších drobných českých i cizích mincí z katastru obce Zbilidy, který je datován do 40.–50. let 15. století (Radoměský – Richter 1974, 111 a 112, č. 103).

Technická (tavicí) keramika: Tato skupina nálezů představuje výrazně menšinovou složku rozsáhlého keramického souboru ze Starých Hor, počet keramických zlomků tohoto druhu z celého areálu stěží překročil desítku. Jedná se zpravidla o střepy silně tepelně zasažené nebo keramiku tlustostěnnou a s extrémně vysokým obsahem grafitu. Tři zcela nespecifikovatelné zlomky výdutí silnostěnných a nejspíš i větších nádob, které je s určitou opatrností možno označit za tyglíky (?), pocházejí z vrstvy 3122 ve výplni atypické zpola zahloubené dřevohliněné stavby 3543A na Starých Horách I. Tento objekt se nacházel na okraji uskupení staveb se suterény v blízkosti areálu úpravy (praní) rud. K tyglíkům je ve starším zpracování starohorské keramiky řazeno i torzo miskovité silnostěnné nádoby s masivní výlevkou (stavba 1637B, vrstva 1219; Obr. 222: 12), která nese stopy žáru na vnějších stěnách, avšak u které může jít i o pánev, popřípadě jiný užitkový druh nádobí vystavovaného ohni. V jednom případě lze hovořit o větším tavicím kelímku (tyglíku) s trojbokým ústím, jednoduchým, přímým, ovaleným, nezesíleným okrajem a s vysokým podílem jemného grafitu v keramickém těstě. Maximální délka fragmentu je 13–14 cm, šířka střepu je 2,5–3 cm. Pocházel z výplně atypické dřevěné stavby 3543A na lokalitě Staré Hory I (výzkum 2002). Analogický k trojbokému tyglíku ze Starých Hor I, z něhož je dnes k dispozici pouhý fragment, může být morfologicky velmi podobný typ technické keramiky z nádvoří hradu a zámku Český Krumlov (vrstva 18038), kde bylo zkoumáno metalurgické pracoviště z konce 13. a poč. 14. století (Ernée – Militký – Nováček 1999, 222, Obr. 8). Tento tyglík má analogii srovnání také v souboru z jihlavské radnice. Dosud uvedené příklady keramických nálezů nebyly zatím podrobeny rozhodujícím chemickým analýzám, které by jejich určení výrazně usnadnily. Zcela výjimečná je kolekce osmi tepelně postižených keramických zlomků se sklovitě kovnatou taveninou, nazelenalých na povrchu, nalezená v zánikové výplni stavby 3581 na lokalitě Staré Hory III v roce 2006. Povrch střepů byl hrubší, s vyublanými až vyžíhanými póry. Barva střepů byla dosti proměnlivá a pohybovala se

v oranžových, červených a místy šedavých či černých odstínech. Velikost fragmentů se pohybuje nejčastěji mezi 40 až 100 mm, šířka střepu pak okolo 8–15 mm. Uvedená kovnatá tavenina na povrchu většiny střepů byla podrobena chemickým analýzám, které prokázaly vysoké obsahy olova, mědi a dalších barevných kovů. Podobného charakteru jsou také dva fragmenty keramiky z výplní staveb 2653 a 1634A na lokalitě Staré Hory I (2002; Obr. 152). Podobný charakter mají také dva druhotně tepelně postižené keramické fragmenty nádob z výplní staveb 2653 a 1634A na lokalitě Staré Hory I. Nepřímým, ale přesvědčivým dokladem menšího, dnes již neexistujícího (tj. nenalezeného) tavicího trojbokého kelímku je olovený obsah nalezený na lokalitě Staré Hory III a rovněž podrobený analýzám.

Okraje v keramickém souboru ze středověkých Starých Hor: Ovalené okraje, zastoupené například u hrnců jen minimálně, jsou jednoduché, zaoblené a nezesílené, pod různým úhlem vně vzhůru vyhnuté (Obr. 210: 1, 5), popřípadě výjimečně se zdůrazněnou horizontální plochou (Obr. 210: 6; Obr. 216: 9). Jednoduché, přímé, nezesílené a ovalené okraje, zpravidla pod různým úhlem vně vyhnuté, jsou zastoupeny nejvíce u miskovitých kahanů nebo misek s plochým dnem (Obr. 222: 10, 14, 16–23, 25, 26 a 28; Obr. 225: 3 a 12). U stejných skupin keramických tvarů se pak vyskytla modifikace těchto okrajů, upravených jako okraje oble hráněné s mírným zesílením a někdy se zdůrazněnou horizontální plochou (Obr. 222: 4–5, 15–16, 27). Další modifikací vznikají u misek a kahanů už okraje jasně hráněné se zřetelně zdůrazněnou horizontální plochou (někdy oblou), rovněž přímé a v různém úhlu vně vyhnuté, podobně jako předchozí typ nezesílené nebo s mírným zesílením (Obr. 222: 4–6, 9, 11–12; Obr. 225: 4 a 10). Další variantou oble hráněného, nezesíleného, popřípadě nepatrně dovnitř zesíleného (protaženého) okraje je u misek a kahanů mírné zahnutí horní části těla, a tedy i okraje směrem dovnitř (Obr. 222: 2; 225: 6 a 13). Velké zastoupení mezi okraji, zejména u hrncovitých tvarů, měly jednodušší ovalené okraje se zesílením (Obr. 212: 1; Obr. 214: 8; Obr. 218: 22), někdy s výrazným podvinutím (Obr. 213: 2; Obr. 217: 28–31, 38–39; Obr. 226: 18–22). Početnou skupinou (zejména u hrnců) byly dále podříznuté nebo podseknuté okraje, kolísající mezi ovalenými až střečovitě hráněnými (Obr. 217: 32 a 37; Obr. 218: 5; Obr. 226: 10, 13–15), což v ojedinělých případech lze pozorovat i u konvic (Obr. 223: 5 a 9). Modifikací zesílených ovalených okrajů hrnců a lahví, popřípadě soudků nebo konvic (?) vznikají okraje s různým stupněm hránění, a to buď na horní straně, nebo na straně vnější, popřípadě ještě na styku vnější a spodní strany okraje při podvinutí (Obr.

210: 10; Obr. 211: 2, 5 a 8; Obr. 212: 7; Obr. 213: 2 a 4; Obr. 215: 13; Obr. 216: 3; Obr. 218: 6 a 9; Obr. 222: 29; Obr. 223: 12). Tvarovým geometrickým základem některých z těchto různě ostře hráněných, zpravidla zesílených okrajů jsou okraje válcovitě, nebo kuželovitě seříznuté (Obr. 211: 1, 4 a 7; Obr. 212: 3, 5 a 9; Obr. 213: 10; Obr. 216: 1; Obr. 217: 22; Obr. 218: 11).

Variantou různě hráněných okrajů jsou okraje vzhůru protažené, čímž vnika (u hrnců) odsazení pro pokličku (Obr. 210: 8–9; Obr. 211: 3 a 6; Obr. 212: 4; Obr. 214: 3; Obr. 216: 13, 15–16). Výhradně hrnců se týkají střechovitě hráněné okraje s mírným zesílením, jejichž geometrickým základem je okraj mírně zesílený, kuželovitě seříznutý, výjimečně s naznačeným žlábkem na vnější straně okraje anebo s naznačeným protažením směrem vzhůru (odsazení pro pokličku; Obr. 216: 21; Obr. 218: 1; Obr. 220: 1). Zpravidla mezi hrnci jsou zastoupeny také okraje vzhůru vytažené (vzniká odsazení pro pokličku), jejichž geometrickým základem je válcovitě nebo kuželovitě seříznutí a u nichž je hránění spíše jemně naznačené (Obr. 213: 8–9; Obr. 214: 10; Obr. 215: 3–4, 7 a 11; Obr. 216: 10 a 20). Část okraje, která byla protažena vzhůru, může být někdy vyvedena jako horizontální ploška s jemně naznačenými hranami a nepatrným vtažením, resp. zesíleným dovnitř (Obr. 213: 1; Obr. 216: 11; Obr. 218: 16; Obr. 220: 13). V některých případech mohou být hrany naopak ostře provedené (Obr. 217: 13). Svisle vytažené přímé nebo různě profilované okraje byly zastoupeny u menšinové složky keramického souboru, u džbánů, popřípadě pohárů (Obr. 226: 11, 24–25). Minoritně a jen u zásobnic byl zastoupen kyjovitě dovnitř zesílený, masivní, přímý (vertikální) okraj s oblými hranami, zvýrazněnou horizontální rovnou plochou a citlivě obtáčením vodorovnými lištami a žlábkou profilovanou vnější stranou (Obr. 220: 3 a 9). Další typy či varianty okrajů (např. Obr. 217: 2; Obr. 214: 4; Obr. 223: 1; 224: 13–14; Obr. 226: 26) lze označit spíše za výjimky až jednotlivosti.

13.1.2. Výzdoba keramiky ze Starých Hor

Vlnice: Vlnice jsou velmi variabilní výzdobný prvek, velmi různě technicky a výtvarně provedený. Lze pozorovat, že větší možnosti odchylek, a tedy větší spektrum provedení vlnic, umožňovaly logicky větší plochy, to jest horní části výdutí hrnců. U vlnic na svislých rovných či horizontálních plochách okrajů nádob je provedení vlnice zřetelně pečlivější a promyšlenější (Obr. 213: 5; Obr. 215: 3; Obr. 220: 1). Nejvíce zastoupeny jsou vlnice jemnější, s kratší „vlnovou délkou“. Pouze v jednom případě konve, pravděpodobně s třenovým uchem, byla v horní části výdutě vlnice provedena značně roztáhle, takže lze hovořit spíše o zvlně-

né nepravidelné lince ryté opakovaně při několikanásobném otočení nádoby při výrobě (Obr. 223: 1). Na výdutích hrnců nebo také lahví se vyskytují vlnice ve dvojici či ve více patrech nad sebou (Obr. 210: 4, 6, 11; Obr. 222: 29–31), u menších tvarů mohou být vlnice provedeny samostatně, jako jediný výzdobný prvek (Obr. 210: 3; Obr. 214: 8; Obr. 215: 5; Obr. 216: 8). Pouze v několika málo případech byla zjištěna vlnice rytá několikrát po sobě při opakovaném otočení vyráběné nádoby, takže se tato vlnice „fázově“ překrývala (Obr. 210: 12; Obr. 216: 3). Všechny pozorované případy vlnic na starohorské keramice jsou vlnice pravidelné, ani jednou nepřeklopené, pouze v některých případech mírně jednostranně deformované (Obr. 210: 7 a 16; Obr. 214: 8 a Obr. 215: 5).

Vodorovné linky a svazky linek: Vlnice se může vyskytnout v kombinaci s vodorovnou linkou vzniklou obtáčením, čímž může být vytvořen opakující se motiv v patrech nad sebou (Obr. 210: 1) nebo vzniká motiv z hlediska horní nebo maximální části výdutě dané nádoby spíše asymetrický (např. Obr. 210: 2, 7, 10, 15–16). Linky jsou ryty, resp. na čerstvě dotočené či částečně suché nádobě při točení tlačené velmi rovné a ve svazcích zpravidla po třech nad sebou také rovnoběžné, vzdálené od sebe pravidelně (Obr. 210: 12 a 16; Obr. 220: 2, 5–7, 11). Toho bylo nejspíš docíleno použitím hřebenu o dvou až třech či více hrotech. Nejspíš stejnou technikou se zhotovovaly i vodorovné linky na vnější svislé hraně okrajů, čímž vznikala dojem jemného oběžného vroubkování (Obr. 215: 2 a 11; Obr. 217: 17). Linka na vnější straně okraje nádoby mohla být i jediná (Obr. 213: 10).

Příčné přeseky a nehtové vrypy na podhrdlí: Tento typ výzdoby je omezen takřka výhradně na bezuché hrnce horizontů A a B. Příčně (diagonálně) umístěné krátké přeseky jsou velmi úzké a zhotovené ostrou čepelí. Jsou umístěny na lomu podhrdlí a výdutě nádoby, a to celkem pravidelně. Ve starohorském souboru je tento typ výzdoby spíše výjimečný (Obr. 220: 8). Podobně umístěné a rovněž málo rozšířené jsou tzv. nehtové vrypy, které byly vtačovány do keramické hmoty pravděpodobně těsně po vytočení ve stavu vysoce plastickém, a to buď skutečně prstem (nehtem), nebo podobně tvarovaným hrncířským nástrojem (srov. Obr. 215: 9). Jsou o něco ležatější než přeseky a jejich hustota po obvodu nádoby je výrazně nižší (Obr. 210: 13). Tento typ výzdoby lze najít na naší středověké keramice od pozdně hradištní technologické výrobní tradice po počátek 14. století poměrně často, zpravidla však spíše na větších hrncích, nebo dokonce zásobnicích (např. *Richter – Krajíc 2001*, 159, Obr. 185: 5–9, 14; 160, Obr. 186: 16, 19; *Michálek 1983*, 46, 49, 51–52).

Plastické lišty a žlábký na výdutích: Tento druh výzdoby, resp. celkového ztvárnění výdutí nádob (převážně hrnců), se vyskytoval zcela samostatně a bez dalších výzdobných prvků a technik. Šlo zpravidla o mělké a v podstatě jen do určité míry plastické zvýraznění výdutí v horní třetině až polovině při vytáčení, přičemž tyto lišty nebo žlábký jsou mělkým a hladkým provedením toliko naznačeny (Obr. 211: 3, 5–6; Obr. 212: 5–6, 9; Obr. 213: 9; Obr. 215: 1–2). V jednom případě lze hovořit o skutečné a výrazné liště na podhrdlí kulovitě tvarovaného hrnce, přičemž i tato lišta měla velmi hladké hrany, plynule přecházející na podklad (Obr. 211: 4).

Přesečky, vrypy a vtačovaná výzdoba uch: Ta je zastoupena jen u některých exemplářů uch, kterých je ve starohorském souboru obecně malé množství. Jedná se zpravidla o pravidelné sekané čáry či křížky na hřbetu ucha, popřípadě vtačené důlky v řadách po stranách profilovaného hřbetu ucha (Obr. 224: 2 a 4). Ve dvou případech byly nalezeny zlomky ucha která byla na rozšiřující se horní části hřbetu v přechodu k nasazení na výduť či okraj nádoby opatřena rytým znakem ve formě majuskulního W. Nelze však říci, zda jde o náhodnou podobu s písmenem, nebo jde o vědomě vyrytý alfabertický znak (Obr. 224: 16 a 20). Tento typ výzdoby řadíme vzhledem k tvarům, na kterých byl uplatněn, spíše do mladších horizontů starohorského souboru C a D.

Kolky: Kolky jsou zřejmě nejméně zastoupeným výzdobným prvkem. Lze je spatřit v podobě jednoduchých tištěných křížků či křížků v „ohradce“ z přesečků s ostrými hroty, objevujících se na horních plochách okrajů (Obr. 226: 8), popřípadě v místě přísazení ucha k okraji nádoby (Obr. 223: 10; Obr. 224: 14). Datování tohoto typu výzdoby je s největší pravděpodobností stejné jako u výzdoby uch přesečky a vrypy (horizonty C a D).

Rádélko: Otisk rádélka v hustém vzorci na výduťi nebo vnější viditelné straně okraje patří ve starohorském souboru k vyloženým raritám. Nalezen byl dosud pouze jediný exemplář, a to na lokalitě Staré Hory I (výzkum 2002). Jednalo se o vzhůru svisle vytažený okraj bezuchého menšího hrnce, který se od většiny souboru lišil nejen materiálem (velmi jemná a jen mírně slídnatá hlína), ale i barvou (šedohnědá) a výpalem (Obr. 217: 18). Tento druh výzdoby je charakteristickým, přestože rovněž nijak masově rozšířeným znakem jihomoravského, resp. brněnského výrobního okruhu keramiky 13. století (*Procházka 1984*, 431; 1990, 237, Abb. 1: 1, 4, 10; *Loskotová – Procházka 1996*, 226, Abb. 9: 7, 228, Abb. 11).

Šroubovice: Na menších fragmentech či torzech opatřených vodorovnými rytými liniovými výzdobnými prvky je linkám velmi podobná a v podstatě špatně odlišitelná šroubovice, provedená na horních částech výdutí hrnců stejnou technikou (Obr. 213: 3; Obr. 214: 10; Obr. 216: 1 a 15). Vedle toho se vyskytuje u hrnců skutečná šroubovice v podobě silnějších linek s přece jen pozorovatelným sklonem a s vývalky (Obr. 216: 2; Obr. 217: 16, 19–20). Další pozorovanou formou na výdutích hrnců je jemně až hladce plasticky provedená široce točená šroubovice, zhotovená stejnou technikou jako hladké plastické lišty a žlábký (Obr. 211: 6; Obr. 212: 2; Obr. 213: 4; Obr. 217: 14). Tato forma šroubovice, popřípadě mělkých žlábků a lišt se může ojediněle vyskytnout i na tělech pokliček (Obr. 221: 2) nebo na vnějších stranách přímých vertikálních (svislých) okrajů džbánů, popř. pohárů (Obr. 226: 4 a 11).

Značky na dnech: V rámci značek bylo zjištěno celkem devět motivů: **1)** jednoduchý čtyřramenný kříž (odpovídá *Varadzin 2004*, 183, č. 2 a 3; srov. Obr. 219: 3, 5 a 7), **2)** jednoduchý čtyřramenný kříž v kruhu (odpovídá *Varadzin 2004*, 184, č. 44; srov. Obr. 553: 9; Obr. 225: 1), **3)** neúplný jednoduchý trojramenný kříž (značka tvaru T; Obr. 219: 1), **4)** osmiramenný kříž (hvězdice) v kruhu (kolo s loukotěmi; odpovídá *Varadzin 2004*, 186, č. 138 nebo 139; Obr. 219: 6), **5)** osmiramenný kříž (hvězdice) v kruhu (kolo vozu s loukotěmi) a se zesíleným terčem ve středu (*Varadzin 2004*, 187, č. 142, 143 nebo 148; srov. Obr. 219: 4; Obr. 219: 3), **6)** kombinovaný víceramenný kříž s hvězdicí v kruhu (Obr. 219: 2), **7)** čtverec s diagonálním křížem, děleným dalšími centricky i excentricky umístěnými lištami (Obr. 219: 8), **8)** kombinovaná kruhová značka složená z centricky dělených políček po obvodu a s menším kruhovým políčkem ve středu (nejblíže, ale ne identicky *Varadzin 2004*, 188, č. 198 nebo i 206; srov. Obr. 219: 10), **9)** značka složená ze dvou koncentrických kruhů, u níž je prostor uvnitř menšího kruhu rozdělen křížem na čtyři políčka a prostor mezi kruhy je rozdělen do dvanácti políček (ciferník hodin; nejblíže snad *Varadzin 2004*, 158, č. 78; srov. Obr. 225: 10). Značky na dnech jsou nejvíce zastoupeny u hrncovitých a soudkovitých nádob (Obr. 219), dále na miskách a kahanech (osmiramenná hvězdice v kruhu) a v jednom případě na úchytu pokličky (jednoduchý čtyřramenný kříž, stavba 3581, vrstva 3323–3324, i. č. A033/2006–3323–4/2; Obr. 221: 11). Značky nejsou v rámci starohorského souboru dobrým chronologickým vodítkem, poněvadž jejich výskyt spadá do celého 13. století, a přestože počet nádob se značkou u nás v hmotné keramické kultuře v průběhu tohoto věku klesá, mohou se vyskytnout i v následujícím 14. století (srov. *Varadzin 2004*, 174–176).

13.1.3. Chronologie keramiky ze Starých Hor

Rozbor keramiky horizontu A: Základy chronologické stratifikace keramického souboru ze Starých Hor stanovil pro lokalitu Staré Hory I, v té době jedinou archeologicky prozkoumanou, David Zimola (srov. *Hrubý a kol. 2006*, 206–213). Nepočtenou skupinu nádob lze vyčlenit na základě morfologie, materiálu a výzdoby. Jedná se téměř výhradně o jednodušší bezuché hrnce či hrnky vejčitého nebo soudkovitého tvaru, vyskytnout se může i širší mísovitý tvar (Obr. 210). Hrnce a hrnky se vyznačují jednoduchou profilací okrajů, které jsou většinou jednoduše ovalené, nezesílené nebo mírně zesílené, vesměs vně vyhnuté a jen výjimečně s odsazením pro poklici. Hrdlo je jednoduché, jen mírně odsazené nebo neodsazené, profilace výdutě je vejčitá nebo soudkovitá. Materiálem je jílovitá hlína s příměsí hrubších kamínků jako ostřiva a ve srovnání s ostatními částmi souboru s velkým množstvím tuhy. Hrubě zpracovaný, zpravidla spíše silný střep je středně tvrdý až tvrdý, vypálený převážně redukčně do tmavošedé až černé barvy. Ve výzdobě se uplatňuje především plastická rytá nebo vtlačovaná technika. Jsou to vlnice, které se objevují zpravidla v horních částech výdutí a kterých mohou někdy být i několiknásobné svazky. Vlnice bývají mnohdy velmi husté (krátké), přičemž není vyloučena kombinace s vodorovnou obtočenou linkou na výdutí nebo podhrdlí. Do této skupiny je snad možné zařadit i tzv. nehtové vrypy či příčné přesečky na podhrdlí, které jsou kontinuálně zastoupeny i v keramice horizontu B (Obr. 210: 8 a 13; Obr. 216: 13). Takto vyčleněná skupina A je v mnoha rysech podobná skupině B, která na ni plynule navazuje, a není mezi nimi žádné chronologicky či typologicky ostré dělítko. Datování skupiny A vychází se značnou dávkou opatrnosti povýtce z písemných a dílem i z archeologických pramenů. Podle nich lze s lidskými aktivitami spojenými s těžbou surovin a s osídlením na Starohorském couku počítat s určitým opožděním vůči vzniku a rozkvětu předlokační celní, trhové a farní osady Jihlava ve 30.–40. letech 13. století. Tomu, zdá se, odpovídá i dosud nejstarší jasně datovaný, avšak nestratifikovaný nález ze Starých Hor III, kterým je malý fenik moravského markraběte Vladislava III. (1246–47). Keramiku skupiny A, zastoupenou prakticky rovnoměrně na všech zkoumaných plochách s pochopitelnou převahou ve výplních zahloubených staveb, tak lze rámcově datovat do druhé čtvrtiny 13. století.

Rozbor keramiky horizontu B: Skupina B představuje nejpočetnější část starohorského souboru středověké keramiky, v mnohém ještě navazující na keramickou výrobní tradici pozdní doby hradištní a na keramiku skupiny A. Použitý materiál se skládá z jílovité hlíny

se středním až vysokým obsahem mikrokrystalického grafitu. Někdy jde o velmi jemný substrát, který může být i přirozenou součástí surové hlíny, ze které byla keramika vyráběna, v jiných případech se spíše jedná o umělé přimíchání makroskopických zrn tuhy do těsta jako ostřiva. Původ grafitu v keramickém střepu nebyl exaktně zjišťován, avšak s největší pravděpodobností se jedná o místní surovinu, na kterou jsou zdejší typy rul bohaté. Několik takových výchozů bylo nalezeno dokonce přímo v prostoru zkoumaného kutiště a nelze tedy vyloučit, že pro účely keramické výroby byla tato hlína těžena přímo na lokalitě nebo v jejím bezprostředním okolí. Jako ostřivo byly použity středně velké křemenné kamínky. Keramika skupiny B byla vypalována jak oxidačním způsobem do cihlově červené barvy, tak i redukčním způsobem do hnědých, šedých až šedočerných odstínů. Střep je převážně tvrdý a na rozdíl od keramiky skupiny C masivnější a hrubší, v některých případech opatřený engobou, která byla následně oxidačním způsobem vypálena do cihlově červené barvy. Na výrobu keramického zboží skupiny B postačil i pomalu rotující hrncířský kruh na ruční pohon, nelze však vyloučit ani použití rychlejších variant kruhů poháněných nohou hrncíře.

Většina tvarových typů náleží k hrncům a hrnkům s vejčitou nebo soudkovitou profilací těla s různou měrou odsazeným hrdlem. Varianty podobných nádob, datovaných do druhé poloviny 13. století, nacházíme prakticky v celé střední Evropě (srov. např. *Nekuda 1985*, 90). Mezi okraji hrnců převažují stále různé varianty okrajů ovalených, dosti často s odsazením, resp. žlábkem na vnitřní straně pro pokličku. Vyskytují se také různé varianty vně vyhnutých a seříznutých okrajů nebo také s odsazením na vnitřní kružnici okraje. V několika případech byly nalezeny vzhůru vytažené okraje s odsazením na poklici. Ve výzdobě povrchu hrnců dominují varianty ryté (většinou jednoduché) vlnice v podhrdlí a na výdutí nádoby, v několika případech je mírně až zanedbatelně překlopená, jinak ale pravidelná. S výzdobou v podobě vlnice se můžeme setkat jak v průběhu 12. až první poloviny 13. století, tak i v mladších dekádách 13. věku (srov. *Nekuda 1985*, 21, Obr. 26: d, e, g; *Zatloukal 1999*, 202 – Obr. 8 a 203 – Obr. 9). Vedle vlnic jsou to především jemné a mělké plastické točenné žlábkové s lištami na výdutí, zhotovené přiložením šablony na tělo nádoby při vytáčení. Stejně tak se vyskytuje v tomto horizontu na hrncích různě vyvedená šroubovice. Jiným výzdobným prvkem je příčné přesekávání na lomu výdutě a podhrdlí. Tento prvek se v případě starohorského souboru vyskytoval spíše u menších hrnců. Podobně tomu bylo i u výzdoby nehtovými vrypy, které byly umístěny stejně jako přesečky. Je zajímavé, že mnohem hojněji než na soudobé

keramice moravské se s tímto druhem výzdoby setkáme v regionech západně od Jihlavy (*Richter – Krajíc 2001*, 159–160, Obr. 185 a 186; též *Zatloukal 1999*, 203, Obr. 9: 133/59). V jednom případě byl hrnec v podhrdlí vyzdoben dvěma pásy trojúhelníkovitých vpichů. Pozoruhodným nálezem je fragment okraje nádoby vyrobené z jemnějšího keramického těsta pokrytý na okraji i podhrdlí radélkovou výzdobou. Jedná se o keramiku z podunajského okruhu, zdomácnělou hojně např. v Brně a dalších jihomoravských lokalitách (*Nekuda 1985*, 21, Obr. 26: 2; *Loskotová – Procházka 1996*, 288, Abb. 11), v Jihlavě však dosud vzácnou a ojedinělou. Podobně jako v případě kahanů se na dnech hrnců často vyskytují plastické značky v podobě kříže, čtverce kruhu a jiných obrazců. Protože značit dna nádob bylo obvyklé v průběhu celého vrcholného středověku, nelze zatím značky využít k přesnější dataci skupiny (srov. *Varadzin 2005*).

Hrnce a hrnky doplňoval soubor poklic. Jedná se především o miskovité nebo půlkulovité poklice s terčovitým úchytem a talířovité typy s knoflíkovým úchytem uprostřed. Menší část starohorského nálezového souboru tvořily fragmenty mís a misek. Dalším typem keramických tvarů byly konvice s třmenovým uchem a trubkovitou kónickou výlevkou, přičemž nalezené fragmenty výlevek mohou pocházet i z konvic s dvěma uchy. Konvice, na rozdíl od jiných, běžných druhů keramiky, neobsahují takové množství grafitu a v některých případech jde o střep zcela bez tuhy. Chronologická citlivost tohoto druhu nádobí je poněkud nižší a s konvicemi obou typů je nutno počítat po celé 13. století. Na lokalitě byl nalezen také menší soubor lahví, které lze s jistotou dávkou opatrnosti zařadit nejdále těsně za polovinu 13. století (srov. např. *Richter – Krajíc 2001*, 159, Obr. 185: 13). Poměrně malé zastoupení mají i zásobnice, jejichž základním rozlišovacím znakem je silný (1,5–3 cm) a hrubý střep. V keramickém těstě zásobnic se objevuje velké množství tuhy a větších kamínků jako ostrívo. Pro datování souboru byl klíčový odkryv suterénů dvou staveb, v jejichž zánikových vrstvách se nacházel v převážně většině keramický materiál skupiny B a zároveň zde byly nalezeny mince a olovená závaží. Jednalo o stavbu 1634A na Starých Horách I, jejíž zánikové souvrství datuje nález malého brakteátu Přemysla Otakara II. (vrstva 1195), který byl na našem území ražen mezi léty 1253 až 1278. Malý brakteát stejného stáří byl nalezen ve vrstvě 1372 stavby 1637B na stejné lokalitě. Na základě datování mincemi můžeme položit začátek užívání keramiky skupiny B do doby kolem poloviny 13. století, jeho konec nejpozději do závěru 13. věku.

Rozbor keramiky horizontu C: Soubor keramických výrobků skupiny C byl vyčleněn na základě materiá-

lové i morfologické odlišnosti. Hrnčíři v tomto případě používali výrazně jemnější jílovité hlíny ostřené jen malými kamínky a pískem. Ve hmotě se prakticky nevyskytuje tuha, nebo jen stopové množství. Sporadicky a na povrchu byly nádoby opatřeny slídováním. Drtivá většina nádob byla vypálena redukčně do světlešedých až šedých a hnědých odstínů. Při výpalu potvrzuje za vysokých teplot docházelo často k takzvanému „sendvičovému efektu“, při němž vnitřní strana zůstává tmavošedá nebo černá, kdežto vnější světlešedá či hnědá. Barva nádob u oxidačního výpalu je cihlově červená, písčově žlutá a v různých odstínech světlehnědé. Téměř s jistotou lze konstatovat, že k vytáčení nádob bylo použito rychle rotujícího kruhu. Dokazují to slabé stěny hrnců a jemné obvodové rýžky na vnitřních stranách nádob, jejichž dna jsou podsypaná. K základním tvarům této skupiny patří hrnce a hrnky s ovalenými okraji, někdy s podseknutím, dále se objevují okraje vně vyhnuté, zesílené a kuželovitě seříznuté, vně šikmo vyhnuté a hráněné nebo vzhůru vytažené s odsazením pro poklici. Hrnce a hrnky zůstávají buď bez výzdoby, nebo jsou zdobeny šroubovicí z širokých žlábků na výduti v horní části nádoby pod hrdlem. V této skupině zcela chybí výzdoba sestávající z vlnic. Z dalších typů uvedme poklice s terčovitými úchyty a třmenovou konvici. Celý soubor keramických nádob skupiny C doplňují kahany s prožlabením okraje pro knot. Ve srovnání s keramikou skupiny B je soubor keramických zlomků mladšího horizontu zastoupen na lokalitě Staré Hory I v daleko menším počtu a je reprezentován především nálezy z objektu 2651 a podobně je tomu u materiálu z výplní suterénů zaniklých dřevohliněných staveb na lokalitě III. Pokud jde o datování, lze přihlídnout k některým shodám v morfologii okrajů, pozorovaným u jiných keramických souborů na našem území (např. *Richter – Krajíc 2001*, 162, Obr. 188; *Procházka 1984*, 437, Obr. 4: 3, 6–8), které umožňují opět s velkou dávkou opatrnosti řadit mladší horizont do počátků, nejpozději však do poloviny 14. století.

Rozbor keramiky horizontu D: Do této skupiny lze zařadit většinu hrnců a také džbánů s uchy, dále velmi pravděpodobně jemnější redukčně pálenou keramiku s nálisou nebo imitacemi nápisů a nejspíš i vyšší štíhlé formy, prisouzené džbánům či pohárům (Obr. 226: 11, 24–26), ačkoliv ty se mohou vyskytnout i dříve, tj. v horizontu C. Mezi okraji hrnců se mohou vyskytnout mladé formy ovalených, podvintutých, podříznutých nebo podseknutých okrajů, které lze v některých případech srovnat např. se zánikovým horizontem Sezimova Ústí (srov. *Krajíc 1993*, 40, Obr. 6:). Na vnější horní (viditelné) straně okraje se může vyskytnout výzdoba, zpravidla v podobě kolkem tiš-

těných malých značek, jako jsou např. křížky, čárky a jiné. Střep je spíše světlejší, přičemž podíl redukčně nebo naopak oxidačně páleného zboží je zhruba stejný. Je otázka, zda do této skupiny patří také soubor zpravidla tenkostěnných picích koflíků, tzv. scheuerů, jejichž datování vychází valnou měrou z analogií s keramickými scheuery ze sousedního jihočeského regionu (viz výše), přičemž však nelze vyloučit ani jejich dřívější výskyt, ještě v horizontu C. Datování starohorské keramiky horizontu D nelze založit na stratigrafických nálezových situacích, poněvadž téměř všechno zboží tohoto druhu bylo nalezeno spolu s keramikou horizontů starších. Lze jej opřít zejména o výskyt keramiky s tištěnými (vtlačovanými) nápisy, popř. s imitacemi nápisů, které mají analogie (byť s výhradami stran technologie provedení) opět zejména v severovýchodní části jižních Čech. Horizont D tak je možno ohraničit druhou polovinou 14. století až husitským obdobím.

13.2. Hornické nářadí

Soubor ze starohorského couku tvoří 13 exemplářů (také *Macháňová 2007b*, 275; *Luna – Zimola 2007*, 308, Obr. 3: 1–4). Při plošném rozsahu archeologického výzkumu 4,12 ha je množství důlního nářadí překvapivě nízké. Z povrchového sběru v průběhu archeologického výzkumu na lokalitě Staré Hory I v roce 2002 pochází 110 mm dlouhé hornické železko obdélného profilu s mírně symetricky zkoseným týlem se stopami opotřebování a s otvorem pro násadu velikosti 9 × 17 mm (i. č. A035/2002–sběr). Dalším exemplářem je fragment kladívka, nalezený ve stratifikovaném prostředí zaniklé dřevohliněné stavby 1634A na téže lokalitě. Jednalo se o část kladívka dlouhou 93 mm. Profil předmětu byl obdélný, o rozměrech 16 × 25 mm (i. č. A035/2002/1195). Nejpočetněji byla železka zastoupena na lokalitě Staré Hory III (výzkum v roce 2004–2005), a sice šesti kusy. U dvou jsou dochovány ulomené hroty a tři železka byla celá. Celý exemplář s dobře patrným otvorem pro násadu (i. č. 42–2004–5225/17) pochází z reliktu dřevohliněné stavby 5551, vrstvy 5225. Jedná se o kladívko obdélného a v týle čtvercového průřezu s obdélným otvorem pro topůrko a pracovním hrotem. Délka je 115 mm, max. šířka 33 mm, max. výška 28 mm, rozměry otvoru pro topůrko 30 × 10 mm. Dalším kusem je pravděpodobně skalní klín obdélného průřezu (i. č. 42–2004–5283–2) ze zaniklé dřevohliněné stavby 5594 a vrstvy 5283. Délka je 110 mm, šířka 13 mm a výška 15 mm. Ze stejné vrstvy pochází také železné zahrocené kladívko obdélného a v týlu čtvercového průřezu. Délka je 66 mm, max. šířka v týlu 21 mm, max. výška v týlu 21 mm. Z výplně dřevohliněné stav-

by 6534 (vrstva 6335) pochází zahrocené železné kladívko obdélného průřezu, v týle roztepané do čtvercového profilu (i. č. A042/04–6335/1). Délka exempláře je 105 mm, max. šířka v týlu 35 mm, max. výška v týlu 35 mm.

Další skupinou jsou odlomené hroty železek. Z výplně stavby 5603, vrstvy 5293 pochází špička hornického železka, v místě ulomení čtvercového profilu, délky 38 mm, šířky 13 mm a výšky 11 mm (i. č. A042/04–5293/1). Další odlomená špička hornického železka, v místě ulomení obdélného profilu, délky 49 mm, šířky 23 mm a výšky 20 mm, pochází z nespécifikovaného objektu 5585, vrstvy 5272 (Staré Hory III, výzkum 2004–5, i. č. A042/04–5272/1). Dva exempláře byly nalezeny na lokalitě Staré Hory III, zkoumané v souvislosti se stavbou supermarketu v roce 2006. Ty lze označit za hornická železka, ačkoliv jejich stav zachování neumožňuje rozlišení otvorů. Obě byla nalezena v těžební jámě 3555, v její svrchní zásypané vrstvě 3119 (i. č. 33–2006–3159/49, 50). V prvním případě jde o zahrocené hornické železko téměř čtvercového profilu, délky 100 mm, max. výšky 20 mm a max. šířky 25 mm. V druhém případě jde o zahrocené kladívko s náznakem oválného otvoru pro topůrko. Délka je 88 mm, max. výška 19 mm, max. šířka 20 mm, a šířka otvoru pro topůrko 21 × 12 mm. Konečně tři exempláře byly nalezeny při povrchových průzkumech detektorem kovů před rokem 2002 (Jan Luna, uloženo v MVJ). Starohorské nálezy lze přiřadit k běžným a každodenně používaným železkům sloužícím k rozpojení průměrně tvrdé rudy a horniny.

Všechna železka známá z Českomoravské vrchoviny mají týl čtvercového nebo obdélníkového průřezu, přizpůsobený úderům mlátku. Spodní část je ukončena špicí, výjimečně klínovitým hrotem, kdy použití lze přirovnat k špičatému sekáči. Otvory pro násady bývají malé (často méně než 10 mm), čímž umožňují nasazení na tenkou pružnou násadu. Většinou se lze setkat s obdélníkovými průřazy, výjimečně pak čtvercovými. Kulaté průřazy jsou známy jen v několika exemplářích. U některých exemplářů je typické rozšíření v místě otvoru. To naznačuje, že kladívka se vyráběla z pásovin. U otvorů ražených středem lze pozorovat poměr délky strany úderové ku straně zásekové 1 : 1. Agricola uvádí, že horníci železka používali, dokud je úplně nezničili (*Ježek – Hummel 2001*, 165). Dosud byla za nejcitlivější prvek v chronologicko-typologickém vývoji tvarosloví hornických železek považována šířka nástroje v místě otvoru pro násadu (*Doležel – Sadílek 2004*, 66). Vycházíme-li ze současných znalostí a z historických vyobrazení, je zřetelné, že železka tvarově zůstávají prakticky neměnná. Jednalo se o osvědčené tvary, uzpůsobené pro výlom hornin různými pracovními

Obr. 227. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–2005, 2005, 2006). Hornická železa, motyka a sekyra. 1: zahrocené železná kladívko obdélného průřezu, v týlu roztepané do čtvercového profilu, stavba 6534, vrstva 6335, délka 105 mm, šířka v týlu 35 mm, výška v týlu 35 mm (i. č. A042-2004-6335/1); 2: železný klín obdélného průřezu, délka 110 mm, šířka 13 mm, výška 15 mm, stavba 5594, vrstva 5238 (i. č. A042-2004-5283/2); 3: železná zahrocená kladívko obdélného a v týlu čtvercového průřezu, s obdélným otvorem pro topůrku, délka 115 mm, max. šířka 33 mm, výška 28 mm, rozměry otvoru pro topůrku 30×10 mm, stavba 5551, vrstvy 5225–5227 (i. č. A042-2004-5225/12); 4: zahrocené kladívko, náznak otvoru pro topůrku, délka 88 mm, výška 19 mm, šířka 20 mm, otvor pro topůrku 21×12 mm (i. č. A033/06-3159/49); 5: oboustranně zašpičatělé kladívko obdélného profilu, jedna špička ulomena, délka 112 mm, šířka 20 mm, výška 8 mm (i. č. A033/33-2006-3159/50); 6: železná zahrocená kladívko obdélného a v týlu čtvercového průřezu, délka 66 mm, šířka v týlu 21 mm, výška v týlu 21 mm, stavba 5594, vrstva 5238 (i. č. A042-2004-5283/2); 7–8: tři hornická železa získaná v 80.–90. letech při povrchových sběrech J. Lunou;

způsoby (např. *Bailly-Maitre 2004*). Největší variabilitu vykazuje délka nástroje, zatímco tloušťka a šířka želízek je neměnná (detailně *Macháňová 2007b*). V současnosti bylo metrologicko-typologické analýze J. Lundy a D. Zimoly podrobeno více než sto exemplářů hornických želez z převážně stříbrorudných lokalit Českomoravské vrchoviny (*Luna – Zimola 2007*). V prostředí starých revírů Českomoravské vrchoviny můžeme rozlišit dva typy hornických želízek. Nejrozšířenější je typ A a spíše výjimečně je zastoupen typ B. Ačkoliv dosavadní výsledky typologicko-chronologické analýzy nejsou zatím příliš rozpracované, lze na základě řady ukazatelů rozlišit alespoň starší období (první polovina 13. století – 1450) a období mladší (15./16. století – počátek třicetileté války). Na základě analýz dosud získaného souboru hornických želízek z Českomoravské vrchoviny se lze přiklonit k tezi, že menší exempláře pocházejí z prvního období (13.–14. století) a větší kusy náležejí spíše k období druhému (16.–18. století). Informace získané statistickým zpracováním naznačují existenci zásadních rozdílů mezi hmotnostmi (rozměry) nástrojů z I. a II. časového období. Zatímco starší artefakty, náležející k vrcholnému středověku, jsou rozměrově menší, exempláře z mladších, převážně raně novověkých lokalit, jsou naopak větší. Většina želízek byla v určitých obdobích vyráběna podle dobové „standardních“ představ o jejich velikosti, což dokazuje především výška nástroje a velikost otvoru pro násadu, která souvisí s šířkou želízka v místě otvoru. Tento trend ve vývoji velikostí hornického nářadí však nemusí platit ve všech případech. Existují výjimky, kdy bylo pravděpodobně nutné vyrábět želízka různých velikostí podle tvrdosti hornin, které měly být rozpojovány, a ne v závislosti na platném dobovém trendu (podrobně *Luna – Zimola 2007*).

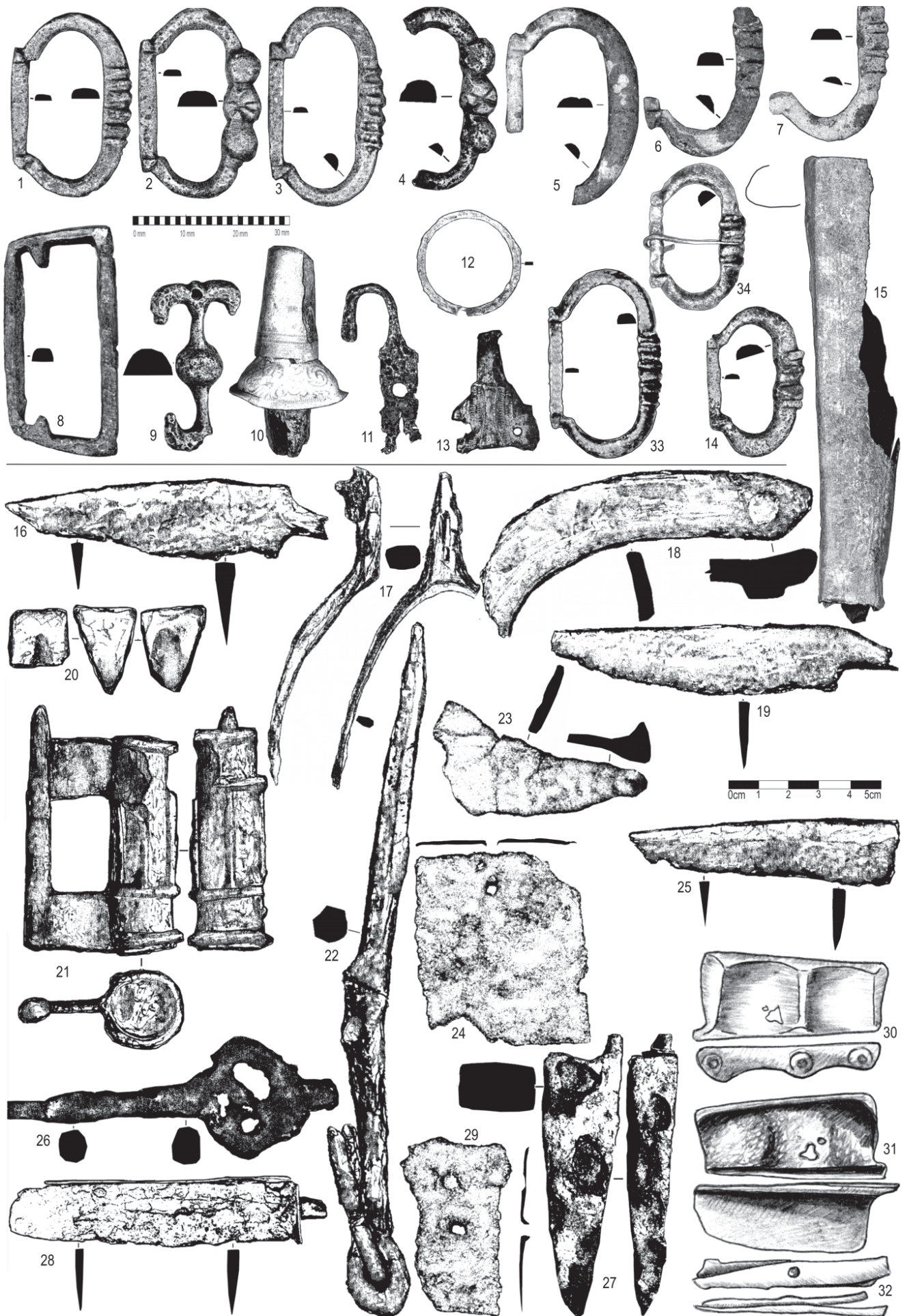
13.3. Ostatní železné předměty

S pracovní činností horníků souvisí nejspíš i zbytek motyky nalezený v zásypových vrstvách pozůstatků

Obr. 227 – pokračování. 9: železné zahrocené kladívko obdélného profilu s obdélníkovým otvorem pro topůrko, délka 110 mm, výška 10 mm, šířka 18 mm, rozměry otvoru pro topůrko 17 × 9 mm, povrchový průzkum při exkavaci na lokalitě Staré Hory I, 2002; 10: železná korodovaná symetrická trojboká motyka s otvorem pro násadu, stavba 2653, vrstvy 2299–2300 (i.č. A035-2299-2230/31); 11: železná sekera s asymetricky rozšířeným obloukovitým ostřím, prodloužená obdélníková tulej se dvěma otvory po hřebecích, délka 177 mm, šířka ostří 100 mm, rozměry otvoru tuleje 52–40 × 25–13 mm, výška tuleje 75 mm, průměr otvorů pro hřeby 7 mm, brada sekery odlomena (i.č. A033/06–3181/1), stavba 3559, vrstva 3181.

stavby 2653, a sice opět na lokalitě Staré Hory I. Celková délka předmětu je 122 mm, šířka 77 mm. Jedná se o motyku trojúhelníkovitého tvaru s rovným týlem a s oválným otvorem pro násadu. Průměr se pohyboval okolo 36 mm, délka ve směru násady 32 mm. Pracovní ostří bylo v profilu mírně prohnuté (Obr. 227: 10). Zajímavým nálezem je železná sekera z lokality Staré Hory III s asymetricky rozšířeným obloukovitým ostřím, prodlouženou obdélníkovou tulejí se dvěma otvory po hřebecích (i.č. 33–2006–3181/1). Pochází z menší nezahluobené dřevěné stavby 3559, která nesla stopy požáru (vrstva 3181). Délka sekery je 177 mm, šířka ostří 100 mm, rozměry otvoru tuleje 52–40 × 25–13 mm, výška tuleje 75 mm, průměr otvorů pro hřeby 7 mm. Brada sekery je ulomena. V souboru železných předmětů z výzkumu na Starých Horách I se nachází také přenosná klínová kovadlinka. Měla nepravidelně jehlanovitý tvar, přičemž hrot, který býval při práci zatloukán do dřevěné lavice nebo špalku, byl náznakově sekerovitě rozšířen. Základna kovadlinky, představující zároveň pracovní plochu, byla čtvercová a měla rozměry 18 × 18–19 mm, výška kovadlinky byla 26 mm. Z dalšího nářadí a nástrojů je potřebné jmenovat nože. Jednalo se o jednoduché typy pololistovitých nebo trojbokých jednoramenných nožů s trnem, někdy oboustranně odsazeným, a s přímým či mírně oblým hřbetem. Délka čepele se pohybuje nejčastěji mezi 85–90 mm. Výjimečný byl nůž s naletovanou mosaznou pásovinou na hřbetu a oválnou měděnou destičkou na záštitě rukojeti.

Mezi železné předměty patří dále osm zlomků železných podkov. Zpravidla to byly podkovy obdélného profilu, někdy s náběhem na oblouk, většinou s kvádríkovým ozubem, přičemž se vyskytl i ozub klínového tvaru. Většina podkov měla více či méně zachovalý žlábek a v některých případech byly patrné i otvory pro podkováky. Z jezdecké výstroje byl na Starých Horách I nalezen fragment ostruhy celkové délky 106 mm, zakončený trnem s vidlicí a s nasazeným papsčítým kolečkem. Velkou část souboru představují hřebíky různých velikostí a typů, nalezené takřka výhradně na lokalitě Staré Hory I a to převážně v areálu, reprezentovaném pozůstatky zahluobených staveb. Další skupinu tvořily zbytky stavebního kování, aplikovaného pravděpodobně jak na pevných stavbách, tak i na pohyblivých částech těžních a úpravnických zařízení. Do této skupiny patří rovněž kované železné plechy různých velikostí, opatřené vesměs otvory pro hřebíky (Obr. 228: 24 a 29). Z dalších jmenujme např. zlomky objímky či petlicové očko a zlomek petlice v podobě hráněného hrotu s očkem, provázaným s dalším článkem osmičkové petlice. Nalezeno bylo několik zlomků skob, dvouramenných i jednoramenných, a jeden exemplář oka s trny. Z této skupiny patří k pozoruhodným nálezům torzo železného otočného

Obr. 228. Jihlava – Staré Hory I a III (výzkumy 2002, 2004–2005, 2005, 2006). Nahoře bronzové, měděné a mosazné předměty, dole železné nářadí, podkovy a stavební kování. 1: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry, stavba 1622A, vrstva 2124 (i. č. A035/02-2124/19); 2: bronzová profilovaná přezka, oblouk zdoben ve střední části třemi perlovitými vývalky, prostřední signován šestiramennou hvězdou, objekt 2598, vrstva 2143 (i. č. A035/02-2143/19); 3: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry, stavba 2651, vrstva neurčena (i. č. A035/02-2651/1); 4: oblouk bronzové profilované přezky, zdobený ve střední části třemi perlovitými vývalky, prostřední signován ondřejským křížem, stavba 2653, vrstva 2362 (i. č. A035/02-2362/1); 5: rámeček bronzové profilované přezky, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry, jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035/02-2636/79); 6: spodní polovina oblouku bronzové profilované přezky, oblouk zdoben ve střední části šesti horizontálními žebry, jáma 2672, hloubka 1,3–5,0 m (i. č. A035/02-2672/1); 7: spodní polovina oblouku bronzové profilované přezky, oblouk zdoben ve střední části šesti horizontálními žebry, stavba 1634A (1615), vrstva 1195 (i. č. A035/02-1195/2); 8: bronzová lichoběžníková přezka, stavba 1634A, vrstva 1214 (i. č. A035/02-1214/11); 9: bronzová odlévaná nášivka, s polokulovitým vývalkem, stavba 0549, vrstva 0177 (i. č. A035/02-0177/2); 10: bronzová špice se zbytkem dřevěné hole, složená ze dvou kusů, objekt 3525, vrstva 2390 (i. č. A035/02-2390/9); 11: bronzové spínadlo s háčkem a otvorem, stavba 2664A, vrstva 2297 (i. č. A035/02-2297/11; stratifikace v *Hrubý a kol. 2006*, 220, Obr. 35: 14 je nesprávná!); 12: měděný kroužek, na rámečku obdélný výřez, stavba 634A, vrstva 1376 (i. č. A035/02-1376/33); 13: bronzový plíšek trojúhelníkového tvaru, ve spodní části zdobený zrcadlově umístěnými dvojími liniemi, stavba 1622A, vrstva 2124 (i. č. A035/02-2124/21); 14: oblouková přezka, stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035-1195/1); 15: bronzový plech stočený do kuželovitého tvaru, v plechu viditelné dva otvory pro hřebíčky, stavba 1634A, vrstva 1360 (i. č. A035-2214/1360/1); 16: železný trojboký jednoramenný nůž s oboustranně odsazeným trnem, délka trnu 12 mm, jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035-2214/80); 17: zlomek ostruhy, dochováno rameno bez ukončení a hranolový trn zakončený vidlicí s nasazeným kolečkem se třemi paprsky, stavba 1622A, vrstva 2122 (i. č. A035/2002-3543A/2122); 18: levé rameno podkovy obdélného profilu s náběhem na oblouk, jáma 1638, vrstva 1221 (i. č. A035/2002-1221/1); 19: pololistovitý železný nůž s trnem, délka bez trnu 96 mm, max. šířka čepele 23 mm, délka trnu 15 mm, stavba 0549 (vrstva 0177, i. č. 35-2002-0177/3); 20: železná hranolová kovadlinka se čtvercovou podstavou, výška 28 mm, délka ramen základny 18 mm, stavba 1634A, vrstva 1195 (i. č. A035-1195/64); 21: železný válečkový zámek, na plášti natavené horizontální a vertikální pásy, délka 78 mm, šířka 49 mm, výška bez bočnic 25 mm, šířka bočnic 19 mm, výška bočnic 22 mm, vzdálenost bočnic 30 mm, stavba 1634A, vrstva 1202, (i. č. A035/02-1202/23); 22: dlouhý železný hraněný hrot čtvercového profilu zakončený očkem, na něj navazoval zlomek dalšího článku osmičkové petlice, délka 220 mm, šířka hrotu 10 mm, síla 10 mm, stavba 1634A, vrstva 1202, (i. č. A035/02-1202/22); 23: zlomek pravého ramene podkovy, ozub klínového tvaru, výška dochované části 72 mm, šířka 29 mm, výška ozubu 20 mm, stavba 3543A, vrstva 3118 (i. č. A035/02-3543/3118); 24: plech obdélníkového tvaru, uprostřed umístěný kruhový otvor, výška 52 mm, šířka 20 – 32 mm, síla 1 mm, průměr otvoru 0,5 mm stavba 3543A, vrstva 3122 (i. č. A035-3543A/3122); 25: pololistovitý železný nůž s ulomeným trnem, délka 86 mm, max. šířka čepele 21 mm, jáma 1630, vrstva 2210/2217 (i. č. A035-1630/1); 26: otočný klíč, jáma 2636, vrstva 2214 (i. č. A035/2002-2214/); 27: spodní část kladívka obdélného průřezu, odlomeno v místě otvoru, délka 93 mm, šířka 16 x 25 mm, stavba 1634A, vrstva 1195 i. č. A035-1195); 28: obdélný nebo pololistovitý nůž s mosazným hřbetem, objekt 2638 (Staré Hory I), vrstva 2261; 29: železný plech obdélníkového tvaru se dvěma protilehlými

rohy ulomenými, 10 mm od okraje vzdálený, uprostřed umístěný; kruhový otvor, výška 60 mm, šířka, 50 mm, síla 1 mm, průměr otvoru 0,5 mm, stavba 3543A, vrstva 3122 (i. č. A035/2002-3543A/3122); 30-32: bronzové dílce nůžek (?) na stříhání knotů, objekt 6622, vrstva 6362 (i. č. A082-6362); 33: měděná (bronzová) oblouková přezka, důlní jáma 5642, vrstva 6340 (i. č. A042/04-6340); 34: měděná (bronzová) oblouková přezka, nespécifikovaný objekt 6548, vrstva 6214 (i. č. A042/6214). Kresba P. Hrubý, E. Šamalová, úprava P. Hrubý.

klíče, sestávající téměř z celého dřívku, pravděpodobně plného, a pak původně nejspíš kosočtverečného oka. Trn, který zabezpečoval uzamčení, se nedochoval. Délka klíče je 110 mm, šířka oka 40 mm. Uzavírací mechanismy zastupuje válečkový zámek, který lze označit jako svorníkový pružinový. Délka zámku se pohybuje okolo 70–78 mm, průměr trubkové, původně duté části je 25 mm. Na plášti jsou nataveny horizontální i vertikální pásy (Obr. 228: 21). Tento typ je datován zpravidla do druhé poloviny 14. století (srov. *Krajíc 1991*, 330, Obr. 7). Shodný typ zámku byl nalezen také poblíž zaniklé středověké osady Koválov, kde je datován do druhé poloviny 13. století (*Unger 1981*, 319, Obr. 3: 1). Železné předměty z jihlavských Starých Hor pocházejí převážně ze zásypů zahloubených částí staveb, ale i z vrstev staveb nadzemních nebo ze zásypů při povrchu menších prospekčních jam (podrobně *Macháňová 2007b*, 272–275).

13.4. Předměty z barevných kovů

Základní charakteristika: V souboru ze Starých Hor se vyskytuje 15 přezek nebo jejich úlomků. U všech exemplářů se dochoval celý rámeček nebo část rámečku, postačující k morfologicko-typologickému zařazení přezky. V jedenácti případech se jedná o přezky oválného tvaru s odsazenou rovnou týlní stranou, sloužící k lepšímu uchycení pásku. V typologii S. Krabatha je najdeme pod označením E5 (*Krabath 2001*, 132). Tyto přezky bývají uváděné také jako profilované, protože často mají na oblouku plastickou výzdobu. V souboru lze na základě výzdoby oblouku rozlišit čtyři typy profilovaných přezek. Většina jich byla zdobena šesti žebry, přičemž na Starých Horách III byl nalezen kus se čtyřmi žebry, dvě přezky ze Starých Hor I byly opatřeny žebry třemi a jedna z téže lokality dvěma perlovitými vývalky. U jednoho exempláře výzdoba zjištěna nebyla. Jednoduchý drátěný trn se dochoval pouze u přezky se čtyřmi žebry. Při výzkumu lokality Staré Hory I roku 2002 byla objevena plochá kruhová přezka, patřící snad k dětskému či ženskému opasku, podobně jako u nálezů z hrobů na středověkých hřbitovech (Krásno). Obdélný výřez zachovaný na rámečku mohl souviset s nasazením trnu, ale ta-

ké s našitím na oděv. Přezka s nýtky nalezená na obchvatu v suterénu 1622A je jedním ze zástupců přezek s příčkou. Z nalezeného zlomku se nedá zcela jistě zrekonstruovat tvar ani velikost. Nýtky však pravděpodobně plnily funkci ozdoby. Velmi subtilní je čtyřúhelníková přezka nalezená v jámě 5628 na lokalitě Staré Hory III (výzkum 2005). Její velikost vylučuje, že se jedná o přezku opaskovou, spíše by mohlo jít o spinadlo z boty či nějakého váčku. Trn se nedochoval a ani na rámečku po něm nejsou viditelné stopy. V Krabathově typologii je uváděna jako C21, s datací do doby od konce 13. až do 15. století (*týž 2001*, 140). Jinou součástí opasku je lichoběžníkový zachycovač s výčnělkem z lokality Staré Hory I (výzkum 2002). Tyto zachycovače jsou rozšířené hlavně v Německu, Francii nebo Anglii (*Krabath 2001*, 183). Tři zářezy na delší straně starohorského exempláře poukazují na původní připojení opasku. Mohly souviset i s ochranou zápěstí při lukostřelbě (*Krabath, 2001*, 183; podrobně *Macháňová 2007a*, 89–90; *2007b*, 271–272).

Soupis předmětů z barevných kovů:

inv. č. A035/02–2362/1 zlomek přezky (Obr. 228: 4); *Lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2653, vrstva: 2362; *Popis:* oblouk bronzové profilované přezky, zdobený ve střední části třemi perlovitými vývalky, prostřední signován ondrejským křížem; *Rozměry:* výška přezky 33 mm, průměr vývalků 7 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 8,516 g; *Materiál:* nehomogenní slitina Sn-bronz (Fe 0,99; Cu 89,06; Zn 1,90; Sn 7,62; suma 99,57) obsahuje neostře omezené oblasti s vyšším obsahem Sn (Fe 0,58; Cu 86,16; Zn 1,33; Sn 11,48; suma 99,57) a vzácněji drobné inkluze s Pb; *Poznámka:* spodní vývalek deformován. Chemické analýzy provedl K. Malý (*2004*).

inv. č. A035/02–1376/33 kroužek/přezka (Obr. 228: 12); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A, vrstva: 1376; *Popis:* měděný kroužek, na rámečku obdélný výřez; *Rozměry:* průměr kroužku 20 mm, síla 1 mm, rozměry výřezu 1,5 × 1 mm, šířka rámečku 1 mm.

inv. č. A035/02–1195/3 zlomky přezky; *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A (1615), vrstva: 1195; *Popis:* část rámečku měděné přezky s příčkou, původní tvar nejasný, na rámečku dva dochované nýtky, na příčce upevněna koncovým očkem polovina trnu obdélného profilu; *Rozměry:* síla rámečku 0,5 mm, průměr nýtků 2 mm, šířka rámečku 6 mm; *Poznámka:* pod toto i. č. patří i další část zlomku rámečku s otvorem pro nýtek (průměr otvoru 2 mm) a druhá polovina trnu (celková délka trnu 24 mm).

inv. č. A035–/02–1195/2 zlomek přezky (Obr. 228: 7); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A (1615), vrstva: 1195; *Popis:* spodní polovina oblouku bronzové profilované přezky, oblouk zdoben ve střední části šesti horizontálními žebry; *Rozměry:* výška dochované části 24 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 2,864 g; *Materiál:* silně nehomogenní slitina Zn-bronz (Fe 1,05; Cu 85,54; Zn 8,65; Sn 4,56; suma 99,80) obsahuje relativně ostře omezené útvary se zvýšeným obsahem Sn (Fe 0,03; Cu 69,43; Zn 2,11; Sn 26,39; suma 97,95), dále uzavřeniny oxidů Cu a drobné inkluze Pb.

inv. č. A035/02–2636/79 zlomek přezky (Obr. 228: 5); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2636, vrstva: 2214; *Popis:* téměř celý dochovaný rámeček bronzové profilované přezky, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry; *Rozměry:* výška 35 mm, šířka 22,5 mm, šířka rámečku 4 mm; *Poznámka:* žebra jsou ve velmi špatném stavu (viditelné pouze po bližším zkoumání).

inv. č. A035/02–2143/19 přezka (Obr. 228: 2); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2598, vrstva: 2143; *Popis:* bronzová profilovaná přezka, oblouk zdoben ve střední části třemi perlovitými vývalky, prostřední signován šestiramennou hvězdou; *Rozměry:* výška 35 mm, šířka 23 mm, průměr vývalků 6 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 7,823 g; *Materiál:* nehomogenní kov tvořený z větší části bronzem (s mírnou převahou Sn nad Zn: Fe 1,14; Cu 82,23; Zn 7,58; Sn 8,79; suma 99,74); v této slitině jsou odmišleniny s vyšším obsahem Sn (Fe 0,30; Cu 71,46; Zn 3,01; Sn 26,35; suma 101,11) a drobné inkluze Pb a oxidů Cu (ty jsou relativně hojné).

inv. č. A035/02–2672/1 zlomek přezky (Obr. 228: 6); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2672, vrstva: hloubka 1,3–5,0 m; *Popis:* spodní polovina oblouku bronzové profilované přezky, oblouk zdoben ve střední části šesti horizontálními žebry; *Rozměry:* výška dochované části 27 mm, šířka rámečku 4 mm.

inv. č. A035/02–1214/11 přezka (Obr. 228: 8); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A, vrstva: 1214; *Popis:* bronzová lichoběžníková přezka s dvěma výběžky na kratších stranách rámečku směřujícími dovnitř, na nejdelší straně rámečku tři zářezy; *Rozměry:* max. výška 41 mm, min. výška 35 mm, šířka 20 mm, délka výběžků 2,5 mm, šířka rámečku 3 mm, hmotnost 8,415 g.

inv. č. A035/02–1195/1 přezka (Obr. 228: 7); *lokalita:* Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A (1615), vrstva: 1195; *Popis:* bronzová profilovaná přezka, ob-

louk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry; *Rozměry*: výška 24 mm, šířka 17 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 4,290 g; *Materiál*: nehomogenní slitina s proměnlivým složením Sn-bronzu (složení se mění cca v rozmezí: Fe 0,18 až 0,28; Cu 86,41 až 90,14; Zn 2,79 až 3,73; Sn 5,23 až 9,14) obsahuje útvary s vysokým obsahem Sn (Fe 0,07, Cu 69,29; Zn 0,73; Sn 28,87; suma 98,97). Ve slitině jsou dále rozlišitelné uzavřeniny tmavošedých sekundárně vzniklých oxidů Cu a Sn a inkluze oxidů Pb; *Poznámka*: žebra na oblouku jsou deformována.

inv. č. A035/02–2651/1 přezka (Obr. 228: 3); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2651, vrstva: nezjištěno; *Popis*: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry; *Rozměry*: výška 36 mm, šířka 20 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 5,552 g; *Materiál*: relativně homogenní slitina Sn-bronzu (Fe 0,74; Cu 82,95; Zn 7,50; Sn 9,03; suma 100,22), obsahuje však partie, kde je množství Sn a Zn prakticky stejné (Fe 1,20; Cu 84,18; Zn 7,86; Sn 7,60; suma 100,84).

inv. č. A03/02–2124/19 přezka (Obr. 228: 1); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1622A, vrstva: 2124; *Popis*: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry; *Rozměry*: výška 33 mm, šířka 21 mm, šířka rámečku 4 mm, hmotnost 4,291 g; *Materiál*: relativně homogenní slitina Sn-bronzu (Fe 0,70; Cu 88,86; Zn 2,50; Sn 8,42; suma 100,48) obsahuje drobné, neostře omezené inkluze s Pb.

inv. č. A035/02–2213/1 přezka; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2635, vrstva: 2213; *Popis*: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben dvěma perlovitými vývalky, přezka je přelomená; *Rozměry*: výška 31 mm, šířka 19 mm, šířka rámečku 2 mm.

inv. č. A04/04–6214/1 přezka (Obr. 228: 34); *lokalita*: Staré Hory III (výzkum 2004–5), č. objektu: 6548, vrstva: 6214; *Popis*: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben čtyřmi horizontálními žebry, zcela dochovaný drátěný trn; *Rozměry*: výška 28 mm, šířka 16 mm, šířka rámečku 4 mm, délka trnu 19 mm.

inv. č. A042/04–5322/1, 2 bronzový zlomek + přezka; *lokalita*: Staré Hory III (výzkum 2004–5), č. objektu: 5628, vrstva: 5322; *Popis*: 1) drobná bronzová čtyřúhelníková přezka; 2) bronzové kování čtyřúhelníkového tvaru s jedním ohnutým a jedním ulomeným růžkem; *Rozměry*: ad 1) délka 13 mm, šířka 13 mm, síla 0,9 mm; ad 2) délka 22 mm, šířka 20 mm, šířka plechu 0,6 mm.

inv. č. A04/04–5340/1 přezka; *lokalita*: Staré Hory III (výzkum 2004–5), č. objektu: 5642, vrstva: 5340; *Popis*: bronzová profilovaná přezka, oblouk ve střední části zdoben šesti horizontálními žebry; *Rozměry*: výška 38 mm, šířka 21 mm, šířka rámečku 4 mm.

inv. č. A035/02–2297/11 spínadlo s háčkem (Obr. 228: 11); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2664, vrstva: 2297; *Popis*: bronzový plíšek s háčkem a otvorem pro hřebíček uprostřed; *Rozměry*: výška bez háčku 20 mm, šířka 6 mm, výška háčku 14 mm, šířka háčku 1–2 mm, průměr otvoru 3 mm, hmotnost 1,877 g; *Materiál*: relativně homogenní slitina tvořená Zn-bronzem (Fe 0,45; Cu 84,79; Zn 11,29; Sn 2,73; suma 99,44), jen ojediněle obsahuje drobné inkluze olova.

inv. č. A035/02–2390/9 špička hole (Obr. 228:10); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 3525, vrstva: 2390; *Popis*: bronzová špička se zbytkem dřevěné hole, složená ze dvou kusů, horní díl tvaru kuželovitého s mírným sklonem, při spodní hraně zdobený dvěma horizontálními řadami drobných vtačených teček, spodní díl kuželovitého tvaru s větším sklonem, zdobený rostlinnými motivy, spodní okraj vytažen nahoru, u tohoto okraje opět ozdobná řada z vertikálních rýžek; *Rozměry*: výška 30 mm, průměr u vrcholu 9 mm.

inv. č. A035/02–2361/bez i. č. zlomek stěny kovového předmětu; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2653, vrstva: 2361; *Popis*: snad stříbrný zlomek přibližně obdélníkového tvaru, mírně vypouklý; *Rozměry*: výška 15–20 mm, šířka 12–15 mm, síla stěny 3 mm.

inv. č. A035/02–1360/1 trubkovitý plech (Obr. 228: 15); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A, vrstva: 1360; *Popis*: bronzový plech stočený do kuželovitého tvaru, v plechu viditelné dva malé otvory pro hřebíčky, jež se nedochovaly, zdoben jemnými plastickými vertikálními liniemi, kolem nichž jsou vtačovány trojúhelníčky; *Rozměry*: výška 85 mm, min. průměr 12 mm, síla plechu 0,4 mm; *Materiál*: relativně homogenní slitina zinku a bronzu (Fe 0,31; Cu 88, 59; Zn 9,64; Sn 1,56; suma 100, 10), pouze vzácně drobné inkluze s převahou Pb.

inv. č. A035/02–2124/20 kování/nášivka; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1622A, vrstva: 2124; *Popis*: bronzový plíšek, na jedné straně se dvěma otvory, každý v jednom rohu, a na protější straně s jedním uprostřed, po obvodu zdoben rytou klikátkou napodobující obšití; *Rozměry*: výška 26 mm, šířka 20 mm, síla plechu 0,2 mm, průměr otvorů 15 mm, hmotnost 1,639 g; *Materiál*: nehomogenní slitina tvořená převážující fází Sn-bronzu (Cu 95,59; Zn 0,45; Sn 4,48; suma 100,87) a dále oxidů Cu

(vzniklé zřejmě v důsledku koroze slitiny) a malým množstvím Zn-bronzu (Fe 0,35; Cu 83,50; Zn 14,21; Sn 1,79; suma 99,85). Zcela minoritně jsou zastoupeny drobné inkluze s převahou Pb.

inv. č. A035/02–1230/38 kování/nášivka; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A, vrstva: 1230; *Popis*: bronzový plíšek s jedním otvorem v rohu, bez výzdoby; *Rozměry*: výška 29 mm, šířka 20 mm, síla plechu 0,1 mm, průměr otvoru 15 mm.

inv. č. A035/02–2124/21 plíšek s otvory (Obr. 228: 13); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1622A, vrstva: 2124; *Popis*: bronzový plíšek trojúhelníkového tvaru, ve spodní části zdobený zrcadlově umístěnými prostými dvojitými liniemi, mezi něž je vložena řada horizontálních rýžek, při základně v rozích dva otvory (jeden ne zcela zachován), na vrcholu plíšek zakončen krátkými rameny (dochovalo se pouze jedno); *Rozměry*: výška 25 mm, šířka 1,5–4 mm, síla plechu 0,7 mm, průměr otvoru 15 mm, hmotnost 1,623 g; *Materiál*: čistá měď (obsahy Fe, Zn a Sn pod 0,1 hm. %). Dále jsou přítomny inkluze oxidů Cu, které jsou lemovány polymetalickou slitinou Pb-Sb-As-Cu; *Poznámka*: jeden roh při základně odlomen.

inv. č. A035/02–1195/61, 62 2 měděné/bronzové plíšky; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1634A, vrstva: 1195; *Popis*: 2 bronzové plíšky: 1) čtvercový plíšek spojený s páskem ze stejného materiálu; 2) přelomený obdélníkový plíšek s otvorem pro hřebíček na jedné z kratších stran; *Rozměry*: ad 1) čtyřúhelníkový plíšek 13 × 13 mm, síla plechu 0,1 mm, délka pásku 38 mm, šířka pásku 5 mm, síla plechu 0,3 mm; ad 2) délka 29 mm, šířka 15 mm, šířka plechu 0,1 mm.

inv. č. A035/02–1202/22 bronzové kování; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 1622A, vrstva: 1202; *Popis*: bronzové kování, uprostřed perforované kruhové rozšíření, z něj vychází dvě ramena na koncích zdobená kroužky s otvory pro hřebíčky, jeden ulomený, v druhém se dochoval hřebíček; *Rozměry*: výška 19 mm, max. šířka (v středovém kruhu) 6 mm, min. šířka (v ramenech) 3 mm, síla kování 3 mm, délka hřebíčku 6 mm, průměr hlavičky 1,2 mm; *Poznámka*: do popisu není zahrnut malý zlomek přezky s odsazenou rovnou týlní stranou (?), který je rovněž pod inv. č. zaevidován.

inv. č. A035/02–0177/2 liliovité kování (Obr. 228: 9); *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 0549, vrstva: 0177; *Popis*: bronzové kování, uprostřed polokulovitý vývalek, z něj vychází dvě ramena na kon-

cích zdobená motivem liliového květu, jeden nedochován celý, vprostřed dochovaného květu otvor pro nýtek; *Rozměry*: výška 30 mm, max. šířka (v květech) 16 mm, min. šířka (v ramenech) 3,5 mm, průměr vývalku 8,5 mm, průměr otvoru 2 mm, síla kování 6 mm; *Materiál*: relativně homogenní slitina Cu s nízkými a mírně proměnlivými obsahy Zn a Sn (Fe 0,16 až 0,26; Cu 92,41 až 92,47; Zn 3,76 až 3,86; Sn 2,84 až 4,34), podél nepravidelných trhlinek je slitina zatlačována oxidy Cu a vzácně obsahuje drobné inkluze s Pb.

inv. č. A035/02–2143/20 rolnička; *lokalita*: Staré Hory I (výzkum 2002), č. objektu: 2598, vrstva: 2143; *Popis*: bronzová rolnička s drátěným závěsným ouškem, rozlomená, původně snad s hvězdovitým výřezem vespod. Kamínek se nedochoval; *Rozměry*: max. průměr 9 mm, šířka plechu 0,1 mm.

inv. č. A082/05–6362/4 nůžky (3 ks; Obr. 228: 30–32); *lokalita*: Staré Hory III (výzkum 2005), č. objektu: 6622, vrstva: 6362; *Popis*: 3 ks bronzových nůžek; 1) zlomek rukojeti nůžek, v překřížení spojené nýtkem; 2) lichoběžníková čepel při jedné straně mírně pravouhle ohnutá, z širší kratší strany v místě ohnutí vychází ulomená rukojeť, která je spojitelná s výše zmíněným; 3) lichoběžníková čepel pravouhle ohnutá na třech stranách opět s navazující ulomenou rukojetí, vnější strana je dvojnásobně prohnutá, boční strana je zdobená třemi vybíjenými kroužky s plným středem; *Rozměry*: ad 1) délka 32 mm, max. šířka 5 mm, síla jednotlivých proužků od 0,1 do 1 mm; ad 2) 40 × 14–9 mm, síla plechu od 0,1 do 1 mm v místě rozšíření do proužku; ad 3) 32 × 14–16 mm, síla plechu 1 mm.

13.5. Mince

Soupis mincí:

1. objekt 1637B, vrstva 1372 (Obr. 229: 5)
MORAVA, Přemysl Otakar II. (1253–1278), malý brakteát z let 1253 – asi 1278
Av.: špatně zřetelná stojící korunovaná postava čelně drží v rozevřených rukou kříže s kuličkovitými konci, u nohou má dva oblé lístky (?). Lit.: *Fiala* 1895, 439, č. 2384, Tab. XXXII: 15; *Sejbal* 1966, 202, č. 262, Tab. XVI: 262; *Cach* 1974, 51, č. 930.
0,404 g; 18,6 mm, olámaný okraj, plošná šedá patina.

2. objekt 1615 s vazbou na objekt 1634A, vrstva 1195 (Obr. 229: 4)
MORAVA, Přemysl Otakar II. (1253–1278), malý brakteát z let 1253 – asi 1278

Av.: dva protilehlé, ve středu spojené rozevřené stvolý se třemi ratolestmi, vlevo rozeta s tečkou ve středu, vpravo pravotočivý půlměsíc, před ním tečka. Lit.: *Sejbal 1966*, 202, č. 257, Tab. XVI: 257; *Cach 1974*, 51, č. 925. 0,380 g; 17,7/17,0 mm, rozlomená na tři části.

3. objekt 1637 B, vrstva 1373 (Obr. 229: 6)

ČECHY (?), „Přemysl Otakar II.“ (1253–1278), AE velký brakteát, snad z let 1253 – asi 1260

Av.: korunovaný (?) trůnící panovník čelně drží v ruce vlevo žezlo zakončené trojlístem a vpravo praporec (?), obraz je v těchto místech značně porušen), po stranách hlavy dvě svíslé dvojice kuliček – patrně stylizovaný účes, horní část koruny je špatně zřetelná. Lit.: *Fiala 1895*, jako č. 2385, Tab. XXXI: 8 (?); *Cach 1974*, 51, jako č. 782 (?).

1,484 (včetně zeminy) / 1,278 g; průměr lze odhadnout asi na 40–45 mm, rozlámáno a lepeno, dochováno asi 50 % plochy, olámáno, zelená patina. RFA: 78,2–83,1 Cu; (2,5) Fe (asi povrchové znečištění); 1,8–3,2 Zn; 4–5 Pb; 1,6 As; 0,2 Ag; 6,4–8,8 Sn; 0,4–0,5 Sb (rozpětí pochází z měření na dvou místech úlomku a středu hlavní části).

4. MORAVA, Vladislav III., jako markrabě moravský (1246–1247), denár (Obr. 229: 7)

Av.: stylizovaná korunovaná hlava čelně, nad ní oblouk se třemi věžicemi. Rv.: strom, pod ním krácející pes. Lit.: *Fiala 1895*, Tab. XXXII: 37; *Sejbal 1966*, 202, č. 234, Tab. XV: 234; *Cach 1974*, 48, č. 896.

0,496 g; 15–16 mm. Prvkové složení velkého tzv. měděného brakteátu v procentech: Cu 78,2–83,1; Fe (2,5) – asi povrchové znečištění; Zn 1,8–3,2; Pb 4–5; As 1,6; Ag 0,2; Sn 6,4–8,8; Sb 0,4–0,5 (rozpětí pochází z měření na dvou místech úlomku a středu hlavní části; analýza Jaroslav Frána, Ústav jaderné fyziky v Řeži u Prahy).

Rozbor a vyhodnocení: První z uvedených mincí (č. 1) patří do skupiny moravských dvoustranných denárů z první pol. 13. stol., až na ojedinělé výjimky němých (*Cach 1974*, č. 875–908). Místo ražby neznáme. Denár Vladislava III. představuje dosud nejstarší ražbu z prostoru těžebního areálu. Z výplní zahloubených staveb pocházejí dva moravské brakteáty Přemysla Otakara II. (mince č. 1–2), které souvisejí s Přemyslovou monetární reformou na Moravě okolo roku 1253. Moravské brakteáty měly ve srovnání s českými ražbami menší střížek a byly raženy ve dvou nominálech jako brakteát (průměr okolo 19 mm, hmotnost okolo 0,70 g, ryzost asi 0,900) a půlbrakteát (průměr okolo 15 mm, hmotnost okolo 0,27 g). Brakteát typu *Cach (1974)* č. 930 (mince č. 1) je znám ze dvou depotů odkrytých na moravském území. Ve velkém nálezů z Jezdovic nedaleko Jihlavy

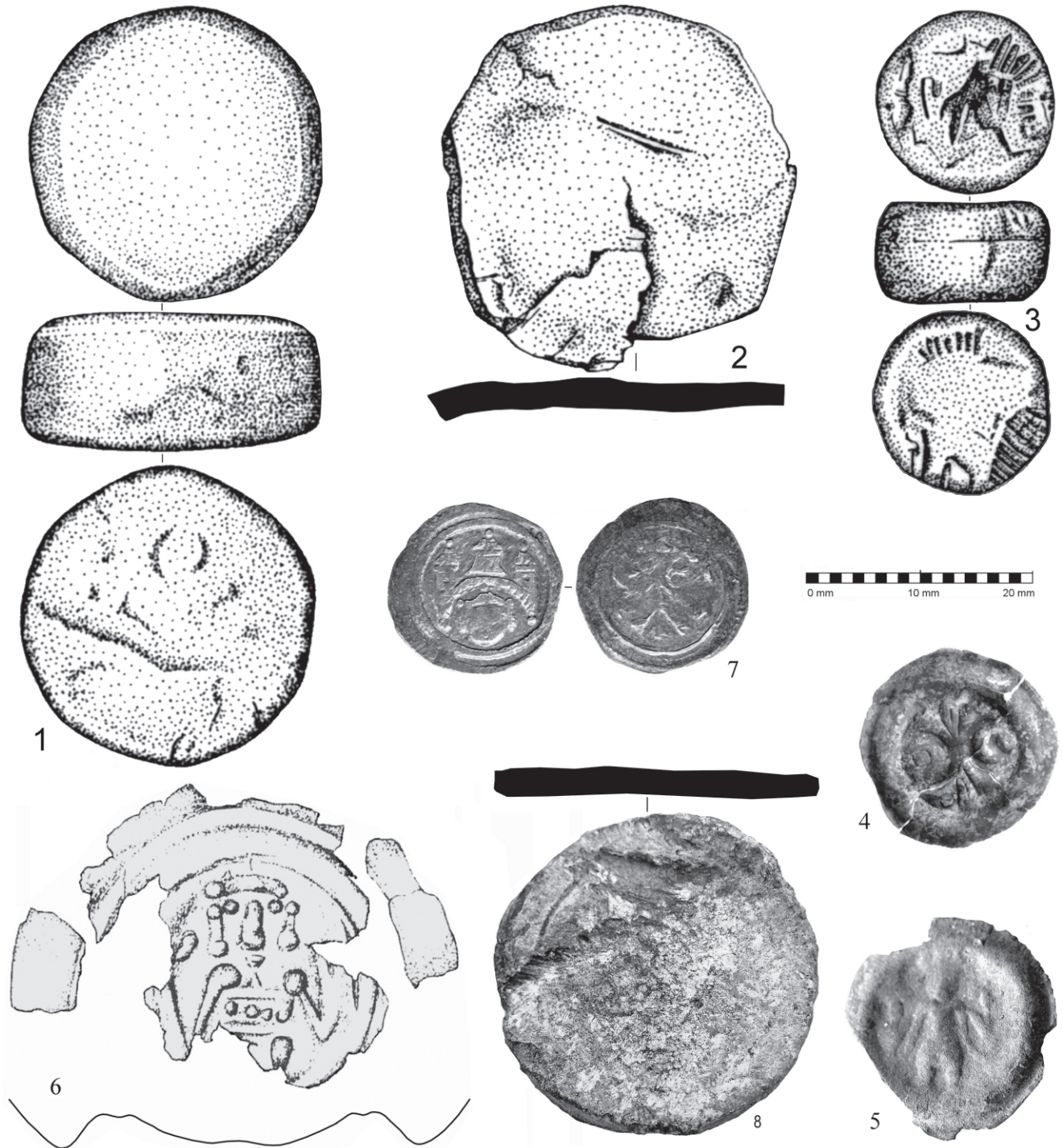
(*Cach 1974*, 77–78, č. 449) bylo mezi asi 5000 brakteátů 105 ražeb sledovaného typu (*Cach 1974*, 78–79, č. 452). Brakteát typu *Cach (1974)* č. 925 (mince č. 2) byl zastoupen rovněž v depotu z Jezdovic 109 exempláři a v menším depotu z Brna (Běhounské ulice) 5 exempláři (*Cach 1974*, 76, č. 444). Bylo by lákavé považovat vysoký počet mincovních typů v jezdvickém nálezů za doklad jejich jihlavského původu. Na základě jejich výskytu lze předpokládat, že dobu jejich zániku lze hledat v průběhu 2. poloviny, nejspíše ve 3. čtvrtině 13. století. Nejzajímavějším numizmatickým nálezem je bronzový velký brakteát napodobující stříbrnou ražbu patrně z období vlády Přemysla Otakara II. RFA analýza prokázala, že ražba je vyrobena ze slitiny bronzů s příměsí olova a zinku. Kvůli fragmentárnosti nálezů jsou jen částečně čitelné insignie, které drží panovník v ruce. Přesto se zdá, že ražba je blízká brakteátu typu *Cach (1974)* č. 872. Brakteáty toho typu byly zastoupeny v depotu Zálezly (*Cach 1974*, 74, č. 437) a jako bronzové odražky nejsou známy. Ražbu z Jihlavy lze považovat za českou, resp. napodobující českou předlohu. Ražba mohla vzniknout v období 1253–1260 (podrobně *Hrubý a kol. 2006*, 219–223 a Exkurs II, *Militký*, 244–251). Kromě brakteátů z archeologických situací pochází z prostoru těžebního areálu také ojedinělý a náhodný nález mince, získaný při stavbě nynějšího sídliště Na Dolech. Ražba byla nalezena roku 1980 ve výkopu pro kanalizaci v hloubce 190 cm od tehdy aktuálního povrchu. Z rozboru publikované nálezové situace vyplývá, že mince pochází z rozhraní nivních sedimentárních vrstev a vrstev haldoviny s příměsí upravované odpadní rudniny. Jedná se původně o nízký břeh někdejšího potoka, tekoucího od Horního Kosova. Z hlediska zasazení do prostorového kontextu je zajímavé, že mince pochází z místa vzdáleného nejvýše 70 m severně od zahloubených staveb 1634 a 1622A, detekovaných výzkumem (*Luna 1989*).

13.6. Závaží

Soupis závaží:

Závaží A, lokalita Staré Hory I, objekt 1634A, vrstva 1230; **Popis:** Olověné závaží válcovitého tvaru s hladkým povrchem a mírně oblými hranami; **Rozměry a hmotnost:** 67,296/67,203 g; průměr 27,7 mm; výška 12,6 mm.

Závaží B, lokalita Staré Hory I, objekt 1622A, vrstva 2122/2233; **Popis:** Olověné závaží válcovitého tvaru s oblými hranami. Na vnější straně při okraji fragment písmena W (?), ostatní část plochy nečitelná.

Obr. 229. Olovená závaží a mince z lokality Staré Hory I a III. 1: olovené závaží válcovitého tvaru s hladkým povrchem a mírně oblými hranami, stavba 1634A, vrstva 1230; 2: olovené závaží válcovitého tvaru s oblými hranami; na vnější straně při okraji fragment písmena W (?), stavba 1622A, vrstva 2123; 3: olovené závaží diskovitého tvaru, povrch nerovný, stavba 1634A, vrstva 2123; 4: Přemysl Otakar II. (1253–1278), malý stříbrný brakteát z let 1253 – asi 1278, stavba 1634A (1615), vrstva 1195; 5: Přemysl Otakar II. (1253–1278), malý stříbrný brakteát z let 1253 – asi 1278, stavba 1637B, vrstva 1372; 6: Přemysl Otakar II. (1253–1278), měděný velký brakteát, snad z let 1253 – asi 1260, stavba 1637B, vrstva 1373; 7: Vladislav III., jako markrabě moravský (1246–1247), stříbrný denár, nález z amatérského průzkumu v 80. letech 20. stol., Jan Luna; 8: olovená placka z povrchového průzkumu na lokalitě Staré Hory III, Jan Luna; v MVJ vedeno jako tzv. hornická známka, může však jít o olovené, původně válcovité závažíčko, druhotně roztepané, podobně jako závaží C. Kresba a foto D. Káčová, P. Starůstková a L. Kosová.

ná kvůli klínovitému vseku; **Rozměry a hmotnost:** 17,502/17,445 g; průměr 16,5 mm; výška 9,5 mm.

Závaží C, lokalita Staré Hory I, objekt 1634A, vrstva 2123; **Popis:** Olovené závaží diskovitého tvaru, povrch nerovný, okraj hraněný, od okraje ke středu plochy praskliny. Nelze vyloučit sekundární úpravy tvaru, tj. že jde o roztepané zploštělé závažíčko, původně válcovité jako závaží A a B; **Rozměry a hmotnost:** 17,923 g; 31,7/32,3 mm; síla 2,5 mm.

Rozbor a vyhodnocení: Předměty byly nalezeny, stejně jako mince, v zánikových vrstvách zahloubených částí staveb. Metricky a chemicky nezanalyzovaný zůstává předmět nalezený dříve při amatérských sběrech J. Luny, který je uložen ve sbírkách MV Jihlava jako tzv. hornická známka, avšak který má parametry dosti podobné jako závažíčko nalezená při výzkumu. Výskyt závaží v jihlavském hornickém areálu je důležitým dokladem používání vah pravděpodobně při zpracovávání drahého kovu a nejspíš i v souvislosti s průběžstvím. Závaží, vyrobená z olova, lze z typologického hlediska rozdělit na dvě skupiny – dvě válcovitá (A–B) a jedno diskovité (C), u kterého nelze vyloučit sekundární roztepaní. Pouze válcovité závaží B má na jedné straně náznak cejchování v podobě částečně čitelného písmena W (?), které patrně bylo součástí úderem zničeného nápisu, resp. označení. Závaží B s hmotností 17,502 g před konzervací zcela přesně odpovídá vídeňskému lotu (*Nový* 1988, 169, Tab. IV). Právě toto závaží nese písmeno W (?). Diskovité závaží C se s hmotností 17,923 g uvedenému standardu dosti blíží a také větší válcovité závaží A, s hmotností 67,296 g před konzervací, představuje 3,84 vídeňského lotu, tedy je rovněž standardu okolo 17,5 g značně blízké. Dokladem lokálního používání váhové jednotky o hmotnosti okolo 17,5 g může být i zajímavý a po všech stránkách výjimečný stříbrný slitek, jehož hmotnost lze vyjádřit hodnotou 2,05 vídeňského lotu. Teprve budoucí historicko-metrologické bádání musí prokázat, zda zachycený standard 17,5 g je skutečně identický s jednotkou označovanou jako vídeňský lot a do jaké míry se ve 2. polovině 13. století mohl na Moravě uplatňovat. Typově analogická závažíčka pocházejí z hornických zpracovatelských lokalit Johanneser Kurhaus ve městě Claustal-Zellerfeld v jihozápadním Harzu (*Alper* 2003, 311–312, Abb. 142 a 143) nebo tři téměř identická závažíčka ze 13. století pocházejí také z hornické lokality Cvilínky u Černova na Pelhřimovsku (*Hrubý – Hejhal – Malý* 2010, 98, Abb. 49: 8). Vedle obchodu mohla tato závaží souviset spíše s přítomností a činností průběže na horách, k jehož vybavení vážky a přesně kalibrovaná závaží ke zjišťování hmotnosti a výpočtům hustot a tím i obsahů rud, kovů a slitin, patřily. Dosti podobná záva-

žíčka bez výraznějších grafických značek a symbolů na povrchu byla nalezena např. ve Schleswigu (*Steuer* 1997, 68–70, Abb. 35a–b, Abb. 36). Z lokalit městského typu pak můžeme jmenovat středověkou Vratislav či Kolobřeh (*Wachowski* 2002, 280–282).

13. 7. Sklo

Soupis skleněných nálezů:

zlomek i. č. MVJ A035/2002–1195–47 (JiSH-01, objekt 1634A, vrstva 1195), **Popis:** Číška nebo číše – zlomky silnostěnného dna. Sklo druhotně opakní, černé, drolivé.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–1377–19 (JiSH-02, objekt 1622A, vrstva 1377); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem – zlomek válcovitého těla. Sklo čiré, lehce žlutozelené, čisté.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–1375–21 (JiSH-03, objekt 1634, vrstva 1375); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem – zlomek horní části těla nad prstencem. Sklo čiré, lehce našedlé, téměř bez bublinek, čisté, s drobnými skvrnkami černé koroze. Objekt datován mincemi Přemysla Otakara II. (1253–78).

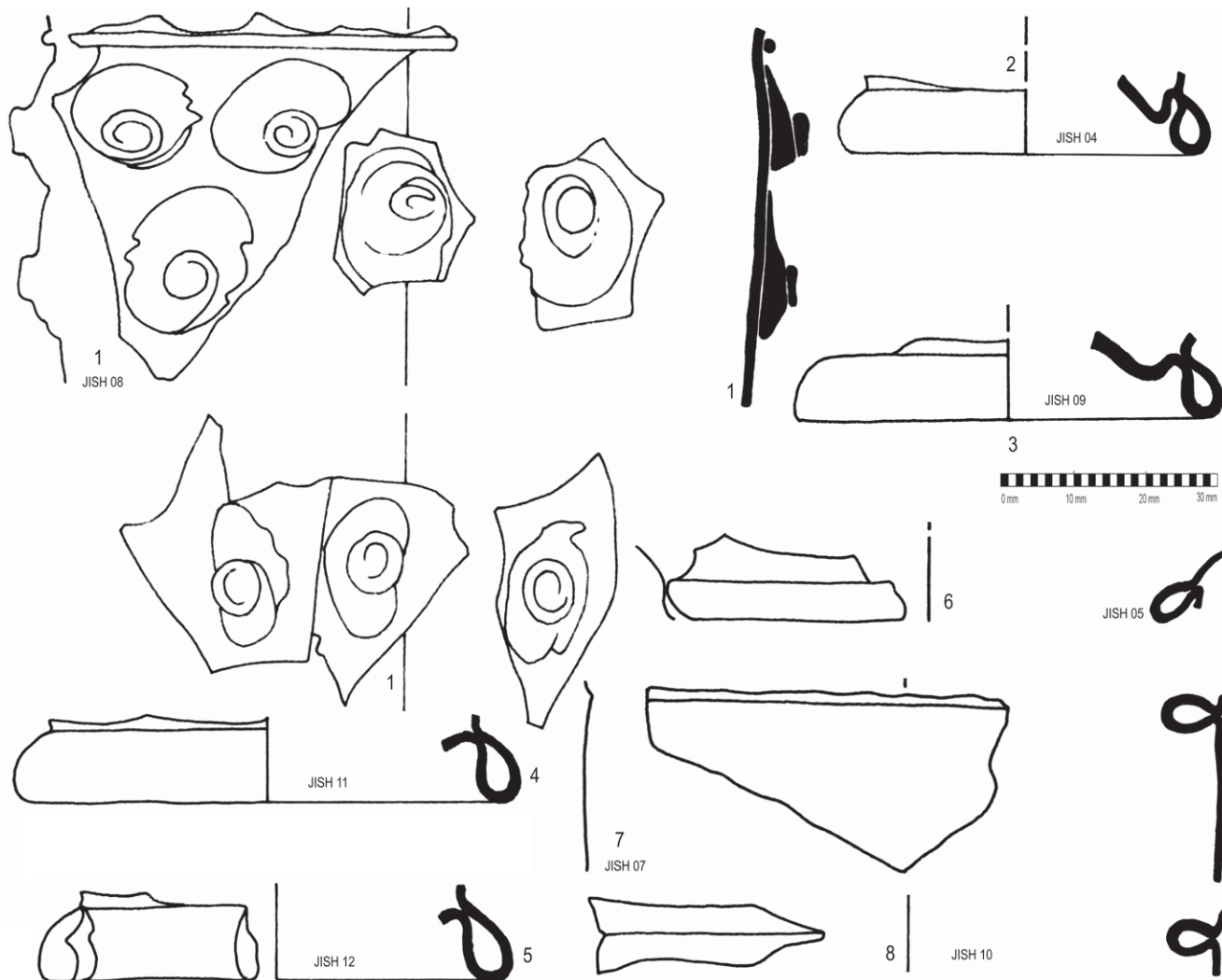
zlomek i. č. MVJ A035/2002–1376–25 (JiSH-04, objekt 1634, vrstva 1376); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem – zlomek vpíchnutého dna s dutým prstencem na obvodu. Průměr prstence je 5,1 cm. Sklo čiré, jasně světle zelené, téměř bez bublinek, čisté.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–1376–32 (JiSH-05, objekt 1634, vrstva 1376); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem – zlomek prstence s malou částí těla nad ním. Průměr prstence je 7,6/6,2 cm. Sklo čiré, lehce žlutozelené, velmi čisté.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–1230–34 (JiSH-06, objekt 1637, vrstva 1230); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem. Dva drobné zlomky horní části těla. Sklo čiré, lehce našedlé, se skvrnkami černé koroze. Objekt datován mincemi Přemysla Otakara II. (1253–78 a 1253 – ca 1260).

zlomek i. č. MVJ A035/2002–2214–78 (JiSH-07, objekt 2636, vrstva 2214); **Popis:** Láhev s vnitřním prstencem – zlomek spodní válcovité části těla s vnitřním prstencem. Průměr prstence je 9,0 cm. Sklo čiré, lehce žlutozelené, čisté.

zlomek i. č. MVJ J08/B/4209, A035/2002–2219–23 (JiSH-08, objekt 2641, vrstva 2219); **Popis:** Číška se

Obr. 230. Jihlava – Staré Hory I a III. Zlomky stolního skla. Nálezové situace viz Soupis skleněných nálezů. K číslování 1 až 8 v rámci obrázku je připojeno také katalogové číslování H. Sedláčkové (srov. *Sedláčková 2003*). Kresba H. Sedláčková, úprava P. Hrubý.

šnekovitými nálepy – zlomek horní části těla s vláknem a třemi nálepy a čtyři zlomky těla (1 + 1 + 1 + 2 nálepy). Průměr hrdla je 9,8 cm. Sklo čiré, velmi lehce našedlé, téměř bez bublinek, čisté.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–2240–31 (JiSH-09, objekt 2653, vrstva 2240); Popis: Láhev s vnitřním prstencem – část vpíchnutého dna se zaškrčeným prstencem na obvodu. Průměr prstence je 5,9 cm. Sklo čiré, jasně zelené, téměř bez bublinek. Povrch místy matný.

zlomek i. č. MVJ A035/2002–2275–21 (JiSH-10, objekt 2669, vrstva 2275); Popis: Láhev s vnitřním prstencem – zlomek prstence. Průměr prstence je 8,5/7,2 cm. Sklo čiré, velmi lehce žlutozelené, čisté.

zlomek i. č. MVJ A042/2004–5340–20 (JiSH-11, objekt 5642A, vrstva 5340); Popis: Láhev s vnitřním prstencem – asi čtvrtina zaškrčeného prstence okolo

dna. Průměr dna je 7 cm. Sklo čiré, lehce nazelenalé, velmi čisté.

zlomek i. č. MVJ A042/2004–6210–1 (JiSH-12, objekt 6544A, vrstva 6210); Popis: Láhev s vnitřním prstencem – zlomek zaškrčeného prstence okolo dna. Průměr dna je 6,6 cm. Sklo čiré, velmi lehce našedlé, řídkce jemné bublinky, čisté.

Rozbor a vyhodnocení: Odborně byly z celého souboru dutého středověkého skla z lokalit Staré Hory I a III vyhodnoceny zlomky celkem 12 nádob (vyhodnocení H. Sedláčková, označení dle katalogového systému H. Sedláčkové). Šlo o tenkostěnné výdutě s nálepy, asi ve třech případech se jednalo o zlomky dutého prstence podstavky. Velikost fragmentů se pohybuje do 55 mm. Materiál je převážně čirý nebo jen nepatrně zbarvený do zelena, popřípadě zelenožlutě. V zásypech zahloubených staveb 1634A, 1622, 1637, 2636, 2641, 2653, 2669 a staveb 5642, 6544 bylo nalezeno po jedné nádobě, v objektu 1634A byly zlomky tří nádob. Nálezové kontexty v objektech 1622 a 1637 doprovázely brakteáty

Přemysla Otakara II., což dovoluje soubory datovat do 50.–60. let 13. století (*Hrubý a kol. 2006*, 181–183, 219, 235–236). V objektu 1622A byly nalezeny zlomky silně zkorodovaného skla snad ze dna číše nebo číšky. Je to jediný případ nádoby z draselného skla vyrobené ve sklárnách severně od Alp. Vzhledem k tehdejší absenci skláren v Čechách a na Moravě se téměř s jistotou jedná o nádobu dovezenou z Německa. Tvarově se jedná o stejné typy skla, jaké jsou známé ze středního Podunají ze 13. století. Jedna číška se šnekovitými nálepy (JiSH-08: stavba 2651, objekt 2641) byla vyrobena z bezbarvého skla, kdežto ostatní číšky této varianty (typ IV.1.1, *Sedláčková 2003*) jsou ze skla hnědého zabarvení. Vyskytují se ve velkém počtu v Brně, Kroměříži, Uherském Hradišti a Znojmě, dále v Bratislavě, Vídní a Budě ve 13. století, ojediněle s přesahem do 14. století. Druhá láhev s vnitřním prstencem je doložena deseti zlomky. Dochovaly se typické zlomky jako dna se zaškrceným prstencem na obvodu (JiSH-04, JiSH-09, JiSH-11, SH-12), nebo středové části těla s vnitřním prstencem a malými částmi válcovitého těla (JiSH-05, JiSH-07, SH-10) anebo zlomky klenuté horní či válcovité spodní části těla. Také tento tvar je typickým představitelem skla ze 13. století zejména ve středním Podunají, ovšem převážně je vyroben z hnědého skla, ojediněle v této době i bezbarvého skla a zcela výjimečně ze žlutého (typ III.3, *Sedláčková 2003*). Několik lahví s vnitřním prstencem z Brna, z doby kolem poloviny 13. století, je rovněž z jasně zeleného skla, ovšem mají hruškovitá těla (typ III.1, *Sedláčková 2003*).

Zlomky ze Starých Hor představují láhve ze žlutozeleného skla (JiSH-02: stavba 1622A; JiSH-05: stavba 1634A; JiSH-07: jáma 2636; SH-10: stavba 2669), ze skla jasně zeleného (JiSH-04: stavba 1634; SH-09: stavba 2653; SH-11: stavba 5642) a bezbarvého skla s našedlým nádechem (JiSH-03: stavba 1634A; JiSH-06: stavba 1637B; SH-12: nespecifikovaná stavba 6544). Z hnědého skla zde není žádný zlomek. Vzhledem k rozměrům dochovaných zlomků nelze s jistotou stanovit, zda láhve z jasně zeleného skla pocházejí z hruškovitých tvarů. Odlišné zabarvení skla číšky a lahví ze žlutozeleného skla naznačuje, že nádoby by mohly pocházet i z jiných výrobních center než ostatní moravské nálezy. S ohledem na hypoteticky předpokládaný původ blíže nespecifikované části obyvatelstva středověkých Starých Hor převážně z německých zemí je možné soudit, že i zde nalezené sklo by mohlo být italského původu,

zprostředkovaně importované přes Německo. Číšky se šnekovitými nálepy z bezbarvého skla se na německých lokalitách vyskytují, ovšem láhev s vnitřním prstencem je v Německu typ téměř neznámý.

Nedohledané a nezpracované zlomky skla:

zlomek i. č. MVJ A042/2004–6332–05, jáma 6544, vrstva 6332, Popis: přepálené, nebo korodované sklo, 1 zlomek.

zlomek i. č. MVJ A042/2004–5340–20, jáma 5642 poblíž příkopu 5640, vrstva 5340, Popis: okraj dutého skla, 1 zlomek.

zlomky i. č. MVJ A033/2006–3164a–20, může být jáma 3582 nebo 3635 nebo 3556, vrstva 3164a (superpozice starší dřevohliněné stavby 3616 a dvou uvedených šachet, které ji narušují), Popis: 11 nespecifikovaných zlomků dutého skla.

zlomky i. č. MVJ A033/2006–3166–13, jáma 3561, vrstva 3166 (ale v superpozici se stavbou 3581), Popis: přepálené duté sklo, 6 zlomků.

zlomek i. č. MVJ A042/2004–5692–01, 5692 (dřevohliněná stavba); Popis: jeden zlomek hrdla nádoby.

13.8. Ostatní drobný inventář

Hmotnou kulturu zkoumané hornické aglomerace doplňují kromě výše uvedených skupin nálezů také dva přesleny, oba nalezené na lokalitě Staré Hory I. Jde o předměty vysoustružené z měkkého a jemnozrného druhu horniny. Větší z obou nalezených exemplářů pochází ze svrchních zásypových vrstev menší kruhové jámy (šachty) 2636. Výška činí 20 mm, průměr je jen o málo vyšší a činí 22 mm. Přeslen má tvar dvojkónického soudku s válcovitou střední částí, opatřenou ještě třemi rovnoběžnými hladkými žlábkami. Průměr středového otvoru je 7 mm. Druhý přeslen je o něco menší a pochází ze zásypů prospekční jámy 2672. Výška předmětu je 12 mm, průměr 18 mm a průměr otvoru pak stejně jako u předchozího 7 mm. Válcovitá střední část těla je v tomto případě opatřena pouze dvěma souběžnými žlábkami (Obr. 224: 3 a 6). V obou případech byly přesleny nalezeny v zásypech menších prospekčních jam v severní části lokality Staré Hory I, nicméně v bezprostřední blízkosti zahloubených staveb.